

ZBIÓR
RAPORTÓW NAUKOWYCH

Pedagogika. Teoria. Praktyka.

Szczecin

29.11.2014 - 30.11.2014

Część 3/1

СБОРНИК
НАУЧНЫХ ДОКЛАДОВ

Педагогика. Теория. Практика.

Щэцин

29.11.2014 - 30.11.2014

Часть 3/1

УДК 37+082
ББК 94
Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103
e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zl.): bezpłatnie

Zbiór raportów naukowych.

Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika. Teoria. Praktyka.„ (29.11.2014 - 30.11.2014) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2014. - 112 str.
ISBN: 978-83-64652-72-1 (t.3/1)

Zbiór raportów naukowych. Wykonane na materiałach Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji 29.11.2014 - 30.11.2014 roku. Szczecin
Część 3/1.

УДК 37+082
ББК 94

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane.

Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów.

Pisownia oryginalna jest zachowana.

Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

Warszawa 2014

ISBN: 978-83-64652-72-1 (t.3/1)

"Diamond trading tour" ©

SPIS / СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦЈА 13. PEDAGOGIKA. (ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Дудко Н.В.....	6
АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	
2. Гусєва К.В.	10
ДУХОВНА КОМПОНЕНТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	
3. Перепелиця О.В., Пукалова Н.В.....	13
АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	
4. Присакар В. В.	17
ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ У ШКОЛЯРІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ	
5. Tomashevska S. O.	24
PEDAGOGICAL CULTURE OF THE MODERN YOUNG FAMILY	
6. Гавран М. І.	30
ВПЛИВ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВИЩИХ ШКІЛ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	
7. Тарасюк А.М.....	33
ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СТРУКТУРИ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	
8. Прокопчук О. І.....	38
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	
9. Кусакін А.О., Окса М.М.	47
ЗМІСТОВНА СПРЯМОВАНІСТЬ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІЧНОМУ СПІЛКУВАННЮ	
10. Стельмах Н.В., Сазонова В.О.	50
ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	
11. Бойченко А. В.	54
ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	

12. Грищенко Л. К.	56
ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНИЙ ЗАЛІК НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	
13. Сичов Д. В.	58
ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ТРЕНЕРА ТА СПОРТСМЕНА В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	
14. Нурдыгин Е.А., Королева Л.А.	61
ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И СПОРТ В СССР	
15. Медвідь Т. О.	64
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	
16. Терещенко С.В.	69
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ	
17. Богатирьова М.О.	73
ОСВІТА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СВІТІ	
18. Куликова Л. А., Камишова Т. М.	76
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ	
19. Ярмухаметова И.А.	79
«ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ В СИСТЕМЕ «ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ – НАЧАЛЬНАЯ ШКОЛА»	
20. Іващенко М.В., Рябко А.В.	83
ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СЕРЕДОВИЩА ЗНАТЬ, ЩО ҐРУНТУЄТЬСЯ ЗАСНОВАНОГО НА ВИКОРИСТАННІ ОСНОВ ІНФОГРАФІКИ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
21. Сушук А. О., Руденко Н. М.	90
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
22. Ухань К. Є., Руденко Н. М.	95
ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАННІ ЛОГІЧНИХ ЗАДАЧ НА ГОДИНАХ ЦІКАВОЇ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	

23. Фоменко О. В. 101
ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПОЗА-
АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТІВ З НАСТІЛЬНОГО ТЕНІСУ
24. Ремзі І.В..... 103
ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ
25. Школа О. М..... 105
ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ОСНОВІ СИСТЕМИ STREET
WORKOUT
26. Толмачева В.В..... 108
К ВОПРОСУ О ДИВЕРСИФИКАЦИИ РАБОТЫ С СЕМЬЕЙ РЕБЕНКА
ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В АСПЕКТЕ ЕГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ

Дудко Н.В.

Кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Сумського ОІППО

АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Ключові слова: педагогічна культура викладача, толерантність, рівень толерантності

Гуманітаризація освіти як провідний напрям її модернізації включає проблеми виховання «людини толерантної», що вимагає зміни змісту і методів викладання гуманітарних, соціальних і природничих дисциплін.

Ми вважаємо, що толерантність є однією з провідних особистісних якостей педагога. На нашу думку, толерантність може визнаватися не лише якістю особистості, а й цінністю цивілізованого суспільства, а толерантний педагог, відповідно, професіоналом з високим рівнем педагогічної культури, який є носієм знань, умінь та навичок, традицій та цінностей цивілізованого соціуму.

Значимість толерантності як головної складової педагогічної культури педагога визначається тим, що професійні знання та уміння, відповідні якості та цінності формуються та розвиваються завдяки цілеспрямованим педагогічним впливам. Тоді як толерантність сприймається більшістю викладацького складу загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів як другорядна якість особистості і залишається поза їх увагою. Проте толерантність, виступаючи насамперед як особливість світобачення, не притаманна людині від народження і може ніколи не проявитися, якщо не буде спеціально вихована, сформована.

Різні аспекти проблеми знайшли своє відображення в працях багатьох науковців. Питання професійного становлення особистості майбутнього вчителя в умовах педагогіки толерантності вивчала Вишнеvsька Л. [2] Науковець Києнко-Романюк Л. А. досліджувала толерантність як умову формування громадянських цінностей

молоді [7]. Педагогічні умови формування толерантності розглядали Добровіцька О., Ірхіна Ю. та Підборський Ю.

У педагогіці толерантність – це не лише моральний громадянський обов'язок педагога, але й умова продуктивної взаємодії, адже саме від того, наскільки принцип толерантності реалізований, залежить рівень досягнення злагоди у педагогічному та учнівському колективах, а також ефективність всього навчально-виховного процесу. [1]. Толерантність педагога розглядається науковцями як здатність педагога зрозуміти, визнати й прийняти учня таким, яким він є, бачити в ньому носія інших цінностей, логіки мислення, інших форм поведінки [2, с.18-19].

Враховуючи важливість розвитку толерантності майбутніх педагогів нами було проведено дослідження з метою дослідження рівня обізнаності студентів з проблемою педагогічної культури викладача та толерантності як її складової; визначення власного рівня толерантності. У дослідженні прийняли участь 43 студенти II курсу спеціальності «Соціальна педагогіка» та студенти V курсу спеціальності «Соціальна педагогіка. Практична психологія» Інституту педагогіки і психології, Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка.

Для проведення дослідження використовувались наступні методики: Експрес-опитувальник «Індекс толерантності» (Солдатова Г. У., Кравцова О. А., Хухлаев О. Є., Шайгерова Л. А.); Методика діагностики загальної комунікативної толерантності Бойко В. В.

За результатами опитування «Що таке толерантність?», ми отримали низку пояснень, серед яких мають місце і такі: терпимість до інших, їх думок, поглядів (43%); чемність по відношенню до оточуючих (35%); вихованість та повага до інших (32%); здатність людини сприймати іншу, якою вона є (32%); любов до ближнього (29%); адекватне реагування на всіх оточуючих (26%); вміння вислухати, зрозуміти та прийняти іншого таким, яким він є (23%); ввічлива поведінка в різних ситуаціях (12%); «джентльменське» ставлення (4%);

Найпоширенішою відповіддю студентів II курсу на питання «Що таке толерантність?» виявилася відповідь «любов до ближнього». Так зазначили 36% респондентів. Значна частка опитуваних II курсу (24%) визначила толерантність як вихованість та повага до інших. «Здатність людини сприймати іншу, якою вона є» як варіант відповіді визначили 18% студентів.

Аналіз відповідей студентів V курсу виявив більш близьке та адекватне уявлення студентів про явище толерантності. Таким чином, переважна більшість респондентів останнього року навчання зазначила толерантність як терпимість до інших, їх думок, поглядів (41%). Також студенти V курсу вважають, що явище толерантності є проявом адекватного реагування на всіх оточуючих (27%). Поширеною відповіддю також був варіант «вміння вислухати, зрозуміти та прийняти іншого таким, яким він є». Так вважають 15% респондентів V курсу.

Аналіз результатів за Експрес-опитувальником «Індекс толерантності» (Солдатова Г. У., Кравцова О. О., Хухлаев О. Є., Шайгерова Л. О.) показав, що 23% студентів II курсу мають низький рівень толерантності, 62% – середній, 15% – високий рівень.

Студенти V курсу виявили наступні результати: 11% опитуваних виявили низький рівень толерантності, 65% – середній, 24% – високий.

Дослідження за «Методикою діагностики загальної комунікативної толерантності» В.Бойко виявили, що показники респондентів II курсу мають певну відмінність від результатів показників студентів останнього року навчання. Високий рівень комунікативної толерантності продемонстрували 7% студентів II курсу та 11% респондентів V курсу, одночасно з цим середній рівень досліджуваного показника зафіксований у 65% студентів II курсу та 69% респондентів V курсу, низькі результати комунікативної толерантності виявили 28% опитуваних II курсу та 20% студентів V курсу.

Найбільш високі показники прояву толерантності спостерігаються за наступними шкалами: неприйняття та нерозуміння індивідуальності іншої людини; невміння пробачати іншим помилки, незручність, ненавмисно заподіяні неприємності; нетерпимість до фізичного та психічного дискомфорту, спричиненого іншими людьми; невміння пристосовуватися до характеру, звичок та бажань інших.

Середні показники толерантності ми отримали за наступними шкалами: категоричність та консерватизм при оцінці інших людей; невміння приховувати або згладжувати неприємні відчуття при зіткненні з некомунікабельними якостями партнерів; прагнення підігнати партнера під себе, зробити його «зручним».

Низький рівень толерантності був визначений за наступними шкалами: використання себе як еталон при оцінці поведінки і образу думок інших людей; прагнення переробити, перевиховати партнерів.

Таким чином, результати діагностичного дослідження рівня толерантності студентів, що включало в себе обстеження толерантних/інтолерантних установок та комунікативної толерантності виявило, що студенти різних курсів навчання за однією спеціальністю демонструють відмінність у показниках рівня толерантності. Ми можемо зробити висновок, що респонденти другого курсу навчання мають нижчі показники за всіма методиками, що нами застосовувалися, ніж студенти останнього року навчання. Другокурсники виявляють низький рівень обізнаності з явищем толерантності, що знаходить свій прояв у своєрідному, нечіткому розумінні значення сутності поняття толерантності та у недостатньому рівні розвитку власної толерантності.

Ми вважаємо, що низький рівень обізнаності сутності поняття толерантності обумовлюється обмеженістю джерел інформації стосовно явища толерантності, а також відповідного його змісту. А недостатній рівень розвитку власної толерантності обумовлений відсутністю занять з розвитку толерантності у навчальному закладі – навіть у таких специфічних спеціальностей як соціальні педагоги та психологи. П'ятикурсники більш чітко та адекватно знаходять визначення явищу толерантності, ми вважаємо, що на це впливає вивчення основ соціальної педагогіки та практичної психології. Студенти V курсу демонструють вищі показники розвитку власного рівня толерантності, що також є наслідком вивчення окремих навчальних дисциплін, проходження тренінгових занять сутнісно близьких до явища толерантності. Проте, як показують результати діагностики показники респондентів V курсу навчання є вищими від результатів студентів II курсу навчання, але в середньому виявляються середніми показниками.

Тому, ми вважаємо за доцільне впровадження подальшої діяльності з розвитку толерантності майбутніх педагогів на всіх курсах та напрямках навчання педагогічних вищих навчальних закладів, особливо на спеціальностях «Соціальна

педагогіка» та «Практична психологія». Адже, виховання підростаючого покоління в дусі толерантності – одне з актуальних суспільних завдань, поставлених перед системою освіти.

До **перспектив подальших досліджень** ми відносимо подальше розроблення та застосування спеціальних цілеспрямованих заходів з розвитку толерантності студентів вищих педагогічних навчальних закладів, що може знайти прояв у впровадженні спеціального навчального курсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Варенко Т. К. Про впровадження технології виховання педагогічної толерантності майбутніх учителів [Електронний ресурс] / Т. К. Варенко // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_PNR_2011/Pedagogica/3_90251.doc.htm
2. Вишневська Л. Проблема формування толерантності в сучасних педагогічних дослідженнях / Л. Вишневська // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. – Випуск ЛІІ. – Частина І. – 2010. – С. 17–22
3. Волошина О. В. Генезис становлення толерантності як педагогічної проблеми [Електронний ресурс] / О. В. Волошина // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nzvdpu/pp/2007_19/text%201/genezus%20stanovlennya.pdf
4. Декларація принципів толерантності (Проголошена та підписана 16 листопада 1995 року) // Віче. – 2002. – № 1. – С. 53 – 60
5. Декларація принципів толерантності (Проголошена та підписана 16 листопада 1995 року) // Віче. – 2002. – № 1. – С. 53 – 60
6. Денищик О. І. Теоретичні та практичні аспекти виховання студентської молоді в дусі толерантності / О. І. Денищик // Педагогічний дискурс. – 2012. – Випуск 12. – С. 130–133.
7. Киенко-Романюк Л. А. Толерантність як професійна компетентність педагогів та умова формування громадянських цінностей у молоді [Електронний ресурс] / Л. А. Киенко-Романюк // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2010_29_1/Kienko27.pdf
8. Плахотнік О. В. Формування толерантної культури у майбутніх соціальних педагогів / О. В. Плахотнік // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2012. – № 2. – С. 11-18.

Гусева К.В.

Викладач кафедри хореографічних дисциплін,
образотворчого мистецтва та дизайну
(секції образотворчого мистецтва та дизайну),

Кіровоградського державного педагогічного
університету ім. В. Винниченка,
аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Кіровоградського державного педагогічного
університету ім. В. Винниченка

ДУХОВНА КОМПОНЕНТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Ключові слова: духовність, духовно-моральний розвиток, естетичне виховання, творчий потенціал, особистісний потенціал.

Громадянин, що здатен виступити носієм національної свідомості, моралі, фізичної, трудової, екологічної, художньо-естетичної культури, із своїми вищими моральними, естетичними канонами та ідеалами, який виступить майбутнім нашої нації є моделлю сучасного виховання. На цей час в суспільстві постає проблема, що має соціальний характер, а саме проблема формування духовності особистості, в тому числі молоді. Особистість моральну, відповідальну, ініціативну та компетентну здатна виховати лише професійна, високо духовно-моральна, творча особистість педагога. Тому, в процесі фахової підготовки педагога, навчання та виховання особистості повинні враховувати взаємозв'язки і суперечності особистісного потенціалу майбутнього педагога та вимог сучасності до даної професії. Духовно-моральний розвиток особистості педагога визначає його особистісний потенціал. Не менш важливо в процесі освіти корегувати та розвивати творчий потенціал як компонент особистісного потенціалу та як окрему одиницю.

Шлях до відродження духовності в освіті йде через гуманізацію освіти, що повинна забезпечити ґрунтовний загальнокультурний розвиток, формування гармонійної цілісної особистості; така освіта є передумовою і суттєвим чинником професійного становлення. Оскільки духовність визначає спрямованість усіх розумових, емоційно-чуттєвих, вольових якостей людини, її здатність до самопізнання себе, як особистості, надзвичайно важливо створити відповідні умови для пробудження і подальшого духовного розвитку особистості [2].

Праці педагогів минулого свідчать про те, що проблеми духовності особистості були актуальні та розглядалися видатними педагогами В. О. Сухомлинським, Й. Г. Песталоцці, Я. А. Каменським, А. Дістервегом. В своїх роботах вони прийшли до висновку, що головними факторами, які впливають на духовне виховання особистості виступають праця, сім'я, школа, вчитель. На думку В. О. Сухомлинського, розвиток духовності відбувається через засвоєння моральних, інтелектуальних і естетичних потреб в процесі активної діяльності людини.

До сприйняття і правильного розуміння прекрасного в дійсності (природи, праці, суспільних відносин, вчинків) і в мистецтві здатне долучити естетичне виховання. Воно може сприяти розвитку естетичних поглядів, смаків і почуттів, потреби і можливості брати участь у створенні прекрасного в мистецтві і житті; надає можливість задіяти всі аспекти естетичної свідомості, що призводить до духовного збагачення і вдосконалення кожної особистості. Естетичне виховання спрямоване на виховання почуття краси, здатності бачити і розуміти прекрасне в навколишньому житті. Найважливішою формою естетичного виховання є прилучення особистості до різних видів мистецтва таких як література, музика, образотворче мистецтво, хореографія, театр, кіно.

Так, наприклад, враховуючи те, що на вчителя образотворчого мистецтва в сучасній системі освіти покладається відповідальність не тільки за навчання учнів спеціальним образотворчим вмінням та навичкам, але і за розвиток їх духовності, то необхідно зазначити, що підготовка майбутніх вчителів образотворчого мистецтва не повинна зводиться лише до підготовки вузькопрофільного фахівця для викладання уроків образотворчого мистецтва. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва повинна бути направлена на становлення та розвиток особистості педагога-художника, формування його компетентності, а також в процесі художньо-освітньої діяльності необхідно створювати умови реалізації особистісного потенціалу, творчого самовираження як способу формування почуття прекрасного, як способу художнього освоєння дійсності і як способу самопізнання.

Зазначимо, що духовно-моральний розвиток – це складний, багатоплановий процес, що спрямовано на підтримку, розвиток та укріплення людяного в людині. А також пробуджувати в ній прагнення до морального вдосконалення, культурного та духовного розвитку [3, 92].

Таким чином, духовність виражається як система інтелектуальних, моральних та естетичних цінностей, що реалізується в творчій діяльності, моральних принципах, нормах поведінки. Духовність як синтез емоційного, морального та інтелектуального потенціалу особистості, виражена в прагненні до активного, свідомого, творчого самовираження.

Рівень духовно-морального розвитку особистості викладача визначає розвиток всіх інших сторін його особистісного потенціалу. Відповідно забезпечення духовно-морального розвитку особистості в процесі фахової підготовки є визначним у формуванні особистісного потенціалу майбутнього педагога. Особистісний потенціал визначається як система властивостей особистості, що складають основу професійно-особистісного розвитку та забезпечують відповідний рівень досягнень педагога в професійній підготовці та педагогічній діяльності.

Особистісний потенціал складається з кількох компонентів які, в свою чергу, можуть системно розглядатися як потенціал: інтелектуальний потенціал; ціннісний потенціал; комунікативний потенціал; художньо-естетичний потенціал; емоційний потенціал; духовно-моральний потенціал; творчий потенціал.

Центральною ланкою особистісного потенціалу творчої особистості виступає творчий потенціал, який є основним компонентом професійної майстерності та складається із системи наявних знань, умінь і переконань, на основі яких будується та регулюється його діяльність. Творчий потенціал виражається як інтегральна, систем-

на якість особистості яка характеризується високим ступенем розвитку мислення, його гнучкістю, не стереотипністю та оригінальністю. Система творчого потенціалу включає в себе такі структурні компоненти як: мотиваційний компонент; інтелектуальний компонент; емоційний компонент; вольовий компонент; духовно-моральний компонент [4, 144].

Всі компоненти творчого потенціалу педагога пов'язані між собою та з цілісною його структурою. Духовно-моральний компонент є інтегруючим в структурі творчого потенціалу та виражає моральну сторону педагогічної праці. Як ми бачимо, творча особистість педагога є складною неізолюваною системою у зв'язку із тим, що творчий потенціал особистості має широку структуру, а також входить в структуру особистісного потенціалу. Такі фактори як виховання, естетичне виховання, духовно-моральне виховання розвивають духовно-моральні якості особистості, що в свою чергу визначає розвиток особистісного та творчого потенціалів. Слід підкреслити, що розвиток творчого потенціалу майбутнього педагога повинен відбуватися із урахуванням єдності особистісного потенціалу. Розвиток творчої особистості педагога забезпечується системним розвитком властивостей особистісного потенціалу.

Література

1. Гекало Л. Розвиток творчого потенціалу педагога / Л. Гекало // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. кол.: В.В. Радул [та ін.]. – Кіровоград: КДПУ, 2013. – Вип. 123, т.ІІ – С. 63–66
2. Подласый И.П. Как подготовить эффективный урок: Книга для учителя / И.П. Подласый. – М.: Просвещение, 1989. – 204 с.
3. Сорокоумова Г.В. Системный подход к пониманию творческой личности педагога и механизма ее развития / Г.В. Сорокоумова // Интеграция образования: Научно-методический журнал – 2010. – Вып. 2, т.58 – С. 90–94
4. Стрітьєвич Т.М. Критерії та етапи розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів образотворчого мистецтва / Т.М. Стрітьєвич // Естетика та етика педагогічної дії – 2013. – №5 – С. 143–154

Перепелиця О.В.

кандидат педагогічних наук,
Ст. викладач кафедри Теорії та методики початкової освіти,
Інституту педагогічної освіти,
МНУ імені В.О.Сухомлинського

Пукалова Н.В.

Студент кафедри Теорії та методики початкової освіти,
Інституту педагогічної освіти,
МНУ імені В.О.Сухомлинського

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

***Анотація.** Висвітлюється предмет дослідження сучасного наукового напрямку психолого-педагогічних знань – естетотерапії (арт-терапія), в якому дитина змогла б вільно виявити себе та мати можливість індивідуально-творчого розвитку; створення комфортного, психологічно безпечного освітнього середовища.*

Ключові слова: арт-терапія, естетотерапевтична діяльність (сугестивність), методи, навчально-виховний процес, учні початкових класів.

Нам відомо, що майстерність педагога, який викладає образотворче мистецтво або використовує базові художньо-творчі знання та вміння, залежить від художньо-педагогічних технологій. Проте основним дидактичним інструментарієм уважаються методи навчання та виховання. Методи навчання є одним із найважливіших компонентів навчального процесу. Без відповідних методів діяльності неможливо реалізувати мету і завдання навчання, досягнути засвоєння учнями певного змісту навчального матеріалу.

Сьогодні в дидактиці здійснюються інтенсивні спроби класифікації методів навчання. Вона має велике значення для приведення всіх відомих методів у певну систему й порядок, виявлення їхніх загальних меж та особливостей. Ми класифікуємо методи навчання за такими принципами: методи, спрямовані на міжпредметний зв'язок (інтегрованість); методи, спрямовані на пізнавальну діяльність (евристичність); методи, спрямовані на комунікативність (інтерактивність); методи, спрямовані на естетотерапевтичну діяльність (сугестивність).

Всі ці структурні елементи актуалізують інтегративні тенденції в сучасній дидактиці, в теорії педагогіки. На нашу думку слід звернути увагу на методи, спрямовані на естетотерапевтичну діяльність (сугестивність). Інструментарій сугестивного навчання складається з методів: *експресивних впливів* (інтонаційні та образна палітра голосу, виразність пауз, шепіт); *створення емоційних ситуацій*: мета – пережити почуття успіху (джерело – мовлення вчителя: захоплююче, яскраво емоційне, що викликає подив, переживання почуття краси); *арт-терапії* (функціональна музика, функціональний колір, живопис тощо) [5; 7].

Естетотерапевтична компетентність учителя початкової школи забезпечуватиме йому успішність виконання основних завдань навчання та виховання молодших школярів. Створення комфортного, психологічно безпечного освітнього середови-

ща, в якому дитина змогла б вільно виявити себе та мати можливість індивідуально-творчого розвитку стає, предметом дослідження сучасного наукового напрямку психолого-педагогічних знань – естетотерапії [260]. Ще малодосліджена естетотерапія, що здійснюється на межі педагогіки, психології, мистецтвознавства й медицини, ергономіки, передбачає позитивний (стимулювальний і гармонізуючий) вплив творів різних видів мистецтва на органи дихання, слуху, на голос і пластику, координацію рухів учнів з метою розвитку здорової особистості [4]. Дослідники цієї технології (В.Бехтерев, Ю.Болдирев, Л.Венгер, Л.Виготський, Ю.Полюянов, С.Степанов, Д.Узнадзе та ін.) виокремлюють кілька видів естетотерапії: музикотерапія (активне й пасивне слухання музики, індивідуальний, ансамблевий і хоровий спів); арт-терапія (малювання або використання кольорів у різних видах навчальної діяльності); імаготерапія («проживання образу»); евритмія (логоритмічна пластика, сольний або колективний танок-імпровізація під музику); театротерапія або драмотерапія (ігрові або пластичні дії-рухи, пантоміма); пісочна терапія (малювання піском або ліплення з піска з використанням казкотерапевтичного методу та ін.) [3; 6; 8; 10].

Нам відомо, що звуки, колір мають лікувальний потенціал. Колір здатний викликати той чи той настрій людини, сприяти підвищенню або зниженню емоційного тону. Теплі кольори – жовтий та оранжевий – здатні піднімати настрій людини; червоний – посилювати життєву енергію, збуджувати; чорний і сірий – пригнічувати; блакитний та зелений – знімати втому, заспокоювати; білий асоціюється зі світлом, чистотою, викликає тиху радість. Естетотерапевтичної дії писання на піску дозволяє зберегти і продовжити працездатність дитини в часі, отримуючи позитивне враження від цілющого тактильного контакту з піском. Крім того, малювання піском надає «безболісне» навчання граматики, образотворчого мистецтва [9]. Як радять дослідники, добирати картини до музики чи навпаки – мелодії до творів живопису треба з урахуванням емоційних особливостей художніх образів, а не лише їх зовнішньої сюжетно-тематичної спорідненості. Посилити вплив світових хвиль вібраційними може кольоромузика (можливо, у комплексі з ароматерапією).

Отже, за допомогою емоціогенних технологій педагог може заохочувати та стимулювати різні форми самовираження учнів, розвивати здібності до невербальної комунікації (міміку, пантоміміку, «музику жестів і рухів – пластичне інтонування»), коригувати психічний стан, сприяти релаксації, здійснювати профілактику зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я.

На нашу думку слід звернути увагу на методи арт-терапії. Зниження агресивності, підвищення концентрації, вивільнення негативних емоцій – необхідна, на сьогоднішній день, частина класно-урочної системи.

Арт-терапія може стати ключем до нормалізації психічних процесів важковиховуваних дітей та сприяти підвищенню результативності навчання.

«Слово «арт-терапія» (art therapy) стало вперше використовуватися в 1940 рр. в англійських країнах такими авторами, як М. Наумбург і А. Хілл для позначення тих форм клінічної практики, в рамках яких психологічне «супровід» клієнтів з емоційними, психічними і фізичними порушеннями здійснювалось у ході їх занять образотворчим творчістю з метою їх лікування та реабілітації» [1]

«Більшість вітчизняних авторів, що використовують поняття арт-терапії, слідує прийнятому в міжнародній літературі визначення і розглядають її як одну

з форм психотерапевтичної практики, засновану на використанні пацієнтами візуальних, пластичних засобів самовираження в контексті психотерапевтичних відносин (Бурхливо, 1989; Каравасарській, 2000; Копитін, 1999, 2001, 2002; Нікольська, 2005; Хайкін, 1992)»[2]

Арт-терапія дозволяє проводити діагностичну та психокорекційну роботу із школярами – визначити причини суперечок у малій групі та створити простір для їх попередження; встановити проблеми окремого індивіда та врегулювати емоційний стан тих, хто навчається. Також при використанні різних прийомів арт-терапії розвивається дрібна моторика, мисленнєві процеси (уява, увага, спритність тощо), розширюється кругозір молодших школярів. Одне з важливих переваг арт-терапії в тому, що мистецтво дозволяє в прихованій символічній формі реконструювати конфліктну травматичну ситуацію і знайти її вирішення завдяки тому, що творчість – є однією з трансформуючих сил для подолання страху, тривоги, що виникли у зв'язку з внутрішнім конфліктом. Метод арт-терапії дозволяє кожній людині творити своє життя в буквальному сенсі слова: ліпити щастя, малювати печаль, писати про конфлікти.

На нашу думку, звичайні уроки трудового навчання та образотворчого мистецтва потрібно перетворити на арт-терапевтичний тренінг. Для цього необхідно створити відповідну студію – навчальну кімнату, яка матиме особливу, спокійну атмосферу. Урок у такій студії повинен проходити у відмінному (від звичайного уроку) форматі – повинна панувати атмосфера невимушеності, доброзичливості; становище вчителя та учня повинне бути рівноправним. Для реалізації поставлених завдань вчитель-наставник повинен використовувати різноманітні інтерактивні технології (пальчикові (вправи, ігри, картинки), дихальна та звукова гімнастика, імунна гімнастику, психогімнастика (вправи, ігри, етюди, пантоміми). Для зміцнення фізичного здоров'я дітей і формування в них упевненої красивої постави, створення позитивних емоцій і оптимістичного світовідчуття, як нетрадиційні методи оздоровлення використовують також елементи масажу і самомасажу.), мати ґрунтовні знання із психологічної науки та арт-терапії.

Важливою умовою арт-терапевтичної діяльності є її постійність. На нашу думку, уроки малювання та праці по 1 годині на тиждень можна перетворити у 5-ти денний тренінг тривалістю 20 хвилини. Такі короткочасні уроки повинні стояти в розкладі між третім і четвертим, коли втомлюваність учнів підвищується і зменшується рівень концентрації.

Зрозуміло, що домашнього завдання із такої навчальної дисципліни не повинно існувати. Адже творчість спрямована на емоційне задоволення, не повинна перетворюватися на обов'язок. Наставник може лише рекомендувати вправи для виконання вдома.

На самих уроках-тренінгах можна використовувати проєктивні методики (для визначення емоційного стану) «Малюнок сім'ї», «Дім, дерево, людина», «Неіснуюча тварина», «Кольорово-малюнковий тест розроблений А.О. Прохоровим і Г.Н. Ге-Нінг»; для заспокоєння та саморегуляції – різноманітна робота із пластиліном, картоном, піском, крупами, тощо.

Система освіти повинна сприяти збереженню здоров'я молодшого школяра. На нашу думку, такі зміни є раціональними та доступними для сучасної школи, а головне – для особистості дитини. Таким чином арт-терапія розширюватиме зону

найближчого розвитку учнів початкових класів, створюватиме умови для зацікавлення навчанням, розвиватиме та згуртовуватиме колектив, підвищуватиме продуктивність пізнавальної діяльності, розвантажить навчальну програму.

Література

1. Арт-Тарапов – нові горизонти / Под ред. А. І. Копитіна. - М.: Когіто-Центр, 2006. - 336с.
2. Вальдес Одріосола М. С. Арт-терапія в роботі з підлітками: Психотерапевтичні види художньої діяльності: Методичний посібник - М.: Владос, 2007. - 63 с.
3. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використ. Арт-технологій в освіті / Вознесенська О., Л. Мова. – К.: Шк. світ, 2007. – 120 с.
4. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Практикум по креативной терапии / Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. М. – СПб.: Издательство «Речь»; «ТЦ Сфера», 2001. – 400 с.
5. Копытин А. И. Системная Арт-терапия / Копытин А. И. – СПб.: Питер, 2001. – С. 224.
6. Лебедева Л. Д. Педагогические основы арт-терапии в образовании: Монография / Лебедева Л. Д. – СПб.: ЛОРИО, 2001. – 318 с.52.
7. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.]; за ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
8. Сакович Н. А. Технология игры в песок. Игры на мосту / Сакович Н. А. – СПб.: Речь, 2006. – 176 с.
9. Федій О. А. Пісочна терапія у просторі професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів / Федій О. А. //Вісник Житомирського державного університету. Випуск 43. Педагогічні науки. – 2009. – с. 96-100. -
10. Эль Г.Н. Человек, играющий в песок. Динамичная песочная терапия / Эль Г.Н. – СПб.: Речь, 2007. – 208 с.

ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ У ШКОЛЯРІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ

Анотація У статті розкрито сутнісні особливості громадянської позиції особистості, базові передумови її формування. Розглянуто духовність як одну з передумов зазначеної категорії, проаналізовано взаємозв'язки основних її понять, визначено педагогічні умови успішного розв'язання пов'язаних із нею проблем.

Ключові слова: духовність, духовна культура особистості, духовна культура суспільства, громадянська позиція особистості, виховання, громадянські якості.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стратегія розвитку людства у першій чверті XXI століття відкриває для усіх сфер життєдіяльності та структурних підрозділів (у тім числі світських і духовних) навчальних закладів України нову еру – еру глобалізації і гуманізації та зростаючої потреби в духовності людства: коли людина гуманна й духовно збагачена, громадянин-суверен перебуває у центрі розвитку не лише як найвища цінність, але й як суб'єкт, надзвичайно відповідальний за свої помисли, слова, дії. Тому у структурі нинішніх зусиль щодо вдосконалення суспільства одним з найважливіших напрямів є розвиток духовної сфери кожного індивіда, збагачення його духовності.

Проблема духовності була і є предметом уваги психолого-педагогічної науки і практики. Водночас на сучасному етапі суспільного розвитку морально-духовні цінності ще не мають належного поцінування у системі розвитку й виховання сучасного юного покоління. Аналіз педагогічної практики переконує у тому, що в учнівському середовищі зростає злочинність, озлобленість, нігілістичне ставлення до принципів моралі, спостерігається крайній егоцентризм, низький рівень культури спілкування, небажання брати на себе відповідальність; стають нормами недостатня сформованість патріотизму, втрата життєвого оптимізму та інші негативні прояви.

Реальне життя суспільства переконує, що без культивування таких моральних цінностей, як добро, людяність, відповідальність, почуття власної гідності, толерантність тощо, навряд чи можна стверджувати про громадянську свідомість, культуру, компетентність, вбачати покращення ситуації у нашій країні в найближчому майбутньому.

Аналіз досліджень і публікацій. Сучасна педагогіка і психологія значну увагу приділяють проблемі духовно-морального розвитку особистості. Духовність у контексті завдань сьогоденного культурно-освітнього простору України, різноманітні аспекти розвитку духовності дітей шкільного віку розкриваються у працях Т.Власової, К.Журби, І.Беха, О.Вишневського, І.Зязюна, О.Олексюк, О.Сухомлинської та ін. Педагогічні засади громадянської освіти та виховання у вітчизняній і зарубіжній шкільній практиці подані у дослідженнях Г.Єгорова, П.Кендзьори, Н.Косаревої,

Н.Лавриченко, М. Левківського, В. Оржеховської, І.Тараненко. Низка сучасних наукових досліджень присвячена висвітленню окремих положень щодо організації громадянського виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. Це, насамперед, дослідження історії становлення і розвитку громадянського виховання (Т.Завгородня, П.Ігнатенко, Л.Крицька, І.Кучинська, М.Прищак, Б.Ступарик та ін.); теоретичних засад формування громадянської культури учнів (Р.Арцишевський, Н.Дерев'янка, В.Іванчук, О.Пометун, М.Шимановський та ін.); методики громадянського виховання (Л.Архипенко, Ю.Завалевський, Т.Слагіна, А.Молчанова, К.Чорна та ін.).

Формування цілей статті. Зважаючи на значну увагу науковців до проблем морально-духовного розвитку особистості, маємо зазначити, що духовність як основа виховання громадянської позиції школярів потребує глибокого спеціального дослідження. З огляду на її важливість для сучасної педагогічної науки визначаємо за **мету статті** розгляд сутнісних особливостей духовності й громадянської позиції, обґрунтування, за результатами дослідження, їх взаємозв'язку, спрямування на розробку педагогічних методик виховної практики.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ринкових економічних відносин в Україні зумовив зміни в освітньо-виховній галузі і кардинальні соціальні наслідки. У цьому зв'язку зазначимо, що такий розвиток супроводжується суперечливими та болісними соціально-економічними реформами, переорієнтацією виробничих відносин тощо. У цих умовах необхідністю для соціального прогресу і розвитку демократії стало формування людини нового типу, яка мала б нові морально-етичні, культурні, інтелектуальні характеристики. Важливість указаних процесів полягає у тому, що зміни в соціальному середовищі обов'язково зумовлюють зміни у суспільній природі людини, яка долучена до конкретного історичного соціального середовища. Соціальне ж середовище за останні роки було, з одного боку, дуже мінливим, з іншого, – несприятливим для духовно-морального виховання людини як всебічно розвиненої, цілісної особистості й індивідуальності. Причина полягає у тому, що національна освіта і виховання опинилися в ситуації тотального зламу системи цінностей, духовних, моральних й ідеологічних орієнтирів, ідеалів, цілей. Це спричинило продукування людини-маргінала, для якої традиційні цінності вже стали чужими, а нові – розмитими. Фетишизація грошей, капіталізація усіх сфер духовного життя стали детермінантами суспільства. Поняття індивідуальності в такому середовищі набуло форм індивідуалізму та егоцентризму. Усі вище зазначені явища взаємопов'язані, мають своїм джерелом саме появу та відтворення у суспільному житті перетворених форм практичного, духовного та чуттєвого буття.

Саме поняття “ дух ”, “ душа ”, “ духовність ” давно побутують у свідомості людини як фундаментальна філософська і теологічна проблема. Однак, розуміння їхнього виховного та розвивального потенціалу було різним. Зокрема, тривалий час поняття “ духовного ” відносили до релігійних категорій і не передбачали практичних можливостей удосконалення людини на засадах його внутрішнього змісту. Власне, і сьогодні натрапляємо на непоодинокі випадки, коли у такому ж релігійному тлумаченні категорію “ духовність ” розглядають як майже єдину основу становлення і формування людської особистості.

Недостатньо розкрито зміст цього поняття і в науковому плані. Так, філософія термін “ душа ” і досі тлумачить лише як синонім до терміна “ психіка ”. Зустрі-

чаємо навіть роз'яснення душі як внутрішнього світу людини, її психіки або системи особистісних переживань. У функційних висловах про “сильний дух” проглядається розуміння синонімічного означення свідомості людини. Сильний духом – це “глибоко переконаний на основі всебічного розуміння якихось певних життєвих реалій індивід. До такої думки значною мірою схилився і філософ-ідеаліст Гегель, стверджуючи, що душа – це думаюче серце” [5, с.213].

Поняття “духовність” за активністю у сучасному лексиконі займає чільне місце. На основі сутнісного змісту цієї категорії утворені такі сигніфікативні парадигми, як “духовне багатство”, “духовні фактори”, “духовна культура”, “духовне життя”, “духовний розвиток”, “духовне світобачення”. Навіть цілком обґрунтовано виділяють три основні напрямки людської діяльності: матеріальну, соціально-політичну і духовну.

У сучасній психології категорія духовності тлумачиться як інтегральне утворення людської психіки, складне гармонійне поєднання певних психічно-процесуальних та особистісних якостей людини, як сукупність системно інтегрованих особливостей когнітивно-інтелектуальної, почуттєво-емоційної та вольової сфер, що забезпечує людині здатність до психічно-особистісного вдосконалення та самовдосконалення. У педагогіці духовність характеризується як “... індивідуальне вираження системою мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти “для інших” <...>. З категорією духовності співвідноситься потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя [3, с.106]. На думку М.Стельмаховича, “духовність – це сукупність психічних явищ, що характеризують внутрішній, суб'єктивний світ людини” [5, с.183]. Духовність – це той безкінечний шлях до формування свого внутрішнього світу, що дозволяє людині не залежати повністю від контексту зовнішнього життя, тобто залишатись самій собою.

Розгляд питання виховання громадянської позиції школярів в умовах трансформаційних процесів українського державотворення зумовлює необхідність визначити духовність як внутрішньо-моральне підґрунтя виховання відповідального громадянина. Включаючи такі складові елементи як свідомість, світогляд, духовність особистості при цьому, за визначенням В. Баранівського, “поєднує як загальнолюдські характеристики та якості, так і специфічні, які визначаються індивідуальними соціально-психічними особливостями, соціальним походженням, національною приналежністю, віросповіданням” [1, с.128]. Враховуючи це твердження, припускаємо, що духовність і громадянська позиція особистості – аспекти взаємозалежні та динамічні. Тому для духовної свободи особистості характерними є вищі ціннісні мотиви, серед яких – відповідальність перед людьми (громадою). Водночас слід розуміти, що духовність – специфічна внутрішня діяльність людини, яка зберігає міру її людяності, поєднує дух і розум, спрямована на пошуки сенсу життя і вироблення світоглядних позицій. Таке тлумачення переконує, що духовність є необхідною передумовою становлення громадянина.

Громадянська позиція визначається нами як цілісне інтегроване утворення, що виражається у сукупності здатностей особистості, необхідних для її успішної самореалізації та соціальної взаємодії у демократичному суспільстві, структурними складовими якої є пізнавальний, ціннісно-мотиваційний та діяльнісно-поведінковий компоненти. Її можна подати у вигляді 6 сфер, як-от: “Я” (персональна), близькі (сім'я,

родичі), групи (друзі, громада тощо), суспільство, людство, всесвіт. Кожна із поданих сфер має суб'єктивний й об'єктивний взаємопов'язані аспекти. Усі сфери громадянської позиції особистості залежать одна від іншої за принципом “ відлуння ”. З огляду на це, морально-духовна зрілість особистості, яка зростає, розуміється як певний ступінь її розвитку в умовах конкретної сфери (середовища), що, у свою чергу, утворює простір розвитку особистості.

Складовими духовності особистості як основи виховання її громадянської позиції є явища, пов'язані зі свідомістю, інтелектуальною, соціальною, а також з емоційно-психологічною діяльністю людини. За результатами дослідження, проведеного в окремих загальноосвітніх навчальних закладах м. Кам'янця-Подільського, Дунаєвецького та Кам'янець-Подільського районів Хмельницької області робимо висновок, що поняття “ громадянська позиція ” пов'язане із такими категоріями, як “ духовність особистості ”, “ національна самосвідомість ”, “ патріотичні почуття ”, “ персональна відповідальність ”. Також прослідковуються зв'язки рівня розвитку громадянської позиції школярів з відповідними об'єктивними чинниками. Серед учнів старших класів, наприклад, поширюються настрої невпевненості у майбутньому, зростають настрої агресивного характеру, збільшується уживання тютюну, алкоголю та наркотиків. 72,8% опитаних батьків стурбовані збільшенням агресивності суджень, демонстративно-девіантної поведінки у дітей. У результаті опитування сучасних молодших школярів виявлено, що найпопулярнішими мультфільмами багатьох з них є західні стрічки не досить гуманної спрямованості, герої яких прагнуть нашкодити один одному. На противагу, зміст більшості мультфільмів другої половини ХХ століття наповнений позитивними прикладами героїв, які звеличують ідеали мудрості, потягу до знань, вчать дружити, бути добрим, справедливим, чесним та спрямовані на розкриття інших чеснот, які відносяться до загальнолюдських вищих цінностей. Тому, дбаючи про духовний розвиток своїх дітей, батькам слід ретельно контролювати зміст фільмів, мультфільмів та інших матеріалів теле- й радіопередач, якими цікавляться діти.

Серед опитаних підлітків 57% переглядають телесеріали майже щодня; 48% – прихильники фільмів жахів; 14% орієнтуються на наукові, пізнавальні програми; 8% читають книги поза шкільною програмою; 2% мають постійний доступ до періодичних друкованих видань нерекламного змісту; 33% використовують мережу Інтернет для спілкування з однолітками; 27% користуються Всесвітньою мережею для пошуку інформації; 32% використовують комп'ютер як ігровий тренажер; 73% відвідують церкву у свята; віруючими себе вважають 38% респондентів; 76% взагалі не відвідували професійного театру з метою перегляду театральних вистав; 44% були глядачами на сучасних концертних шоу-програмах.

Одним із напрямів вивчення процесу становлення духовності особистості є дослідження закономірностей набуття знань, формування понять, які стосуються суспільних змін. Важливим є також дослідження джерел, на основі матеріалів яких формуються ці знання і поняття. На запитання “ Що впливає на формування твоїх громадянських якостей і почуттів? ” – відповіді були такими: родина – 49%, телебачення, преса – 48%, школа – 31%, участь у громадському житті школи, міста – 5%, коло друзів – 10%, участь у дитячих громадських об'єднаннях – 5%, позашкільні заклади – 5%. Якщо взяти до уваги, що вплив родини на формування поглядів молодих людей проходить на фоні передач телебачення і публікацій у пресі, які, як правило,

стають первісним імпульсом обміну судженнями, то пріоритет засобів масової інформації є незаперечним.

На жаль, сьогодні, аналізуючи результати наших спостережень, можна констатувати, що виховна робота у школах повністю віддана на розсуд класних керівників. Як свідчить аналіз розкладу, не стало обов'язкових класних годин, в тому числі і тематичних; деякі класні керівники взагалі їх не проводять, інші – епізодично, мала частина – регулярно. Звісно, що характер і якість виховної роботи залежать від досвіду, освіти, поглядів класного керівника, котрий задає тональність навчально-виховним відносинам у класі. Класні керівники, як вчителі-предметники, по суті не мають можливості глибоко вивчати психологічні особливості кожної дитини, бути у тісному контакті з родиною й спільно керувати духовним становленням дитини. Індивідуальна робота, необхідність проведення якої особливо відчутна в умовах антропоцентризму, підвищення ролі людського чинника, у школі проводиться найчастіше лише у початкових класах. В післянавчальний час більшість школярів залишається практично поза сферою педагогічного впливу. Тому можна стверджувати, що саме у сфері дозвілля часто створюється педагогічний вакуум, який відкриває шлях до порушення дітьми правових і моральних норм. Дозвілля, на нашу думку, стає підґрунтям всебічного й морального розвитку лише тоді, коли воно відзначене цілеспрямованістю, організованістю, обґрунтованими почерговими змінами різних видів діяльності, позитивним спілкуванням.

Аналіз результатів дослідження дає можливість стверджувати, що упровадження у навчально-виховний процес відповідного змісту, організаційно-педагогічних форм та методів є необхідною передумовою набуття учнями базових понять як складових громадянської спрямованості особистості, як-от: соціально-комунікативної, інформаційної, розв'язання соціальних конфліктів, громадянської участі відповідно до рівнів сформованості пізнавального, ціннісно-мотиваційного та діяльнісно- поведінкового компонентів.

У формуванні духовності як способу життя особистості усі педагогічні зусилля мають спрямовуватися на створення умов, за яких “ життя як вчинок базується на вищих ціннісних мотивах (безкорисливе служіння людям, відповідальність перед собою і перед людьми, особистісне самоствердження тощо), пов'язане з ціннісним змістом думок і має ознаки дієвого мислення і переживання ” [6, с. 8]. Тому система виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів повинна передбачати раціональну постановку мети, вибір змісту і форм організації цього процесу, озброєння педагогічних кадрів школи теоретичними знаннями та методичними рекомендаціями щодо виховання громадянської позиції школярів, критеріями та методикою оцінки рівнів їх вихованості. Такий процес потребує постійного вивчення й аналізу результатів виховної роботи і можливостей педагогічного колективу та батьківської громадськості, коригування його змісту і методики з метою удосконалення.

Висновки. Отож, аналіз науково-теоретичної фахової літератури, результатів проведеного дослідження підкреслюють взаємопов'язаність аспектів духовності й громадянської позиції особистості. Сформована духовна культура особистості школяра є необхідною передумовою виховання громадянськості як інтегрованої риси особистості.

Формування духовних потреб у структурі громадянської позиції особистості є необхідною передумовою розвитку моральних якостей, самокорекції ціннісних орієнтацій, підвищенню її культурного рівня. Це забезпечує розширенню межі світогляду незрілої особистості, розуміння сенсу життя, орієнтування у подіях сьогодення, закономірним стає набуття особистістю навичок відповідального мислення, переживань, вчинків, діяльності.

Серед факторів, що забезпечують стимулювання процесу формування громадянських якостей і переконань, важливе місце посідають соціально-культурні заклади, які спільно з освітніми покликані стати посередниками між державою і дитиною, мають прагнути виконати замовлення суспільства щодо формування соціально-адекватної особистості, з одного боку, і задовільнити конкретні потреби і запити дітей та їхніх батьків – з іншого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранівський В.Ф. Духовність особистості в системі сучасних суспільних відносин / В.Ф.Баранівський. – К. : НВТ Правник – НАВСХ, 1998. – 19 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник / І.Д.Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Духовні потреби дітей України : монографія / [О. М.Бабак, О.В. Безпалько, О.В. Биковська та ін.]; під заг. ред. Ж.В.Петрочко. – К. : Видавничий дім «Калита», 2005. – 108 с.
5. Сіркізіук В.В. Основи національного виховання: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Сіркізіук. – Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2004. – 304 с.
6. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка / М.Г.Стельмахович. – К. : ІСДО, 1996. – 288 с.
7. Тхагансоев Х.Г. О новой парадигме образования / Х.Г.Тхагансоев // Педагогика. –1999. – №1. – С.102-105.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED LITERATURA

1. Baranivskiy V.F. Dukhovnist osobystosti v systemi suchasnykh suspilnykh vidnosyn / V.F.Baranivskiy. – K. : NVT Pravnyk – NAVSKh, 1998. – 19 s.
2. Bekh I.D. Vykhovannia osobystosti : pidruchnyk / I.D.Bekh. – K. : Lybid, 2008. – 848 s.
3. Honcharenko S.U. Ukrainyskyi pedahohichniy slovnyk. – K.: Lybid, 1997. – 376 s.
4. Dukhovni potreby ditei Ukrainy : monohrafiia / [O. M.Babak, O.V. Bezpalko, O.V. Bykovska ta in.]; pid zah. red. Zh.V.Petrochko. – K. : Vydavnychiy dim “Kalyta”, 2005. – 108 s.
5. Sirkiziuk V.V. Osnovy natsionalnoho vykhovannia: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv / V.V. Sirkiziuk. – Kamianets-Podilskyi : Abetka-Nova, 2004. – 304 s.
6. Stelmakhovych M.H. Ukrainska rodynna pedahohika / M.H.Stelmakhovych. – K. : ISDO, 1996. – 288 s.
7. Tkhansoev Kh.H. O novoi paradyhme obrazovanyia / Kh.H.Tkhansoev // Pedahohyka. –1999. – №1. – S.102-105.

**Personal spirituality as a basic component in the upbringing
of schoolchildren civic position**

Prysakar Volodymyr Vasylovytch

The article concerns the spirituality as one of important components of a person's civic position. The investigation in the comprehensive schools in Khmelnytskyi region has been conducted. Based on the results of this investigation and the analysis of the scientific literature the author defines the notion of spirituality as an integral part of the person's mentality. It is a complex harmonious combination of certain personal qualities and characteristics of mental processes. It is thought as a combination of systematically integrated peculiarities in cognitive, intellectual, emotional and volitional spheres that ensures the ability for a mental and individual self-perfection, which allows a person to be independent from the context of external life and remain oneself.

Because of social and spiritual formation of an individual the civic position is represented with six spheres: "I" (personal), close relatives, groups (friends and so on), society, humankind and universe. Each of these spheres is connected to each other either in subjective or objective way and depends on each other. That is why moral and spiritual maturity of the growing personality is understood as a certain stage in one's development in the conditions of a particular surrounding that in its turn forms the space for the development of an individual.

Aimed at raising the spiritual level in the context of civic position of the individual the author is convinced that the educational system in comprehensive schools should provide the rational formulation of the target, choice of the content and forms of the process organization. It should also provide the teachers with the theoretical knowledge and methodological recommendations for developing schoolchildren's civic position, the criteria and methodology for the evaluation of the level of breeding. Such a process needs revealing the educational possibilities of the family, social, cultural and educational institutions and mass media in order to use their influence on schoolchildren. Besides the author emphasizes that it is important to organize and direct schoolchildren's individual and shared life and activity and to set up the conditions for the enrichment of their own experience. That's why it is a top priority to establish harmonious relationship between teachers and pupils on the democratic and humanitarian basis.

The article does not provide the full study of the given problem. However the given theoretical analysis, the results of the conducted investigation and the effective forms and methods in the educational work are necessary in order to solve the problem of the pupils' civic position in the given direction. It is possible if the teachers would level pupils at independent search of some interesting activities and self-reliant maintenance of the necessary for their implementation conditions. That is why the task of the teaching stuff is to help schoolchildren to organize their activities at school and outside of it on their own. They should be taught to take the initiative, to show their independence, exactingness to their friends. But the role of the teacher should not be underestimated.

PEDAGOGICAL CULTURE OF THE MODERN YOUNG FAMILY

Annotation. *This article is devoted to the problem of the pedagogical culture of the modern young family. The author analyzes the state of the modern young family and identifies pedagogical problems which it faces during its functioning (including the implementation of upbringing function). This article contains characteristic of the main components, parameters and levels of pedagogical culture of young parents.*

Keywords: young family, family difficulties, pedagogical problem, pedagogical culture, the level of the cultural, upbringing influence.

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОЇ МОЛОДОЇ СІМ'Ї

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблеми педагогічної культури сучасної молодії сім'ї. Автор аналізує стан розвитку сучасної молодії сім'ї та визначає педагогічні проблеми, з якими вона зіштовхується в процесі свого функціонування (зокрема реалізації виховної функції). Стаття містить характеристику основних складових, параметрів та рівнів сформованості педагогічної культури молодих батьків.

Ключові слова: молода сім'я, труднощі сім'ї, педагогічна проблема, педагогічна культура, рівень культури, виховний вплив.

The problem resolution. Family is a social group which consists of a man and a woman who are united with a marriage and their children. A family is an integral part of any society. It reflects its economical, moral and spiritual values and contradictions on the every stage of the historical and cultural development. Disorganization is deeping in the life and the function of a modern family because of strong economical transformations, demographic problems, political and cultural changes. So, an unhealthy moral and a psychological climate are formings which have a negative influence on the family spirit, forming values and orientations, upbringing new generations.

A young family perceives crisis things in a society especially hardly. It means a couple where the age of a man and a woman or one of them is not higher than 28 years. Keen problems of the material (financial), economical, housing and living character, uncertainly as for the future, financial and psychological unreadiness to the family life and not talking about a conscious active social activity have a negative influence on the inner family processes, the style and the character of relations between the family members, the relations with a society and a surrounding environment, upbringing children, on the cultural, political and demographic situation. The function, the life and a creative problem of a modern young family is one of the main in the pedagogical science now. Especially the question of the couple's pedagogical culture because the style, the character and the direction of the upbringing influence on the children depends on this question and what society will be in future.

Analysis of the actual research. Classics teachers such as K.D. Ushinsky, M.P. Dubinin and many others appealed to the question the role of parents' personalities, the specifics of their world outlook, moral and valuable convictions, cultural and pedagogical level in the child's upbringing. Modern expert teachers Y.P. Azarov, K.Y. Scherbakova, H.I. Hryhorenko, A.I. Kuzminsky, V.L. Omelyanenko etc. continued their work today. There are very valuable works for us such famous scientists as T. Aleksyeyenko, O. Bezpalko, I. Hrebennikov, Z. Zaytseva, I. Zvyeryeva, I. Kon, V. Kravets, A. Ratsul, H. Laktionova, L. Mischyk, R. Ovcharova who researched the problem of the formation and development of the family, parents' pedagogical culture, the educational work with young families.

European and American educators and sociologists I. Maksvel, S. Hudman, L. Davidoff, K. Kvol, Dzh. Kelli, R. Kempbell, L. Pollok, M. Yang etc. made a significant contribution in a development of theoretical and methodological aspects of an explored problem.

But as society doesn't stand on one place, it is always developing and together with it the family institute renews, so it's not feasible to stop on the explored practical and theoretical-methodological investigations.

The aim of the article: to make the analysis of the modern young family development's state and identify pedagogical problems which a new couple has, and also to explore components, parameters and levels of pedagogical culture of young parents.

The main material. A family is a specifically center and a main part of a system of the social forming a new personality, his or her consciousness and character. This process happens under the influence of a psychological atmosphere which there is in a family circle (feeling of love and friendship, respect and trust, a mutual support between parents, among them and children). According to it a family is examined not only as a centre of a society, but also as a main factor of the realization of a person's nature abilities of the individual, connecting him or her to the cultural traditions, spiritual, religious and moral values of a nation [2, p. 15].

A level, a direction and a effectiveness (a result) of the family's upbringing influence on the growing up generation depends on the realization's degree of a couple objective and subjective difficulties which are awaiting on them in a process of a common life and upbringing the children, and general parents' readiness to a new social role and upbringing activity. Nonconformity a man and a woman with given demands causes that a formed by them family pushed off with real existing difficulties [3, p. 116]. We can see them in the fact that the members of a family cannot communicate between them and with their own children correctly. It's one of the reasons for a quick decay of young couples and family divorces. Conflicts between people arise because of wrong behavior of the family members, they unwillingness to understand one another, let their own views, to make a compromises. As a result they have an apathy, a hostility to each other and even an aggressive mood that accompanies with traumatize of the own soul state and child's psychology, there are stress states appear, conflict situations emphasize (even completely unfounded). A family is destroyed: ex-lovers have a distance and divorced. A divorce has negative consequences – different for those who divorce, for their children and for a society. It's should be noted that the results of a divorce for children are more difficult psychologically than for their parents [4, p. 230].

Inner family communication influences on the state of the development of modern young family, namely: the contraction of the duration and the poverty of communication's content, the lack of the attention, progressive disappearance of the forms common activity

a husband and a wife, parents and children, the interest of the family members in the communication, work, time-off is falling dawn. Instead of an inner family communication of full value narrow pragmatism forms of relations, for example keeping an eye on a child care not his or her upbringing, etc. At the same time a level of parent's insistence one to another and to the children occurs and gradually it forms the family-type relationship as the algorithm "a demand (order) – an execution (an absolute conquest)." It provokes not only a discord between a husband and a wife, but also a breach of the psychological child's development: an unsure appears a steady emotional distress (unhappiness), negativism, affected reactions negative forms of the self-assertion and other negative effects.

Difficulties in a family arise not only through moral and psychological unreadiness young people to motherly and fatherly responsibilities, but also as a result of the instability of the socio-economic today's situations: the absence of the needed (often even minimum) psychological and pedagogical knowledge and skills of the interpersonal tolerance communication, decided problem situations keeping an eye on a child; a nonconformity between inner convictions, desires, person's orientation (direction) and new social state; between demands of a new social roles (couple, parents) and the readiness to its implementation [3, p.115-116].

These difficulties of the inner family relations cause to widespread pedagogical problems which almost every modern young family has. These included the most significant are:

An insufficient readiness of young parents to play a matrimonial role;

Practical unreadiness to perform an upbringing function because there is not enough knowledge in age pedagogy, psychology and physiology. It hides in absence simple habits of keeping an eye on a child and incommunicative skills with them;

There's no the only upbringing system of their child, there's no common realization (awareness) to support a such system;

There's no critical attitude young parents to personal pedagogical activity (other words an upbringing influence on a child) and there's no skills to foresee the results of a such upbringing process in a family;

Parents cannot use all different methods of the family upbringing of children under school age;

Underestimation by the young parents of the pre-school age in the person's development;

There are wrong pedagogical actions and deeds in parents' behavior and it causes a corresponding children's behavior; it has a bad influence on their first entering in the society;

A strong influence of mass media, mass culture and entertainment's industry on the forming a child's personality [5, p. 14-15].

Directly these problems depend on the forming pedagogical culture's level in a family other words the youngest parents who are a part of their general culture. It means a pedagogical readiness and parent's maturity as teachers and it shows in real positive results which are organized by them in a family circus of an upbringing process. So, it's a complex, integrate, dynamic personality forming which determines a type, a style and ways of parent's behavior in an upbringing activity. The pedagogical parent's culture is shown in their general culture and realizes in every day activity, relationships, behavior, a lifestyle, a way of life, learning cultural achievements and especially in a creative and upbringing activity.

This type of culture realizes in all types of the upbringing activity (including self-upbringing too), promoting the forming a spiritual rich and thorough developed person (both a teacher and a child), forming different relations, activating learning activity and communication so as ensuring a dynamics of self-learning's processes, self-development, self-upbringing, self-perfect through the way of learning and passing previous and modern generations life experience, creative life and spiritual cultural getting of their own nation and other people.

Such a way, the contest of the family's pedagogical culture is relationships between parents and children through putting on the mechanisms for different types their activity and realizing in this activity moral categories [1, p.21].

There are two following components in the parent's pedagogical culture:

1. Psychological and pedagogical knowledge, skills and abilities of the keeping an eye on a child preschool age;
2. The culture of the pedagogical influence.

They characterize the following parameters (forming levels of some components of person's general culture):

- Moral culture (parent's adequate self-appraisal, self-criticism, conscious keeping moral norms by them and supporting high moral values and ethical standards);
- Thinking culture (developing problem thinking, that shows in an ability to foresee and to prevent the appearing difficulties of the upbringing; formed systemic thinking that consists in the opportunity to watch this problem from different sides; there is operational thinking, other words its the ability to react quickly to any changes in upbringing process, inter-personality relationships, surrounding reality as a whole);
- Speech culture (speaking expressive and figurative, right and clear, without wrong, bad words and obscene expressions, that characterizes emotionality and intonation's richness and according to literature norms);
- Communicative culture (an ability to attract child's attention, to built trust and friendly relationships in a family circle and with surrounding society, an ability in a process of the communication to control (manage) his or her actions and emotions, supporting rules and norms of ethics and moral);
- Didactic culture (owning upbringing forms and methods that replies demands of new time and modern society's needs; skills to optimally organize an upbringing process on the basis of the healthy motivation);
- Work (labour) culture (an ability and a conscious wishes to work effectively and productively, caring about constant promoting a professional level, increasing qualitative completion and logical perfection of each business);
- Moving culture (an accordance general accepted ethic's demands accordingly to the port, walking, using gestures frequency and optimum, choosing poses);
- Aesthetical culture (having a high aesthetical taste, that displays in an ability to distinguish fine, in a wish and ability to change the surrounding reality according the laws of beauty, to support a proper outward appearance; to design mode of life and to create environment (surrounding) according aesthetics' demands);
- Ecological culture (a desire to protect, to increase and develop natural environment, an ability to behavior himself or herself right in natural conditions

(places untouched nature) and in a surrounding of social activity of people (different settlements (villages, towns, cities) and places of permanent staying of people);

- Physical culture (keeping healthy, physical active lifestyle of a family and personal hygiene) [1, p. 22-23].

As we see from these parameters, a category “pedagogical culture” characterizes such indicators:

- having a quality (depth, fullness and comprehension) needed psychological and pedagogical knowledge;
- a grade of forming proper upbringing skills and habits;
- adequate attitude to the children of preschool age;
- having stable steady healthy interest in deciding questions of the upbringing influence and realization an upbringing process.

According to them, select three levels of formation of pedagogical culture:

The first level – high. Characteristic young parents with a high grade of responsibility for own activity, including the upbringing children and an active life position. On the basis of sufficiently full and deep psychological and pedagogical knowledge they up-bring children systematically according to their age, individual peculiarities and a chosen strategy of the upbringing influence. Such parents try to realize creatively in a process of the family communication and upbringing, continually striving to self-development, self-improvement, recharge their knowledge, increasing own intellectual, cultural, and pedagogical level, and giving by this their children a worthy example for the imitation. Psychological atmosphere in such family is noted trusting, kind, friendly relationships.

The second level – average (medium). In such families parents don't pay enough attention to upbringing, an upbringing influence is unsystematic and is a simple care in reality. Parents are characterized unforming of the necessary knowledge's system in pedagogy and psychology. They cannot use the knowledge which they have in practice, because they haven't clear understanding of the methods and ways of family upbringing and in solving pedagogical problems and in organizing a child's life rely on the intuition mainly.

The third level – low. Such families characterize the most typical mistakes in upbringing: the absence of the only demands to the children and unforming clear strategy of the upbringing influence; advantage an authoritarian style of the upbringing and using readiness, physical punishment and moral humiliations; parent's undemanding to the children and to themselves; the absence of a healthy motivation and wishing to the self-development, self-improvement. A low level of the pedagogical culture inherent young parents with full or partly absence psychological and pedagogical knowledge in questions of the family upbringing, passive attitude to their upbringing functions, to the children's behavior, with flexible valuable system and unstable social position [1, p.23-24].

Conclusions and perspectives the further researches. Analysis of a modern state of the upbringing children in families gives reason to confirm that there is a big quantity unfavorable tendencies and factors that complicate a psychological development and children's upbringing. There's a special place takes topical pedagogical problems, one of them is an insufficient forming and a low level of the pedagogical culture that causes upbringing children unstable and change it into a general care to sharpen a problem of the first making social a child and parents' realization correlation the nature and upbringing of each person,

emotional instability of family communication, intensification of the information influence and entertainment industry on a family life.

Nonconformity pedagogical culture's level of young families to the demands of modern society causes not only sharpening destructive social phenomena, but also difficulties of inner family relationships, increasing of the quantities of conflicts, disturbance of the general microclimate and the loss of the upbringing function in a family.

So, we consider it appropriate to create a proper surrounding for the parents' upbringing, forming a high level of pedagogical culture in them encouraging adult's self-development that is based on their conscious wish of the improvement.

Literature

1. Алексєенко Т.Ф. Молода сїм'я: умови виховання дитини / Тетяна Алексєенко. – К., 2004. – 96 с.
2. Maxwell I. Researching Down Ancestors – A practical guide for the family and local historian / Ian Maxwell. – Belfast: Ulster Historical Foundation, 2004. – 296 p.
3. Рацул А.Б. Педагогічна культура сучасної української сїм'ї / А.Б. Рацул // Вісник Черкаського університету [Текст] : [зб. наук. ст.]. Серія Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 131. – С.114–123.
4. Савченко Л. Педагогічна культура сучасної сїм'ї – основа формування особистості дитини дошкільного віку / Л. Савченко, І. Табачник // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2010. – Випуск LIII, Частина II. – С. 225–233.
5. Понїманська Т. Люди і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини / Тамара Понїманська // Дошкїл. виховання : Наук.-метод. журн. МОН Укр. для пед. і батьків. – 1999. – № 08 (Серп.). – С. 14–15.

ВПЛИВ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ВИЩИХ ШКІЛ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Ключові слова: приватні вищі школи, науково-педагогічні працівники, вища освіта, Україна, Польща.

Keywords: private higher schools, academic staff, higher education, Ukraine, Poland.

Вища освіта України та Польщі характеризується розвинутою мережею приватних вищих навчальних закладів, які за останніх двадцять років стали вагомою складовою підготовки висококваліфікованих фахівців. Відповідно до потреб ринку праці і запитів суспільства відбувся стрімкий розвиток структури приватного сектора вищої освіти, адже з 1991 р. до 2010 р. в Україні було створено 188, а у Польщі – 328 приватних вищих шкіл.

Проблеми становлення та розвитку приватної вищої освіти розглянуто та проаналізовано у наукових працях багатьох українських та польських дослідників, серед яких І. Добрянський, В. Астахова, В. Дучмаль та інші [1; 4; 5].

Першочерговою умовою функціонування приватної вищої школи є академічне середовище, яке виступає рушійною силою утворення цих закладів освіти і найважливішою їхньою складовою. Адже від науково-педагогічних кадрів, їхньої атестації й наукового рівня, залежить акредитація недержавного ВНЗ, якість пропонованого навчання і, звичайно, попит на пропоновану освітню діяльність. На поч. 90-их років наявність педагогічного персоналу державних ВНЗ України, як і Польщі незадоволеного як своїм фінансовим станом, так і неможливістю розкрити свій власний творчий потенціал в умовах кризового соціуму виявилась вагомих чинником, що сприяв заснуванню перших приватних вищих шкіл.

Спільною ознакою формування професорсько-викладацького штату приватних ВНЗ України і Польщі є залучення кращих професорів і викладачів із державних ВНЗ на погодинній основі. Водночас у Польщі спостерігається практика розширення штату працівників через прийняття на роботу практикуючих фахівців з економіки (консультантів, менеджерів), юриспруденції, а також запрошення на роботу академічних працівників із-за кордону. Саме тому, відбувається зростання кількості науково-педагогічних працівників приватних вищих шкіл Польщі, наприклад, у 1997 р. академічний персонал становив 9 % від загальної кількості академічних працівників державного і приватного секторів вищої освіти, у 2008 - 2009 р. цей показник сягнув 17 % [3].

Аналіз публікацій із питань формування академічного середовища українських та польських приватних ВНЗ дають підставу стверджувати, що від місця розташування вищої школи найбільшою мірою залежить кількість та якість науково-педагогічних кадрів [1; 4]. У традиційному освітньому центрі з великою кількістю

висококваліфікованих фахівців і освітян значно легше новій приватній вищій школі залучити до роботи науково-педагогічних працівників за основним місцем роботи, чи за сумісництвом. Ось чому, спочатку відбулося відкриття приватних ВНЗ у великих освітніх центрах, де зосереджений головний науково-педагогічний потенціал. Під впливом вагомих чинників (збільшення попиту на вищу освіту, розширення доступу до вищої освіти для різних соціальних груп, тощо) місце їх локалізації зміщується до малих міст обласного підпорядкування.

Від академічного середовища залежить не лише рівень підготовки кваліфікованих фахівців, але й місце і роль кожної приватної вищої школи на ринку освітніх послуг, які відображено у показниках рейтингу. Серед сукупності найважливіших критеріїв перше місце відведено науково-педагогічним кадрам. Адже «добрий науковий викладацький склад, який виявляє активність у науці й дидактиці, є найважливішим чинником у побудові відповідної марки навчального закладу» [2, 71]. В українському показнику перш за все зазначаються кількість науково-педагогічних працівників, захищених докторських і кандидатських дисертацій, докторантів і аспірантів. У польських рейтингах найвагомішим показником серед наукового рівня є право присудження докторського ступеню, що засвідчує суспільний інтерес до розвитку науки, а не лише кількісних показників.

Одночасно із зростанням кількісних показників науково-педагогічних кадрів приватних вищих шкіл України і Польщі виявлено позитивну динаміку розвитку показників наукової діяльності. З'ясовано, що в приватних ВНЗ України науково-дослідна робота здійснюється на кафедрах і в лабораторіях згідно з комплексною тематикою; виконуються дисертаційні дослідження, відбувається підготовка науково-педагогічних кадрів через аспірантуру та докторантуру; проводяться наукові семінари і конференції (професорсько-викладацького складу, міжнародні, студентські), тощо. Спільною особливістю науково-дослідної роботи приватних вищих шкіл України та Польщі вважаємо проведення наукових досліджень із тих галузей, що не потребують значних фінансових затрат, новітніх лабораторій, адже наукові дослідження здебільшого проводяться у сферах управління і маркетингу, економіки, фінансів і банківських справ, що перш за все спричинено зорієнтованістю діяльності приватних ВНЗ на підготовку фахівців економічного спрямування.

Завдяки піднесенню якості й кількості академічного середовища окремі приватні вищі школи України і Польщі досягають університетського рівня розвитку. Відбувається відкриття аспірантур та докторантур. Процес упровадження нових концепцій розвитку систем підготовки кандидатів та докторів наук України, як і Польщі, виник у наслідок: 1) вияву незадоволення державними ВНЗ щодо запозичення кадрового забезпечення і їхніх напрацювань недержавними ВНЗ, 2) обмеження українських і польських законів щодо працевлаштування за сумісництвом. Поступово збільшується кількість недержавних ВНЗ, що звертаються з клопотаннями до ВАКУ України про відкриття спеціалізованих вчених рад. На сучасному етапі в структурі вищої освіти України функціонує 29 приватних ВНЗ, де здійснюється підготовка аспірантів та докторантів, у 7 з яких відкрито спеціалізовані вчені ради.

У процесі дослідження доходимо висновку, що кількість приватних вищих шкіл Польщі перевищує українські, проте наукові школи, засновані у приватних ВНЗ України, розвиваються динамічніше. Адже з 309 польських приватних вищих шкіл

(станом на 2012 р.) лише 14 мають право надавати ступінь доктора наук і 2 доктора хабілітованого, тоді як в Україні лише в одному Класичному приватному університеті відкрито 7 спеціалізованих рад із захисту дисертацій, з яких 4 докторських. Перші захисти кандидатських і докторських дисертацій, підготовлених безпосередньо в українських приватних ВНЗ, відбувалися ще у 1995 – 1996 рр. [5, 79]. З того часу спостерігається динамічне збільшення захистів наукових робіт, у 2000 р. захищено 15 кандидатських і 5 докторських дисертацій.

Отже, академічне середовище стало не лише рушійною силою у становленні приватної вищої освіти, але й вагомим чинником подальшого функціонування тої, чи іншої вищої школи, оскільки кількісна і якісна складова науково-педагогічних кадрів впливає на зміст, методи і форми пропонованого навчання, розвиток структури приватної вищої освіти, становлення майбутніх науковців і формування наукових знань.

Сьогодні спостерігається значне скорочення чисельності приватних вищих шкіл в Україні, та поступово в Польщі, що головню зумовлено демографічним спадом. Саме тому, передбачається, що сучасним викликом науково-педагогічних працівників приватних вищих шкіл є знаходження додаткових сфер прибутків, серед яких важлива роль відводиться здобуттю грантів на наукові дослідження, співучасті у бізнес та наукових проєктах, міжнародній співпраці в умовах розвитку європейського освітнього простору. В сучасних економічних та політичних умовах українським викладачам приватних вищих шкіл виконувати вище зазначені завдання удвічі важче, ніж польським, які в умовах повноправного членства в Євросоюзі, мають відкритий доступ до європейського освітнього співтовариства, його науково-дослідних програм, грантів, бізнес проєктів, фінансового забезпечення, тощо.

Отож, вивчення польського досвіду з упровадження європейської вищої освіти, як державної, так і приватної, повинне стати темою подальших наукових досліджень в Україні.

Список використаних джерел

1. Duczmal W. The rise of private higher education in Poland: policies, markets and strategies / W. Duczmal. – Opole, 2006. – 503 p.
2. Kotlarska J. Budowa marki przedmiotu i nauczyciela // Uczelnia oparta na wiedzy. Organizacja procesu dydaktycznego oraz zarządzanie wiedza w ekonomicznym szkolnictwie wyzszym / pod. red. T. Golebiowskiego. – Materiały z ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej 23 czerwca 2005 roku w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. – Warszawa, 2005. – 71-77.
3. Szkoły wyższe i ich finanse w 2010 r. Informacje i opracowania statystyczne. – Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2011. – 377 s.
4. Добрянський І. А. Приватна вища освіта в Україні: Курс лекцій / І. А. Добрянський. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2006. – 460 с.
5. Кризь терни...: Нариси становлення приватної вищої освіти в Україні Нар. укр. акад.; [під заг. ред. В. І. Астахової]. – Х., 2001. – 356 с.

Тарасюк А.М.

Викладач кафедри теорії та методики початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СТРУКТУРИ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Ключові слова: позашкільна освіта, завдання позашкільної освіти, процес виховання.

Keywords: extracurricular education, task of extracurricular education, process of education.

У Законі про освіту України, державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.) підкреслюється, що реалізація виховних функцій здійснюється в системі навчально – виховної діяльності вчителя. Важливе місце в цій системі посідає позаурочна виховна діяльність, спрямована на всебічний і гармонійний розвиток особистості школяра, що поєднує духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість[1].

Сучасний етап розвитку суспільства, утвердження позашкільної освіти як складової структури освіти України зумовили переосмислення її місця і ролі, визначення основних засад підвищення якості. Позашкільна освіта є цілеспрямованим процесом оволодіння систематизованими знаннями про культуру, природу, людину, суспільство. Також вона забезпечує застосування знань на практиці, опанування вміннями та навичками творчої діяльності[2].

У суспільстві виростає потреба у високоінтелектуальних творчих особистостях, здатних самостійно вирішувати труднощі, які виникають, приймати нестандартні рішення і втілювати їх у життя. Все це вимагає розробки нових методів виховання підростаючого покоління і веде за собою нетрадиційність підходів до гармонійного розвитку, як основи подальшого удосконалення особистості.

Виховання — це складний і багатогранний процес формування людини в умовах створення оптимальних можливостей для фізичного, психічного, соціального і

культурно-духовного розвитку. Найвища мета виховання — всебічний гармонійний розвиток вільної, самодостатньої особистості. Структура особистості набуває гармонійності в результаті максимального розвитку тих здібностей людини, які створюють домінуючу спрямованість її особистості, що додає зміст усій її життєдіяльності. Гармонійність особистості досягається лише в тому разі, коли свідомі прагнення людини цілковито відповідають її безпосереднім, часто навіть неусвідомлюваним нею самою, бажанням.

Процес виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості є досить складним і багатоглядним. Для досягнення бажаних результатів необхідно залучити і задіяти всі ланки: сім'ю, навчально-виховні заклади, громадські формування, спеціальні інституції держави. І лише комплексний підхід може принести очікувані результати. Він передбачає забезпечення єдності вимог у системі всебічного гармонійного виховання, а також єдності й узгодженості форм, засобів і методів впливу на особистість.

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні. Громадяни України мають право на здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів. Позашкільна освіта здобувається громадянами у позаурочний та позанавчальний час у позашкільних навчальних закладах та інших навчальних закладах як центрах позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі в загальноосвітніх навчальних закладах, професійно-технічних та вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації. Здобуття позашкільної освіти ґрунтується на принципі добровільності вибору типів закладів та видів діяльності, а також здійснюється за участю батьків або осіб, які їх замінюють, трудових колективів, громадських організацій, товариств, фондів[3].

Закон України «Про позашкільну освіту» відповідно до Конституції України визначає державну політику у сфері позашкільної освіти, її правові, соціально – економічні, а також організаційні, освітні та виховні заходи.

Основною формою роботи з учнями в позашкільних навчальних закладах є творчі об'єднання, які класифікуються за такими ознаками: напрямом і змістом діяльності, віком дітей, тривалістю та стабільністю проведення занять.

Структуру позашкільної освіти становлять:

- позашкільні навчальні заклади;
- інші навчальні заклади як центри позашкільної освіти у позаурочний та позанавчальний час, до числа яких належать: загальноосвітні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації;
- гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі загальноосвітніх навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, професійно-технічних та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації;
- клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;

- культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші навчальні заклади, установи;
- фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти[4].

Згідно з типовими програмами Міністерства освіти і науки України освіта й навчання в них здійснюється на трьох рівнях:

- початковий — творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців, виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;
- основний — творчі об'єднання, які розвивають інтереси вихованців, допомагають здобути знання, набути практичних навичок й умінь, задовольняють потреби в професійній орієнтації;
- вищий — творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців, які створюються й діють у позашкільному навчальному закладі відповідно до діючого законодавства[5].

Позашкільна освіта у позашкільних навчальних закладах здійснюється за такими напрямками:

- художньо-естетичний – забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань і здобуття вихованцями, учнями й слухачами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної та світової культури й мистецтва;
- туристсько-краєзнавчий – спрямовується на залучення вихованців, учнів і слухачів до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками з туризму та краєзнавства;
- еколого-натуралістичний – передбачає оволодіння вихованцями, учнями та слухачами знаннями про навколишнє середовище, формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів, формування знань, навичок в галузях сільського господарства: квітництво, лісництво, садівництво, грибовництво, бджільництво;
- науково-технічний – забезпечує набуття вихованцями, учнями та слухачами техніко-технологічних умінь і навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, оволодіння сучасною технікою та технологіями;
- дослідницько-експериментальний – сприяє залученню вихованців, учнів і слухачів до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури та мистецтва, а також створенню умов для творчого самовдосконалення та виявлення, розвитку і підтримки юних талантів й обдарувань;
- фізкультурно-спортивний – забезпечує розвиток фізичних здібностей вихованців, учнів і слухачів, необхідні умови для повноцінного оздоровлення, загартування, змістовного відпочинку й дозвілля, занять фізичною культурою та спортом, підготовку спортивного резерву для збірних команд України, набуття навичок здорового способу життя;

- військово-патріотичний – забезпечує належний рівень підготовки вихованців, учнів і слухачів до військової служби, виховання патріотичних почуттів і громадянської відповідальності;
- оздоровчий – забезпечує необхідні умови для змістовного відпочинку та передбачає оволодіння вихованцями, учнями і слухачами знаннями про здоровий спосіб життя, організацію їх оздоровлення, набуття та закріплення навичок, зміцнення особистого здоров'я, формування гігієнічної культури особистості;
- гуманітарний – забезпечує розвиток здібностей, обдарувань, практичних навичок вихованців, учнів і слухачів, оволодіння знаннями з основ наук соціально-гуманітарного циклу[3].

Основними завданнями позашкільної освіти є:

- виховання громадянина України;
- вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів поваги до Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу, а також інших націй і народів;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів шанобливого ставлення до родини та людей похилого віку;
- створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів;
- формування у вихованців, учнів і слухачів свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки;
- задоволення освітньо-культурних потреб вихованців, учнів і слухачів, які не забезпечуються іншими складовими структури освіти;
- задоволення потреб вихованців, учнів і слухачів у професійному самовизначенні і творчій самореалізації;
- пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів;
- вдосконалення фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів, підготовка спортивного резерву для збірних команд України з різних видів спорту;
- організація дозвілля вихованців, учнів і слухачів, пошук його нових форм, профілактика бездоглядності, правопорушень;
- виховання в учасників навчально-виховного процесу свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих;
- формування здорового способу життя вихованців, учнів і слухачів;
- здійснення інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи [4].

Таким чином, позашкільна освіта – важливий компонент процесу навчання та розвитку особистості дитини. Позашкільна освіта вирішує питання емоційного, фізичного та інтелектуального розвитку особистості, формування її компетентнос-

тей. Водночас позашкільна освіта сприяє забезпеченню потреб особистості у творчій самореалізації, її соціалізації, включенню в суспільні відносини, входженню у широкий світ.

Література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI м...). – К.: МО України, 1994. – С.5.
2. Позашкільна освіта: [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pou.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=16 (Дата звернення: 20.11.2014).
3. Міністерство освіти і науки України: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/59/pozashkilnaosvitaукраїни/zag-vid/> (Дата звернення: 20.11.2014).
4. Про позашкільну освіту: Закон України від 22 червня 2000 р. № 184МІ! [Текст] // Голос України. — 2000. – № 137 (І серн.). – С 4-6.
5. Філь Л.А. Основи професійності, що закладаються в дитячому хореографічному колективі // Культура України. – №36 – 2012. – С. 201-208.

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ**

Ключові слова: фахівці дошкільної освіти, інформаційно-комунікаційні технології, професійний розвиток, моделі.

Keywords: early years professionals, information and communications technologies, professional development, models.

Актуальність дослідження. Інтеграція України у світовий простір потребує нового підходу до професійної підготовки педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Підготовка учителя в умовах модернізації освіти повинна відображати перспективні тенденції розвитку інформаційних та інноваційних технологій у сфері безперервної освіти.

Однією із складових професійної компетентності вчителя, важливість якої визначається змінами в освіті, викликаними розвитком інформаційних технологій, є компетентність у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Актуальні проблеми інформатизації суспільства й освіти досліджували українські (Попович Н. М., Собко Л. Г., Спірін О. М.) та зарубіжні (Бадер Р., Мертенс Д., Оскарсон Б, Шелтен А.) науковці.

Як свідчать результати аналізу джерельної бази, у Великій Британії існує значна кількість підходів до інформаційно-комунікаційних технологій у безперервному професійному розвитку педагогів, зокрема дошкільної сфери, проте вони мають локалізований характер та не є завжди ефективними у забезпеченні високого рівня професійного розвитку вчителів.

Метою даної статті є розгляд сучасних контекстів інформаційно-комунікаційних технологій, моделей безперервного професійного розвитку та факторів, що впливають на ефективність професійного розвитку вчителя.

Соціально-культурний та технологічний контекст. Більшість сучасної молоді живе в соціально-культурних умовах, що швидко змінюються завдяки технологіям, а це, в свою чергу, має вплив не тільки на навчальний процес у школах та дошкільних закладах, а й на педагогів. Тому, освітня політика щодо безперервного професійного розвитку повинна базуватися на реаліях, в яких живуть учні та вчителі. Поки освітяни переглядають формальне навчальне середовище, діти та їх батьки, а також і молоді фахівці, вже використовують новітні технології у навчальному процесі.

П. Шрімшоу виділяє три фази технологічних інновацій в освіті з середини 80-х років минулого століття:

Фаза 1: Поширення програмного забезпечення для використання на уроках;

Фаза 2: Перехід від роботи на відокремленому комп'ютері до роботи в мережі;

Фаза 3: Поширення технічного забезпечення для використання в класі.

Поширення пристроїв технічного забезпечення було істотною зміною, що унеможливило відмову вчителів від використання технологій (наприклад, інтерактивні білі дошки замінили звичайні). Однак, це не значить, що зміни в педагогіці є неминучим наслідком використання нових пристроїв.

Четверту фазу можна визначити як впровадження технологій Web 2.0, за допомогою яких технології обчислювальних мереж ввійшли до щоденного життя більшості молоді та дорослих людей у Великій Британії. Це стало серйозним випробуванням для традиційних меж між «шкільними технологіями» та «дійсними світовими технологіями». На безперервний професійний розвиток вчителів повинні впливати ці зміни, адже стає практично неможливим створювати межі навколо освітніх технологічних інновацій та ігнорувати рушійну силу зовнішнього світу для створення спільних комунікаційних та навчальних можливостей для вчителів.

Сучасна молодь має доступ до новітніх технологій за межами формальної освіти, а це призводить до певної міри розриву між навчальним досвідом всередині та за межами навчального закладу. У Звіті Макартура описано дослідження впливу цифрової культури на види практичної діяльності у навчальних закладах, які потрібно переосмислити та та змінити підхід до педагогічної освіти: «виникнення нових медіа форм змінило процеси спілкування та навчання, що призвело до порушення багатьох питань, які педагоги, батьки та політики мають розглянути» *The MacArthur Report* (2008) [4].

Для менш забезпечених верств суспільства освіта вчителів має вирішальне значення щодо отримання доступу до потенціалу цих технологій. У звіті «Аудит Медіаграмотності» показано, що діти у Великобританії знайомі з використанням ключових медіа засобів, таких як телебачення, ігрові приставки та Інтернет, вже у віці до п'яти років, проте існують відмінності відповідно до соціально-економічної групи. Існує «цифровий розрив»: діти з менш забезпечених сімей мають доступ до сучасних медіа технологій тільки в навчальному закладі, на відміну від сімей з більшим достатком, де діти можуть користуватись сучасними технологіями й вдома. Однак, навчальні заклади повинні нести відповідальність за поширення доступу до цих ресурсів справедливо, щоб компенсувати таким чином їх нерівномірний розподіл в суспільстві.

Зміна характеру особистого і домашнього використання технологій має значення для практичної діяльності вчителів. Розрив між досвідом дітей та практикою в школах є випробуванням для педагогічної освіти, зокрема процесу безперервного професійного розвитку. Фахівці, що працюють в дошкільних навчальних закладах та школах, намагаючись контролювати своє навчальне і робоче середовище, прагнуть персоналізувати технології, які вони використовують. Вони самостійно створюють власне поєднання різних видів сучасних технологій для покращення ефективності навчання та роботи, адже проблеми, пов'язані із браком часу, способом життя, вимогами на роботі, є індивідуальними.

Важливим є питання, чи вчителі є здатними критично оцінити потенціал су-

часних інформаційних технологій, особливо використання Інтернету, а також те, яку роль вони відіграють в їхньому житті та житті їх учнів. Обізнаність про неформальне навчання через Інтернет, а зокрема соціальні мережі, повинна бути частиною професійних знань вчителів. Це означає, що вчителі повинні бути активно досліджувати питання використання інформаційних технологій у процесі навчання, а не бути «жертвою технологічного бачення» [8]. Проте, активна інтегруючи неформальну практику електронного навчання, слід остерігатись надмірно спрощеного переконання, що процеси домашнього та шкільного навчання можуть бути легко інтегровані, адже елементи поділу є важливими.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі безперервного професійного розвитку педагогів є дуже складним. Вчителі повинні мати можливості для обговорення в навчальному та робочому контексті. Безсумнівно, використання новітніх технологій серед учнів зростає, тому необхідно забезпечити поінформованість вчителів про використання інноваційних технологій, а також створити умови для розвитку потрібних навичок.

Забезпечення професійного навчання вчителів всіх рівнів потрібне для того, щоб вони могли зрозуміти, як можна ефективно навчати в контексті взаємодії дітей з цифровою культурою. Використання інформаційно-комунікаційних технологій є одним із головних пріоритетів розвитку освітньої сфери в європейських країнах. У Великобританії спостерігається значне залучення фінансових ресурсів для підтримки розвитку «електронно-впевнених» учнів і вчителів у школах, які користуються перевагами повністю інтегрованої технологічної інфраструктури для навчання. Проте, у порівнянні із європейськими державами, у Великобританії ця інфраструктура потребує кращого розвитку.

Це можна пояснити тим, що відносно висока доступність технологій не супроводжується наявністю знань та розуміння вчителів відповідних методик для їх використання. Їх не розглядають як пріоритетні в процесі безперервного професійного розвитку. Одна із проблем, що склалась історично, полягає в тому, що акцент був на техно-орієнтованому та універсальному підході. Існує значна потреба розвитку знань, розуміння і навичок вчителів щодо навчання з використанням технологій, адже професійний розвиток вчителя в цій сфері мав недостатню теоретичну основу і був проблематичним стосовно ефективної політики і стратегії.

У Звіті Департаменту освіти зазначається, що більшість вчителів критикують стандартизований підхід до професійного розвитку в сфері новітніх інформаційних технологій. Результати опрацювання 2500 анкет і поглибленого вивчення досвіду вчителів у 22 школах свідчать про те, що вчителі прагнуть індивідуального підходу до професійного навчання, що дозволить їм розвивати особисті навички та вміння, відповідно до своїх інтересів та потреб. Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі безперервного розвитку вчителя не повинно бути необов'язковим, хоча вони повинні більш самостійно керувати цим процесом для досягнення ефективності.

Вирішення цієї проблеми є важливим для покращення ефективності стратегії безперервного професійного розвитку, адже попередні спроби в досягненні цієї мети виявилися безуспішними. Наявність акценту на техно-орієнтованих цілях професійного розвитку, централізованого підходу, розвитку тільки загальних навичок та

низхідна структура призвела до того, що потенціал технологій для підвищення кваліфікації вчителів залишається нереалізованим.

Професійний розвиток та процес змін. Професійний розвиток вчителів ґрунтується на необхідності взаємодіяти з такими видами діяльності, що можуть призвести до змін. Важливим є дослідження того, як зміни в знаннях і розумінні пов'язані з практичною діяльністю, що сприятиме покращенню навчального процесу. Зміни, як частина урядової стратегії трансформації освітньої системи, мають фундаментальне значення для досягнення «електронної зрілості» та «електронної впевненості» педагогів [7]. Саме за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій можна найбільш ефективно підтримати вчителів у цій трансформації.

Щодо розробки стратегій безперервного професійного розвитку, слід визнати, що для реалізації педагогічних змін, які інтегрують інформаційно-комунікаційні технології, вчителі повинні зосередитись на власному навчанні. Варто також враховувати особливості навчання працівників освітньої сфери і визнати важливість індивідуальної ініціативи. Можна очікувати, що вчителі, як «учні на все життя», вчать понаднормово і критично ставляться до власного рівня знань і компетентності для того, щоб активно брати участь в процесі досягнення змін.

Найбільш ефективно навчання вчителів базується на використанні власного досвіду, тому три ключові процеси можуть мати місце:

- свідоме навчання та критичний підхід до нього;
- співробітництво, яке призводить до зміни на практиці;
- зростаюче почуття відповідальності за власний розвиток.

Вчителі повинні бути активними учасниками процесу використання інформаційно-комунікаційних технологій для власного професійного розвитку, готовими до співпраці із своїми колегами. Можна виділити ключові особливості даного процесу:

- Не потрібно намагатись впровадити найбільшу кількість інновацій. Довгострокова взаємодія із значними зрушеннями в практиці є важливою. Саме якість змін має значення, а не їх кількість або швидкість;
- Не достатньо мати хороші ідеї. Досягнення змін потребує реалістичних й ефективних стратегій;
- Слід особливу увагу звертати на «глибину впровадження». Зміни часто приносять труднощі, перш ніж починають відчуватися переваги. Плавний перехід може бути ознакою того, що зміни насправді не є докорінними. Нові методи роботи можуть потребувати більше часу для досягнення певної мети. Швидке впровадження і безпосередній успіх може бути неправдивим свідченням того, що реальні зміни відбулися;
- Важливо враховувати основні причини опору учасників процесу змін;
- Сталі зміни вимагають розвитку розуміння та бажання пізнати щось нове у практичній діяльності педагога, а не зосереджуватися виключно на інфраструктурі та реорганізації.

Школи як навчальні спільноти. У Великобританії поняття «професійної навчальної спільноти» було сформоване теоретично і практично відносно недавно, хоча Томас Серджіованні описав особливості «навчальних спільнот» у межах шкільного контексту як інтерактивних довідкових видів діяльності за участю вчителів.

Дані співтовариства заохочують вчителів та педагогічних працівників розвиватись професійно та як особистість. М. Уебб стверджує, що професійні спільноти повинні «дивитись назовні» і «активно дізнаватися про практичну діяльність», спираючись на різноманітність для того, щоб не стати «закритою культурою» [9]. Важливо визнати реальність ситуації в багатьох школах щодо таких спільнот. Не слід недооцінювати проблему залучення вчителів, яка може бути значною, враховуючи, що багато успішних шкіл мають сильні елементи спільного навчання та розвинену колегіальну культуру.

Незважаючи на це, саме перетворення шкіл у навчальні співтовариства матиме найбільший вплив на професійний розвиток вчителя у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Поширення передового педагогічного досвіду є недостатнім для задоволення професійних потреб в сучасному контексті безперервного соціального і науково-технічного прогресу. Школа як спільнота повинна бути здатною надавати нові знання, застосовуючи новітні методи навчання. Європейські та британські науковці, зокрема Харгрівз, критикують ідею «взаємозамінності» (полягає в тому, що професійні знання та навички можуть бути переміщені одним вчителем з одного місця до іншого) та «переміщення» (знання можна перенести до іншого вчителя для їх відтворення). Вчителі вивчають нові види практичної діяльності, спостерігаючи і залучаючись до діяльності колег. Їх потрібно залучати до процесу створення нових знань на основі практики. Вчителі та учні навчаються в суспільстві, що весь час змінюється, тому необхідні, щоб вони автономно і інноваційно користувалися мережею, щоб вчитися більш швидко і гнучко. Ключовими процесами формування знань є:

- Перевірка професійних робочих знань;
- Управління процесом створення нових професійних знань;
- Валідація створених професійних знань;
- Поширення створених професійних знань.

Саме ці процеси забезпечують професійне навчання в межах практичної роботи вчителя. Харгрівз висловив ідею «майстрування» учителя, оскільки вчителі зазвичай розвиваються завдяки досить випадковим індивідуальним процесам проб і помилок. Саме процес «майстрування» повинен стати систематичним та добре керованим, що залучає весь колектив до створення нових знань. Ідея, що вчителі можуть створювати професійні знання на основі обміну досвідом роботи цільовими способами є основою навчального співтовариства.

Таким чином, організація школи має життєво важливий вплив на загальну здатність вчителів до навчання, підтримуючи можливість рефлексивного сприйняття практичної діяльності завдяки наявності необхідної інформації для ініціювання загального аналізу і управління спільним використанням і створенням знань. Ці особливості впливають на те, як вчителі, педагогічні працівники та учні задовольняють потреби сучасного суспільства, що постійно змінюється.

Проте, не тільки організаційна культура школи має вплив. Підтримка на рівні школи є надзвичайно важливою. Удосконалення практичної діяльності вчителів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій відбувається більш ефективно, якщо супроводжується організованою підтримкою школи.

Компоненти ефективного забезпечення безперервного професійного розви-

тку в сфері інформаційно-комунікаційних технологій на рівні школи:

- ефективне керівництво навчальним процесом, на який істотно впливає в першу чергу директор. Це полягає у виборі типів формальних структур, що застосовуються для підтримки професійного розвитку, а також заохоченні неформального професійного навчання;
- ефективне застосування компетентності персоналу у запровадженні інформаційно-комунікаційних технологій;
- ефективне використання часу і ресурсів;
- створення ефективних методів професійного навчання вчителів та педагогічних працівників;
- ефективні відносини із зовнішніми зацікавленими сторонами, включаючи органи місцевого самоврядування, тематичні асоціації, професійні організації, вузи і комерційних провайдерів.

Моделі безперервного професійного розвитку в сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Для безперервного професійного розвитку вчителю слід зосередитися на функціональній готовності використовувати нові інформаційно-комунікаційні технології в процесі навчання та сприймати нові ідеї. Важливою є ідентифікація саме тих принципів створення даних технологій, які можна гнучко застосовувати в різних умовах. Кожна школа є унікальною, так само як і вчителі та директори шкіл. Кожен вчитель сприймає професійне навчання по-різному, а це впливає на їх сприйняття того, скільки часу слід витратити на опанування нових технологій. Ефективність різних видів забезпечення залежить від ряду факторів, в тому числі від попереднього досвіду вчителя, особистого ставлення до змін, здатності використовувати неформальні можливості для розвитку навичок. Томас О'Браен стверджує, що «увагу слід зосередити на ідентифікуючих принципах ефективного безперервного професійного розвитку, яких можна досягнути в різних контекстах» [11].

Тому безперервний професійний розвиток в сфері інформаційно-комунікаційних технологій необхідно визнати як комплексний, соціальний, інтелектуальний та практичний вид діяльності, що призводить до зміни переконань і розуміння вчителів відносно їх навчання і розвитку навичок. Він відбувається в різних типах закладів, які забезпечують різні культурні контексти, та включає в себе переоцінку ролі вчителя та учні. Відбуваються зміни в аспектах професійної ідентичності. З цих причин, використання спрощених моделей безперервного професійного розвитку для сфери інформаційно-комунікаційних технологій не є доцільним, адже успіх залежить від багатьох взаємопов'язаних чинників, які змінюються в залежності від місця, стратегій і відносин. Це означає, що ми визначаємо професійний розвиток із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, в залежності від того, як різні аспекти взаємодіють один з одним. Тому, взявши до уваги згадані вище чинники, сформовано наступні моделі:

- модель високої взаємодії на базі школи;
- модель низької взаємодії на базі школи;
- модель високої зовнішньої взаємодії;
- модель низької зовнішньої взаємодії.

Ці моделі є описовими та включають основні риси безперервного професій-

ного розвитку.

Модель високої взаємодії на базі школи

В цій моделі школа відображається як освітнє співтовариство. Висока взаємодія присутня на кожному етапі безперервного професійного розвитку – «передбачення», «планування» і «впровадження». Застосовуються різні механізми співпраці, як формальні, так і неформальні, для того щоб співробітники могли вчитися один у одного. Спільне навчання відбувається в невеликих групах, які зосереджуються на певних аспектах використання новітніх технологій для підвищення якості навчання. Вчителі генерують нові ідеї самостійно, але консультуючись із керівництвом. До таких груп можуть залучатись як ентузіасти в сфері інформаційно-комунікаційних технологій, так і фахівці, проте найважливішим критерієм є досвід роботи із застосуванням інноваційної педагогіки. Відповідно до даної моделі вся робота здійснюється на базі школи, тільки іноді із залученням зовнішніх зацікавлених сторін (фахівців із окремих типів інновацій, таких як IWB або INSET). Тобто вчителі здійснюють навчання в межах школи навчального закладу, де вони працюють. Однак, окремі вчителі можуть навчатись в магістратурі, здійснюючи наукове дослідження, але за рахунок власного вільного часу.

Модель низької взаємодії на базі школи

Пріоритетні напрямки професійного розвитку вчителів визначаються керівниками навчальних закладів відповідно до зовнішньої політики на місцевому або національному рівні, індивідуальних захоплень педагогів або рекомендацій Ofsted (Відділ стандартизації в освіті). Низький рівень співпраці застосовується, як правило, при розробці плану розвитку школи та методів професійного навчання вчителів у відповідь на зовнішні фактори впливу інформаційно-комунікаційних технологій або для впровадження інноваційної педагогіки саме директором школи. Навчанню та обміну досвідом з колегами приділяється мало часу. Навчальна програма є досить негнучкою і можливості для експериментів переважно є обмеженими. Види практичної діяльності розробляються тільки в межах школи, дуже рідко із залученням зовнішніх фахівців. Існує залежність від «показових прикладів» ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій в педагогіці, які не завжди відповідають потребам окремо взятих вчителів та певної школи в цілому. Зв'язок із місцевими органами влади та Департаментом освіти є незначним, хоча вчителі можуть відвідувати зовнішні курси в свій вільний час та за рахунок власних коштів.

Модель високої зовнішньої взаємодії

Ця модель має декілька форм, так як залучаються найрізноманітніші види зовнішніх зацікавлених сторін (наприклад, курси, що проводяться місцевими органами самоврядування, комерційні курси, акредитація на базі вузів, навчальні спільноти он-лайн). Проте, всі вони мають дві спільні особливості:

- необхідна умова співпраці та взаємного розвитку для всіх вчителів;
- гнучкий і диференційований підхід до безперервного професійного розвитку, що відповідає індивідуальним потребам вчителів.

Ці фактори є важливими при впровадженні спільних програм безперервного професійного розвитку вчителів у тих навчальних закладах, де вони не є пріоритетними. Однак, ця модель є ефективною при умові, що школа підтримує спільний професійний розвиток своїх працівників і надає час для участі у зовнішніх навчальних

програмах. Вплив досвіду вчителів з інших шкіл є важливим аспектом, адже навчання відбувається не в межах однієї школи, а через співпрацю декількох навчальних закладів. Види діяльності можуть бути у формі програм сталого розвитку, неформальної он-лайнної дискусії, структурованих акредитаційних курсів, адресна підтримка місцевих органів самоврядування. Таким чином, модель включає в себе основні компоненти безперервного розвитку вчителів, але існує безліч варіантів відповідно до індивідуального контексту школи та професійних потреб вчителів.

Модель низької зовнішньої взаємодії

В контексті низького рівня взаємодії, зовнішнє забезпечення програм професійного навчання часто розглядається як «разове» або як таке, що не відповідає основним аспектам розвитку вчителя, та не підтримується в межах школи для співпраці з колегами та впровадження нових методик навчання. Зовнішні зацікавлені сторони мають обмежений вплив, а навчальна програма є досить негнучкою. Також може бути відсутність взаємодії з персоналом, якщо актуальність нових знань не є очевидною та не відбувалось обговорення індивідуальних професійних потреб вчителів. Можливі також випадки, коли вчитель використовує можливості для навчання, але технологічні ресурси або технічна підтримки є недостатньою в межах певної школи для впровадження інновацій.

Модель може також підтримувати розвиток висококваліфікованих практиків, однак створює обмежені можливості для інших педагогічних працівників. Наприклад, вчитель може відвідувати програму на базі вищого навчального закладу із врахуванням індивідуальних професійних потреб, що надає можливість акредитації, проте здобуті знання та навички не використовуються належним чином у шкільному контексті.

Загалом, матеріали здійсненого аналізу застосування інформаційно-комунікаційних технологій для дошкільної освіти у Великій Британії дозволяють констатувати, що ефективний безперервний професійний розвиток вимагає комплексного підходу. Недавні дослідження британських вчених показують, що існують успішні стратегії на всіх рівнях навчальних закладів, але вони все ще залишаються локалізованими. Досі залишається невирішеним питання забезпечення ефективного професійного педагогічного навчання, що виходить за рамки вивчення основних навичок та вмінь.

Соціальний контекст є надзвичайно важливим, а співпраця вчителів займає центральне місце у створенні продуктивних методів застосування інноваційної педагогіки. Ймовірно, що процес безперервного професійного розвитку фахівці дошкільної освіти ще не скоро стане системним і централізованим, адже приватний сектор переважає в дошкільній освіті. Деякі заходи професійного навчання можуть залучати учасників, які взаємодіють один з одним різними способами в різний час для різних цілей. Моделі вже застосовуються в різних локаціях – навчальних он-лайн середовищах; центри, що спонсоруються урядом; кластерні школи; кабінети вчителів. Різні види взаємодії вчителів грають важливу роль у розвитку педагогіки, що це дає певне уявлення про можливий майбутній розвиток безперервної професійної освіти у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, яка є дуже складною. Види взаємодії та діяльності, що застосовуються, є багатозаровими залучають велику кількість учасників.

Книги:

1. Hustler D., McNamara O., Jarvis J., Londra M. and Campbell A. Teachers' Perceptions of Continuing Professional Development. London: Department for Education and Skills, 2003.
2. Preston C. Learning to use ICT in classrooms: teachers' and trainees' perspectives. An evaluation of the English NOF ICT teacher training programme 1999 – 2003. London: MirandaNet and the Teacher Training Agency, 2004.

Матеріали конференцій, нарад і семінарів:

3. Scrimshaw P. How can innovative ICT practice be sustained and extended?: Paper presented at Becta Annual Research Conference, 2004.
4. Ito M., Horst H., Bittanti M., Boyd D., Herr-Stephenson B., Lange P., Pascoe C. and Robinson L. Living and Learning with New Media: Summary of findings from the digital youth project, The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Reports on Digital Media and Learning. Chicago: The MacArthur Foundation, 2008.
5. Media Literacy Audit: Report on UK children's media literacy. London: Ofcom, 2008.
6. Harnessing Technology: Transforming Learning and Children's Services. London: Department for Education and Skills. DfES, 2005.
7. Harnessing Technology: Next Generation Learning 2008–14: Department for Children, Schools and Families. Coventry: Becta, 2008.

Статті з журналів і збірників:

8. Convery A.. The pedagogy of the impressed: how teachers become victims of technological vision // Teachers and Teaching: theory and practice. 2009. – №15 (1). pp. 25–41.
9. Webb M., Pachler N., Mitchell H. and Herrington M. Towards a pedagogy of mentor education // Journal of In-service Education. 2007. – № 33 (2). pp. 171–188.
10. Hargreaves D. The knowledge-creating school // British Journal of Educational Studies. 1999. – № 47 (2). pp. 122–144.
11. Rae A. and O'Brien J. Information and communications technologies and teacher professional learning policy in Scotland: some primary school perspectives // Journal of In-service Education. 2007. – № 33 (4). pp. 425–441.

Стельмах Н.В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної освіти

Сазонова В.О.

студентка IV курсу філологічного факультету
Миколаївський національний університет ім. В.О.Сухомлинського

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Ключові слова: такт, педагогічний такт, структурні компоненти педагогічного такту, шляхи формування педагогічного такту.

Keywords: tact, pedagogical tact, structural components of pedagogical tact, ways of creating pedagogical tact .

Головною тенденцією реформування освіти в Україні є її демократизація та гуманізація. В державних документах про освіту чітко визначені завдання: забезпечення всебічного та гармонійного розвитку особистості в сучасних умовах, розвитку її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури.

Особлива роль у їх вирішенні відводиться школі, зокрема, – вчителю. Від його педагогічної майстерності: компетентності, інтелектуального, методичного, духовного, морально-етичного потенціалу залежить цілісний гармонійний розвиток дітей, майбутнє нашої країни.

Сутність педагогічної майстерності, її структурні компоненти, рівні, шляхи формування в психолого-педагогічній науці досліджували і продовжують досліджувати цілий ряд науковців: в Україні: І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, О. Самещенко, В. Семиченко, В. Сухомлинський, Н. Тарасевич та інші; в Росії: В. Сластьонін, Н. Щуркова, В. Кан-Калик та багато інших.

На основі аналізу їх досліджень можна зробити висновок, що педагогічна майстерність характеризується найвищим рівнем педагогічної діяльності; досконалим, творчим виконанням учителем професійних функцій на рівні мистецтва; синтезом наукових знань, умінь та навичок, забарвлених особистісними якостями педагога; позитивно-емоційним налаштуванням на учнів.

Одним із суттєвих показників педагогічної майстерності вчителя є педагогічний такт.

Термін «такт» латинського походження (*від lam. tactus*), в перекладі означає доторкування, почуття міри. Однозначного визначення педагогічного такту сьогодні не існує. Науковці по-різному пояснюють його сутність: це природна здатність вчителя впливати на учнів; це складова частина загальної культури вчителя; це досконале володіння своїм предметом і методикою його викладання; це моральна категорія, яка допомагає регулювати взаємовідносини між педагогами та учнями тощо.

Так, В. та І. Чернокозови визначають такт як форму поведінки, в основі якої моральний компроміс в ім'я високих моральних цілей [5].

М. Скаткін, Ю. Бабанський, І. Страхов основною складовою такту вбачають

міру: міру педагогічної доцільності у застосуванні навчально-виховного впливу, яка виражається в його оптимізації, делікатному пристосуванні до особливостей кожної ситуації та індивідуальної своєрідності особистості.

І. Синиця педагогічний такт визначав як спеціальне професійне вміння встановлювати і підтримувати потрібні взаємини з учнями [3].

Такт – почуття міри, яке формує вміння поводити себе пристойним способом (словарь русского языка Ожегова).

У педагогічній енциклопедії педагогічний такт визначається як міра у системі спілкування з дітьми, вміння обрати вірний підхід у системі виховних відносин.

Відомий науковець В. Кан-Калик стверджує, що такт педагогічний – це дотримання педагогом принципу міри у спілкуванні з дітьми в різних сферах діяльності, вміння обрати правильний підхід до учня.

Видатний педагог В. Сухомлинський педагогічний такт характеризує як людяність, гуманність, глибоке розуміння і відчуття вчителем духовного світу кожної дитини – її настроїв, почуттів, переживань.

Незважаючи на деякі відмінності у поясненнях педагогічного такту, у них висвітлюються основні положення його сутності, до яких відносяться:

- любов до дітей. В. Сухомлинський говорив, що мудра любов до дітей - вершина педагогічної культури вчителя. Любов до дітей, за його переконанням, – це повага до гідності дитини, турбота про неї, складний процес її вивчення та розуміння, відкриття в ній людської краси, на основі якої формується особистість.
- єдність вимог, поваги і довіри до учнів. Український педагог А. Макаренко визначив і обґрунтував принцип взаємодії з дітьми, в основі якого, з одного боку, – повага й довіра до дітей, а з іншого, – вимогливість до них. Тільки в такому поєднанні вимоги до дітей будуть мати спонукальний і дієвий характер. Повага викликає довіру, щирість, збуджує позитивні емоції та формує позитивні установки.

Довіра до дітей – найкращий стимул для учнів. Але довіра щира, якщо вона проявляється та підкріплюється конкретними вчинками, поєднується з розумним контролем та інтересами педагога до розвитку дітей.

- підхід до учнів з оптимістичною гіпотезою: віра в дітей, в їх можливості,
- здібності, таланти. Сутність цього положення прекрасно розкрив В. Сухомлинський у відповіді на питання як любити дітей з поганими вчинками, поганою поведінкою. А ви полюбіть їх не такими, якими вони є, говорив видатний педагог, а такими, якими ви хочете, щоб вони стали. І тільки тоді вчитель зробить все для досягнення цієї благородної мети;
- бережливе ставлення до особистості: урахування індивідуальних та вікових особливостей, повага, любов, турбота, створення умов для повноцінного розвитку, укріплення почуття власної гідності, захист дитини;
- опора на позитивне в учнів: у кожній людині, у кожній дитині є як позитивні навички, звички, якості, властивості, так і негативні. Завдання педагога – вивчати дітей, знаходити все позитивне, підкріплювати його, розвивати, акцентувати увагу на ньому, давати завдання, доручення, залучати дітей до таких видів діяльності, де учень показав би себе з найкращо-

го боку, де проявилися б його переваги, здібності, таланти. Таким чином укріплюється віра у власні сили, можливості, підвищується статус дитини в міжособистісних відносинах в колективі.

- турбота про фізичне та моральне здоров'я. Здоров'я – найцінніший скарб кожної людини. В школі воно в найбільшій мірі залежить від педагога, від його майстерності, тактовності, комунікативних здібностей. «Словом можна убить, словом можна спасти, словом можна полки за собою повести» – говорив відомий поет. В педагогічній діяльності від слова вчителя залежить сприятливий психологічний клімат, доброзичлива атмосфера. Ласкаве, тепле, доброзичливе, переконливе слово викликає позитивні почуття та емоції в душах і серцях дітей, вселяє віру, надихає, підіймає, допомагає долати перешкоди, зміцнює характер, волю дітей, загартовує [4].

В. Сухомлинський застерігає вчителів від появи так званих шкільних хвороб, які порушують як фізичне, так і моральне здоров'я дітей, – дидактогеній, в основі яких – серйозні психічні травми в учнів, причиною яких є порушення педагогами педагогічного такту.

Педагогічний такт передбачає гнучкість поведінки педагога – тактику. Вибір тактики пов'язаний з умінням учителя користуватися рольовими позиціями. На думку А. Добровича, їх чотири:

- рольова позиція «зверху»: демонстрація незалежності, відповідальності, готовність прийняти рішення;
- рольова позиція «знизу»: педагог ніби відходить на «задній план», дає можливість дітям проявити самостійність, відповідальність, креативність;
- рольова позиція «поряд»: суб'єкт-суб'єктна взаємодія, врахування думок, інтересів дітей, спільне планування, вирішення завдань, проблем тощо;
- рольова позиція «невтручання»: інколи доцільно практикувати і таку позицію, коли діти всю відповідальність повинні взяти на себе за якісь дії, справи [1].

Вибір педагогом тієї чи іншої рольової позиції залежить від вікових, індивідуальних особливостей дітей, від умов, конкретних ситуацій, мети, позиції учнів. Тактовність педагога і полягає в умінні ювелірно тонко реагувати на дії, вчинки, поведінку дітей, загалом, на все, що відбувається в навчально-виховному процесі. І. Синиця писав: «Педагогічний такт передбачає доречність того чи іншого виховного впливу саме в даних конкретних умовах» [2, с.5].

Педагогічний такт – якість не природжена, вона формується в процесі педагогічної діяльності.

Шляхами формування педагогічного такту можуть бути:

- оволодіти знаннями з педагогіки, загальної, педагогічної та вікової психології, що допоможе вивчати дітей, урахувувати їх особливості, усвідомити психологічні основи педагогічного впливу на них;
- оволодіти знаннями основ моралі, етики, естетики, формувати та розвивати уміння та навички дотримання морально-етичних норм у поведінці та ставленні до дітей, інших людей;
- розвивати комунікативні здібності, уміння володіти словом, що попереджуватиме конфліктні ситуації та сприятиме повноцінному розвитку дітей.

Отже, педагогічний такт – один із аспектів педагогічної культури та майстерності. Він являє собою інтегративне утворення, тому однозначного його визначення не існує. Але основною його характеристикою, як зазначають усі дослідники, є почуття міри.

Педагогічний такт виховується і набувається разом з педагогічною культурою. Він є показником зрілості педагога як майстра своєї справи. Педагог повинен працювати над формуванням власного педагогічного такту та постійно його вдосконалювати.

Література

1. Добрович А. Б. Воспитателю о психологи и психогигиене общения: Книга для учителя и родителей. – М.: Просвещение, 1987. – 207 с.
2. Синиця І. О. Педагогічний такт у вихованні дітей в сім'ї / І. О. Синиця. – К. : Радянська школа, 1956. – 35 с.
3. Синиця І. О. З чого починається педагогічна майстерність / І. О. Синиця. – К. : Радянська школа, 1972. – 167 с.
4. Сухомлинський В. О. Слово про слово / О. В. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5 т. – Київ : Радянська школа, 1977. – Т. 5. – С. 160 – 167.
5. Чернокозова В.Н., Чернокозов И.И. Этика учителя / В.Н.Чернокозова, И.И.Чернокозов. – К.: Радянська школа, 1973. – 176 с.

ОСОБИСТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНИЙ ЗАЛІК НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Ключові слова: студент, фізичне виховання, залік, заняття, особистісно-зорієнтований.

Keywords: student, physical education, credit, employment, personality-oriented.

Особистісно-орієнтована освіта є чи не найпоширенішою педагогічною технологією вищої школи сьогодення в Україні. Законодавчі документи, які формують сучасну державну політику освіти, а саме: Закон України «Про освіту», Державна Національна програма «Освіта України: XXI століття», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція національного громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, підкреслюють пріоритетність виховання у процесі становлення особистості, здатної до самовизначення та самореалізації у сучасному суспільстві.

Освіта – це визначальний шлях розвитку особистості [2]. Він зумовлений процесом виховання, тому що саме виховання вводить дитину в національну і світову культуру. Уся сучасна соціокультурна ситуація великою мірою впливає на стан вихованості дітей та підлітків і породжує групу зовнішніх проблем:

- утрату національних ціннісних орієнтирів;
- соціальне розшарування суспільства;
- розмиття культурного шару суспільства, що призводить до втрати традицій, культурних та історичних витоків нації [1].

Готуючи студентів до майбутньої роботи в школі викладачі Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради теж використовують різноманітні технології. Хочеться зупинитися на технології особистісно-орієнтованого навчання.

Уроки фізичного виховання в школі та заняття з фізичної культури в ВУЗі, як правило, учні та студенти відвідують з бажанням. Але є такі уроки та заняття з фізичного виховання, як залікові, на які вони приходять без особливого бажання. Це викликано тим, що здібності до виконання різних вправ у учнів та студентів різні.

У Харківській гуманітарно-педагогічній академії традиційно, багато років підряд проводяться залікові особистісно-орієнтовані заняття у вигляді фізкультурно-спортивних свят. Метою цих змагань є не тільки перевірка навиків та виконання нормативів, а й професійно-прикладна підготовка студентів. Студенти приймають участь в підготовці місць до змагань, організації самих змагань та їх проведенні.

Наприклад, особистісно-орієнтований залік після закінчення модуля «Легка атлетика» з дисципліни «Фізичне виховання» проводиться у вигляді змагань. Заздалегідь, перед заліковим заняттям вивішується об'ява, в якій повідомляється, що в два або в три дні (визначаються дати) буде проводитися змагання-залік з легкої атлетики.

Таблиця 1

Картка учасника змагань			
П.І.П. _____			
Факультет _____			
Група _____			
Випробування	Результат	Оцінка	Підпис викладача
Стрибки у довжину з розбігу, м			
Стрибки у довжину з місця, м			
Стрибки у висоту, см			
Біг 60 м, с			
Біг 100 м, с			
Крос: д – 500 м, ю – 1000 м,			
Човниковий біг 4х9 м, с			
Багатоскоки			
Метання малого м'яча на дальність, м			

Укладається і роздається в групи «Положення про певні змагання». В день змагань стадіон прикрашається стягами. Залік проводиться з музичним супроводом. В ці дні всі викладачі факультету фізичного виховання з помічниками-студентами приймають нормативи з 9.00 до 18.00. Студенти, які віднесені за станом здоров'я до основної медичної групи, отримують картку, де перелічені всі види легкої атлетики (стрибки у довжину з розбігу та з місця, стрибки у висоту, біг 60 м, 100 м, крос 500 м, 1000 м, човниковий біг 4х9 м, багатоскоки, метання малого м'яча на дальність тощо). Студент приймає участь не менш ніж у 6 видах випробувань. Оцінка ставиться за 4 випробування, де він показав найкращий результат. Переможці змагань урочисто отримують грамоти та нагороди. Нижче надається зразок картки учасника змагань (табл. 1).

Як показав досвід, особистісно-орієнтований залік дає учаснику змагань можливість продемонструвати свої найкращі здібності, а також виявити те, над чим ще треба працювати. В майбутньому викладач, орієнтуючись на результати таких змагань, може дати кожному студентові індивідуальне завдання для поліпшення результатів у випробуваннях з негативною оцінкою.

Отже, вважаємо особистісно-орієнтований вид залікового заняття не тільки знімає у студента психологічне напруження, а і стане в нагоді майбутньому вчителю фізичної культури під час педагогічної діяльності.

Список літератури:

1. Волковська Т. Особистісно зорієнтоване виховання / Т. Волковська, Л. Овчаренко, С. Волковський. – [електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/upbring/753/> (дата обращения 12.11.2014).
2. Аксенова Е.П. Личностно-ориентированное физическое воспитание студентов: определение понятия / Е.П. Аксенова, А.М. Гуреева. – [електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=17157&chapter=1/> (дата обращения 19.11.2014).

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН ТРЕНЕРА ТА СПОРТСМЕНА В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Ключові слова: тренер, спортсмен, вищий навчальний заклад, педагогічні умови, взаємовідносини.

Keywords: coach, athlete, institution of higher education, pedagogical conditions, relationships.

У сучасних умовах актуальним питанням є психолого-педагогічні умови формування взаємовідносин тренера та спортсмена. Це можливо в разі переходу до діалогічного спілкування, заснованого на емоційній відвертості, довірі прийнятті іншого як цінності у свій внутрішній світ.

Науковці розглядають взаємини тренерів і спортсменів як важливу психологічно обґрунтовану складову цілісного педагогічного процесу підготовки фахівця, як цілеспрямовану взаємодію суб'єктів цього процесу, що визначається їх соціально-рольовими функціями, особливостями й закономірностями педагогічного спілкування в умовах вищого навчального закладу.

Тому метою дослідження є теоретичний аналіз суб'єктних взаємовідносин між учасниками навчально-виховного процесу в вищому навчальному закладі; дослідження впливу суб'єктної взаємодії на розвиток спортивних здібностей і спортивної активності вихованців; визначення основних компонентів функціональної готовності тренерів вищих навчальних закладів до суб'єктних взаємовідносин.

Оскільки, тренер багато спілкується зі своїми вихованцями під час тренувальних занять, на навчально-тренувальних зборах та змаганнях можемо зробити припущення, що ця обставина має свою позитивну сторону, так як дає тренерові можливість різнобічно пізнати своїх підопічних, розширити виховний вплив на них.

Вивчення особистості тренера та становлення проблеми його взаємодії зі спортсменами почалося в середині ХХ століття. Ще радянські фахівці внесли чималий вклад у вивчення особистості тренера. Слід відзначити роботу таких психологів, як: А.Н. Леонтьєва, Г.М. Андреева, І.П. Волкова. З робіт яких ми можемо зробити висновок, що майстерність тренера багато в чому визначається наявними у нього якостями, які надають своєрідність його спілкування зі спортсменами, визначають швидкість і ступінь оволодіння ним різними вміннями. Все сказане набуває особливої гостроти в спорті вищих досягнень. У цій сфері діяльності найбільш важливо знати, як сформувати позитивні міжособистісні стосунки в команді, як уникнути конфлікту або вийти з нього, як створити такий соціально-психологічний клімат, який сприяв би успішному формуванню мотивації спортсмена, його готовність пере-

носити граничні навантаження і прагнення до досягнення високих результатів.

Багато у взаєминах між тренером і спортсменом залежить від поведінки самого тренера, від його стилю керівництва. Справа в тому, що уявлення про риси «ідеального тренера» розходяться. Тренер акцентує увагу, насамперед, на ділових і професійних якостях педагога (ерудиція, вимогливість, суворість, вміння знаходити оптимальні шляхи для вирішення важких ситуацій). Чуйність, товариськість, доброзичливість теж відзначаються викладачами, але їм не надається вирішального значення. Студенти ж, навпаки, висувають ці якості на перше місце. Спочатку вони дивляться, «яка він людина», а потім вже звертають увагу на те, як тренер проводить тренування. Розуміння студентами професійних завдань виховання і навчання приходить разом із зростанням їхньої самосвідомості. Це чітко виявилось в дослідженні І.М. Решетень і М.І. Фролової, проведеному в спортивних колективах і спортивних клубах. Спортсмени-розрядники і майстри спорту з різних видів спорту вважають найбільш значущими комунікативні якості тренера, в яких безпосередньо виявляється його ставлення до них: доброта, чуйність, справедливість, тактовність, комунікабельність.

Однак, із зростанням майстерності спортсменів ці критерії змінюються. Спортсмени збірних команд країни оцінюють тренерів, виходячи з функціонального підходу. Вони вважають найбільш значущими ті якості, які відображають професійно-ділову підготовку тренерів (високий рівень компетентності в питаннях методики тренування, творче ставлення до роботи, знання тактики ведення спортивних поєдинків, вміння налаштувати спортсмена на боротьбу, підтримувати дисципліну на зборах) [2].

Не менш важливе значення має і розуміння тренерами спортсменів. Воно передбачає вміння тренера проникнути у внутрішній світ учнів, знайти потрібну форму звернення до них. Взаєморозуміння викладачів та студентів обумовлює їх соціально-психологічну сумісність. Нерозуміння тренером спортсмена веде до заострення негативних взаємин між ними. Ускладнюються взаємовідносини з-за неповаги до особистості студента, упередженого думки тренера про спортсмена, недостатньої уваги до нього і до його потреб, нестримності та грубості викладача, підвищених інтонацій у розмові, мінливості в настрої тренера і т.д. [1].

У взаєминах тренера зі спортсменом велике значення має те, наскільки тренер вважається з думкою спортсмена щодо його тренувань. Цей факт набуває особливого значення в тих випадках, коли спортсмен володіє великим досвідом і спортивною майстерністю. Австрійський тренер Ф. Штампорл пише: «На тренуваннях я завжди ставлюся до спортсменів, як до школярів. Мій метод полягає в тому, щоб змусити спортсмена, думати, що ідеї та ініціатива належать йому» [3].

Стосунки тренера та спортсмена в процесі змагання відрізняються від їх взаємовідносин під час тренувальних занять. Спортивне змагання за своїм характером – складний психологічний процес, де величезну роль грають емоції спортсмена і тренера. Тренер повинен у цій ситуації проявити в повній мірі педагогічний такт, знайти таку форму спілкування зі спортсменом, при якій в будь-якому випадку не постраждає його самолюбство. У період змагань тренер ні за яких обставин не повинен виявляти хвилювання, сумнівів з приводу майбутнього виступу спортсмена, невпевненості, дратівливості, невиправданої метушливості. Відношення і манера

спілкування тренера зі спортсменами під час змагання повинні бути звичайними або більш легкими. Зміст і форму своїх обіцянок зі спортсменом необхідно дуже ретельно контролювати.

Таким чином, можемо зробити висновок, що питання щодо психолого-педагогічних взаємовідносин тренера та спортсмена у вищому навчальному закладі є актуальною темою сьогодення. На даному етапі аналіз психолого-педагогічної літератури переконує, що процес формування позитивної взаємодії тренера та спортсмена може відбуватися лише у ході взаємин, що передбачають розумне партнерство, взаємні повагу, довіру та допомогу, толерантність, творчий саморозвиток та самореалізацію кожного учасника освітнього процесу.

Список литературы:

1. Киселев А.Н. Психодиагностика в физическом воспитании и спорте: Учеб. пособие / А.Н. Киселев. – 2-е изд. – Архангельск: Поморский университет имени М.В. Ломоносова, 2008. – 128 с.
2. Сопов В.Ф. Психические состояния в напряженной профессиональной деятельности: Учеб. пособие / В.Ф. Сопов. – М.: Академический проект, 2005. – 126 с.
3. Уэйнберг Р.С. Основы психологии спорта и физической культуры / Р.С. Уэйнберг, Д. Гоулд – Киев: Олимпийская литература, 2001. – 238 с.

Нурдыгин Е.А.

Зав.кафедрой физического воспитания,
старший преподаватель,
Пензенский государственный университет
архитектуры и строительства

Королева Л.А.

Зав.кафедрой истории и философии,
доктор исторических наук, профессор,
Пензенский государственный университет
архитектуры и строительства

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И СПОРТ В СССР

Ключевые слова: СССР, физическая культура, спорт

В создании вооруженных сил молодой республики Советов огромную роль сыграл Всевобуч, созданный в 1918 г. Вызвано это было необходимостью защиты Советской республики от интервентов и внутренней контрреволюции. Красной Армии нужны были резервы, и подготовить их было можно, только организовав всеобщее военное обучение. Но армии были нужны не просто люди, готовые с оружием в руках встать на защиту Октября, а люди физически сильные, закаленные, способные выдержать тяготы войны. Физическая культура и спорт должны были сыграть и сыграли в этом деле важную роль.

Партия уделяла большое внимание военной и физической подготовке народа, особенно молодежи. Но даже, несмотря на условия военного времени, физическая подготовка во Всевобуче не была самодовлеющей.

Н.И. Подвойский вспоминал: «Владимир Ильич Ленин неоднократно подчеркивал, а декрет узаконивал тот правильный взгляд на физическое воспитание масс, как на средство гармонического всестороннего развития личности» [1].

Развивая массовое физкультурное движение, необходимо повсеместно помнить, что еще тогда, когда только закладывался его фундамент, шла напряженная работа по созданию отечественной системы физического воспитания, была четко и ясно сформулирована его главная цель – способствовать всестороннему, гармоничному развитию личности.

Большое внимание на заре советской власти уделялось созданию благоприятных условий для занятия физкультурой. В.И. Ленин не видел в этом деле мелочей, вникал в такие тонкости, что просто диву даешься. Невозможно в этой связи не привести один документ, который и по сей день не утратил своего значения. Это приказ по Всевобучу от 31 октября 1920 г.: «По указанию Председателя Совета Народных Комиссаров тов. Ленина, данному мне 4 октября сего года, с весны 1921 года все городские, фабрично-заводские и сельские площадки Всевобуча должны быть оборудованы так, чтобы они

стали самыми привлекательными центрами для детей, юношей и девушек по своему художественному расположению в самых красивых местах...» [2].

Нападение фашистской Германии на СССР прервало мирный труд советского народа. Жизнь страны была перестроена на военный лад. Конечно, и вся деятельность физкультурных организаций подчинялась нуждам военного времени. Первостепенное значение в работе физкультурных организаций заняла массовая военно-физическая подготовка резервов армии. Инструкторы, тренеры, преподаватели физического воспитания, известные спортсмены горячо взялись за подготовку призывников и бойцов народного ополчения.

Десятки тысяч физкультурников и спортсменов влились в ряды защитников Родины. Тысячи и тысячи вступили в специальные и особые подразделения войск в истребительные батальоны, партизанские отряды и народное ополчение.

Величие духа советского народа проявилось в те грозные годы с особой яркостью. Непокоримая вера в победу позволила стране, ставшей военным лагерем, не только воевать и работать на войну, но и использовать все, что укрепляло духовные и физические силы народа. Все силы тыла и фронта были напряжены до предела. Было ли тогда до физкультуры и спорта? Да, было.

В июне 1942 г. проводился профсоюзно-комсомольский кросс, в котором участвовало несколько миллионов человек. В 1943 г. было разыграно первенство страны по лыжному спорту в г. Свердловске, в г. Москве состоялось первенство страны по гимнастике. Это лишь немногие извлечения из спортивного календаря тех лет. Знаменательно, что уже к концу 1945 г. по массовости советское физкультурное движение достигло уровня довоенного, 1940-е гг.

Война нанесла большой ущерб советскому физкультурно-спортивному хозяйству. Урон, причиненный физкультурным организациям Украины, Белоруссии, Прибалтийских республик, некоторым областям РСФСР, составил более миллиарда рублей. Предстоял гигантский труд по возрождению спортивных баз, по оживлению и развитию физкультурной и спортивной работы. И эта задача была решена.

Спорт охватывал все новые слои общества, поднимался на новую качественную ступень. Широкое распространение в стране получили наряду с легкой атлетикой, лыжами, коньками спортивные игры. Прежде всего, футбол и баскетбол. В СССР начали культивироваться хоккей с шайбой. И уже в 1954 г. наши хоккеисты блестяще выступили на чемпионате мира и Европы.

Можно назвать венцом огромных усилий по созданию отечественного спорта наше первое выступление в Олимпийских играх 1952 г.

Большой путь прошло советское физкультурное движение от первых декретов Советского правительства до наших дней. Физкультура и спорт стали признанным средством воспитания молодого поколения, подготовки его к труду и защите Родины.

Но во время «перестройки» жизни в СССР перед физкультурой и спортом стоят новые задачи. Совершенно очевидно, что застывшие организационные формы, укоренившиеся методы руководства спортивным делом мешают дальнейшему продвижению вперед. Об этом свидетельствуют слабый рост массовости, плохое использование спортивных баз, малый вклад физкультурных

организаций в оздоровительную работу среди населения, все еще острый недостаток инвентаря и многое другое. Негативные явления имеются в воспитательной работе, особенно среди молодых спортсменов.

Все это стало ясно не вчера и не сегодня. Уже длительное время печать настойчиво сигнализирует о недостатках и просчетах. Но ощутимых перемен, серьезных сдвигов к лучшему, к сожалению, видится мало. ЦСУ СССР в сообщении по итогам 1986 г. отметило, что только треть занятого населения систематически занимается физкультурой. Нельзя мириться с тем, что две трети трудящихся оказываются вне поля зрения спортивных организаций – их прямой служебной обязанности.

На июньском (1987 г.) пленуме ЦК КПСС М.С. Горбачев заметил, что «нельзя мириться с неудовлетворительным положением в туризме, физкультуре и спорте» [3].

Были даны четкие ориентиры. Следуя им, должна была идти и «перестройка» физкультурного и спортивного хозяйства. У этой работы благородная цель – усовершенствовать наше движение, поднять его на новую ступень сегодня, чтобы завтра идти дальше. Для этого есть все возможности.

Однако эти возможности не только не были использованы, но и сама система физкультуры и спорта фактически позже была разрушена, и сейчас нуждается в восстановлении.

Источники

1. Подтвердилось теоретическое положение // <http://altpp.ru/vospitanie-sportsmenov/opyt-vospitatelnoj-raboty-v-sbornyh-komandah/podtverdilos-teoreticheskoe-polozhenie.html>
2. Физическая культура и спорт в СССР в 20-е годы XX века // http://otherreferats.allbest.ru/sport/00258550_0.html
3. Материалы Пленума Центрального Комитета КПСС, 27-28 января 1987 г. М.: Политиздат, 1987.

Медвідь Т. О.

вчитель-методист ЗОШ № 18,

м. Стебник Львівської області

старший викладач кафедри методики

музичного виховання і диригування

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Ключові слова: художньо-естетичний профіль, загальна мистецька освіта, особистісний розвиток школярів.

Постановка проблеми та аналіз публікацій. У час кардинальних політичних та соціальних змін, що відбуваються в українському суспільстві на початку ХХІ століття, зусилля українських педагогів спрямовані на демократизацію освіти, перебудову традиційної системи викладання художньо-естетичних дисциплін, музики та музичного мистецтва, зокрема. Це зумовлює необхідність аналізу та узагальнення освітнянського досвіду з метою його творчого використання в сучасних умовах.

У наукових статтях і дослідженнях за 2000-2010 роки про урок музики в контексті соціокультурних контактів пише О.Жорнова; концепцію загальної мистецької освіти пропонує Л.Масол. Питання розвитку творчої та пізнавальної активності школярів розкривають Л.Булатова, О.Опанасюк, Л.Ороновська, І.Сівакова, В.Федорчук, А.Хмарна, В.Хмарний. Проблеми музичного сприйняття та мислення розглядають І.Барвінок, О.Борисова, І.Гринчук, О.Ростовський; вокально-хорової роботи – О.Жорнова, В.Квошук, Л.Чуриліна. Інноваційні форми роботи на уроках музики висвітлюють І.Гринчук, О.Гумінська, Н.Радчук. Музично-дидактичні ігри, різноманітні завдання та вправи для школярів пропонують Г.Букреева, Р.Дверій, Т.Кібалова, Н.Мінасян, розробки уроків – Н.Бахуринська, І.Бойко, Н.Вислоцька, О.Гарна, В.Гровенко, Л.Джемалядінова, Л.Хлебникова. Тестові завдання для педагогічного моніторингу для учнів 5-8 класів подає Л.Дмитракова. Методику використання соплки у загальноосвітніх школах викладають М.Печенюк, П.Леонтьєв. Питання диференціації навчання розкриває О.Гумінська. Про впровадження нової шкали оцінювання навчальних досягнень учнів із предметів художньо-естетичного циклу веде мову О.Корнілова. Нестандартні уроки з музики та музичного мистецтва пропонують Л.Вознюк, А.Король, В.Ніколаєнко, І.Романова. Шляхи застосування комп'ютерних технологій розглядають О.Балабан, Е.Василенко, Г.Заровська, Н.Новикова, І.Регейло, А.Славич. О.Чайковська, В.Янкул. Методичну літературу для вчителів загальноосвітніх шкіл та студентів вищих навчальних закладів пропонують І.Белова, Л.Безимчук, О.Гумінська, В.Дем'янчук, О.Корнілова, Я.Кушка, Л.Масол, Ю.Очаковська, Е.Печерська, О.Ростовський, С.Якимчук.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХІ століття *вектор шкільної освіти почав спрямовуватись у площину цінностей особистісного розвитку шко-*

Додаток 1

Базовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступенів
(розподіл навчального часу між освітніми галузями)

Освітні галузі	Загальна кількість годин								
	II ступінь (5-9 кл.)			III ступінь (10-12 кл.)			II+III ступені (5-12 кл.)		
	тиж- день	рік	від- сотки	тиж- день	рік	від- сотки	тиж- день	рік	від- сотки
Інваріантна складова									
Мови і літератури	42	1470	27	19	665	19	61	2135	23,9
Суспільствознавство	12	420	7,7	10	350	10	22	770	8,6
Естетична культура	8	280	5,1	2	70	2	10	350	3,9
Математика	20	700	13	8	280	8	28	980	11
Природознавство	26	910	16,7	13	455	13	39	1365	15,3
Технології	8	280	5,1	6	210	6	14	490	5,5
Здоров'я і фізична культура	17,5	612,5	11,4	9	315	9	26,5	927,5	10,4
Варіативна складова									
Додаткові години на освітні галузі, предмети за вибором, профільне навчання факультативи, індивідуальні заняття та консультації	21,5	752,5	14	33	1155	33	54,5	1907,5	21,4
Гранично допустиме навчальне навантаження на учня	130	4550		90	3150		220	7700	

лярів і зумовив принципову необхідність переосмислення усіх факторів, від яких залежала якість навчально-виховного процесу (змісту, методів, форм навчання і виховання, управлінських рішень тощо). У 2001 році було затверджено Програму міжнародного співробітництва у рамках «Комплексного плану заходів щодо розвитку загальної середньої освіти в 1999-2012 роках». Було підготовлено і підписано міжурядові угоди з 9 країнами, до яких включено статті щодо визнання свідоцтв про базову загальну середню освіту та атестатів про повну загальну середню освіту. Встановлено контакти з понад 50 міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, установами та фондами, зокрема, з Європейським Союзом, Радою Європи, ЮНЕСКО, Інформаційною службою США, Інститутом ім. Гете, Представництвом Федеральної служби з питань освіти за кордоном ФРН, Французьким культурним центром, Американською Радою ACCELS [1, с. 19].

Входження України у світовий освітній простір зумовило врегулювання вітчизняних освітніх стандартів, зокрема, щодо тривалості здобуття загальної середньої освіти відповідно з нормами світового співтовариства (не менше 12 років). До цього часу термін навчання становив 10 років для учнів, які вчилися у трирічній початковій школі (таких було 75 %) та 11 років – для всіх інших дітей. Це вимагало перегляду мети і завдань шкільної освіти, оновлення її змісту та вдосконалення навчально-виховного процесу. Відповідно, було розроблено

Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа), у вступній частині якої зазначалося: «Освіта XXI століття – це освіта для людини. Її стрижень – розвиваюча, культуротворча домінанта, виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв’язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни» [2, с. 3-4]. Тобто, загальноосвітня школа України мала здійснити прорив до якісно нової освіти.

У січні 2004 року було затверджено Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти для 12-річної школи. Для розгляду пропонуємо Базовий навчальний план (Додаток 1) загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступенів [3, с. 7].

Галузь «Естетична культура» Базового навчального плану включала такі змістові лінії:

- музична;
- візуальна (образотворча);
- мистецько-синтетична (хореографічне мистецтво, театральне мистецтво й екранні мистецтва).

Змістове наповнення освітніх галузей інваріантної складової формувалося згідно з вимогами Державного стандарту, а варіативної – навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, типу закладу, індивідуальних освітніх потреб учня.

Предмет «Музика» в основній школі отримав назву «Музичне мистецтво», і галузь «Естетична культура» була представлена такими дисциплінами:

- музичне мистецтво (5-8 класи);
- образотворче мистецтво (5-7 класи);
- художня культура (9 клас).

Старша школа (10-12 класи) мала функціонувати як профільна: «Тут доцільним є поглиблене вивчення окремих предметів, широке використання курсів за вибором (економіки, екології, психології, програмування, соціальних тренінгів, автосправи тощо), факультативів» [2, с. 9]. У музичному (хоровому) профілі це – ритміка, хореографія, вокальний ансамбль, основи диригування, фольклор та етнографія, історія хорового мистецтва, оркестр. Залежно від умов роботи конкретної школи профільність навчання була запланована як у межах всього навчального закладу, так і в окремих класах або групах учнів. Крім того, не включалася робота шкіл і класів так званого загальноосвітнього профілю.

Яскравим прикладом інновацій у системі освіти було й те, що впродовж 2004-2005 років був проведений експеримент за програмою Intel® Навчання для майбутнього з метою ознайомлення вчителів із ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. Було створено 24 центри при обласних Інститутах післядипломної педагогічної освіти та 1000 опорних шкіл, підготовлено понад 1000 тренерів-методистів, які навчили 20 410 вчителів різних спеціальностей загальноосвітніх навчальних закладів (у тому числі й музики) раціональному використанню ІКТ. Було запроваджено систему проведення всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференцій та майстер-класів з питань застосування у навчальному процесі проектно-методики, організації самостійної дослідницької роботи учнів, оцінювання навчальних досягнень за допомогою інформаційно-комунікаційних досліджень.

Але проблема полягала в іншому. У 2005 році лише 43 відсотки шкіл мали навчальні комп'ютерні комплекси, у селі – 39. Доступ до Інтернету в місті мав один учень із двохсот, а в селі – один із тисячі [6, С. 5]. Тому Президентом України був виданий Указ «Про невідкладні заходи щодо розвитку освіти в Україні» і спрямовано 10 відсотків видатків на розвиток освіти, що дало можливість поступово здійснювати комп'ютеризацію шкіл, налагодити вітчизняне виробництво засобів навчання та реалізувати інші програми, передбачені Міністерством освіти і науки України [6, с. 8].

Використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі стало прикметною ознакою початку XXI століття. Інформатизація була одним із важливих механізмів його реформування. Не є винятком і система музичної освіти, оскільки, викладання предметів художньо-естетичного циклу пов'язане з оперуванням різноманітною інформацією. Впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес дозволило значно підвищити ефективність музичного навчання школярів на основі особистісно-диференційованого підходу. Потрібно зазначити, що комп'ютер допоміг не тільки підвищити ефективність навчально-виховного процесу, а й змінити саму технологію надання освітніх послуг. Відповідно, вчителі отримали необмежені можливості для застосування інноваційних методик викладання музичного мистецтва в школі.

З метою створення цілісної системи художньо-естетичної освіти і виховання, реалізації творчого пошуку вчителів-новаторів та пріоритетних напрямів змісту освіти XXI століття, був виданий наказ Міністерства освіти і науки України «Про проведення науково-дослідної та експериментальної роботи зі створення цілісної моделі художньо-естетичної освіти та виховання в загальноосвітніх навчальних закладах України» від 07.10.2005 [4, с. 22].

Мета загальної мистецької освіти полягала в наступному: у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва і практичної художньої діяльності формувати в учнів ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати загальнокультурну компетентність та потребу в духовному самовдосконаленні. «Загальна мистецька освіта з її унікальними можливостями впливу на людину має розглядатися не лише як процес набуття художніх знань і вмінь, а насамперед як універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, естетичних потреб та інтересів», – зазначає Л. Масол у «Концепції загальної мистецької освіти» [7, с. 2]. Структура вищезгаданої освіти була направлена у двох основних взаємопов'язаних вимірах: вертикальному (охоплення всіх років навчання в школі з першого до дванадцятого класу) та горизонтальному (введення елементів усіх видів мистецтв як складових змісту). Загальна мистецька освіта реалізовувалася за предметно-інтегрованою моделлю, що включала:

- інваріантну частину, представлену предметами і курсами Базового навчального плану: «Музика» (1-4 класи), «Музичне мистецтво» (5-8 класи), «Образотворче мистецтво» (1-7 класи) або інтегрований курс «Мистецтво» (1-8 класи); «Художня культура» (9-11 класи); «Естетика» (12 клас);
- варіативну частину, яка складалася з елективних предметів і курсів: «Хореографія», «Дизайн», «Медіакультура» тощо.

Протягом 2002-2005 років у кількох загальноосвітніх навчальних закладах України проводилися експерименти регіонального рівня з проблеми впроваджен-

ня інтегрованого курсу мистецької освіти. Результати дослідження засвідчили, що культуротворча модель художньо-естетичної освіти і виховання будується на комплексному вивченні різних видів мистецтв і спрямована на формування та розвиток образно-асоціативного мислення школярів, їх творчого потенціалу, життєвої компетентності.

З метою реалізації рішень Всеукраїнської наради «Сучасна художньо-естетична освіта: реалії та перспективи» Міністерством освіти і науки у червні 2009 року було затверджено «**План дій щодо поліпшення якості художньо-естетичної освіти на 2009-2012 роки**» [5, с. 43]. Зокрема, у Плані йшла мова про недостатній розвиток мережі загальноосвітніх навчальних закладів художньо-естетичного профілю; невирішене питання забезпечення підручниками з музичного та образотворчого мистецтва, складну ситуацію з кадровим забезпеченням у початковій та основній школі з мистецьких дисциплін.

Висновки. Найважливішим концептуальним підсумком першого десятиліття XXI століття є те, що врешті укріпилися позитивні тенденції розвитку національної системи музичної освіти. Українська школа почала поступово переходити від монополізму програмно-методичного забезпечення до багатоваріантності підручників, посібників, програм. Це, безперечно, стимулювало науково-дослідницьку думку, спонукало не тільки науковців, а й вчителів-практиків до педагогічної творчості. **Але одним із головних завдань сучасної музичної освіти є створення такої системи навчання, яка б забезпечувала освітні потреби кожного учня відповідно до його нахилів, інтересів, можливостей;** організація навчально-виховного процесу на засадах глибокої поваги до учня, врахування особливостей його індивідуального розвитку. **Для реалізації цього завдання, безперечно, необхідна зміна пріоритетів педагогічного мислення, встановлення якісно інших стосунків у навчально-виховному процесі, де центральним є стимулювання внутрішніх сил школярів до саморозвитку.**

Література

1. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2001. – № 11. – Червень. – 32 с.
2. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2002. – № 2. – Січень. – 32 с.
3. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2004. – № 1-2. – Січень. – 64 с.
4. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2005. – № 31-32. – Листопад. – 64 с.
5. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2009. – № 28-29. – Жовтень. – 64 с.
6. Коментар до Інформаційного збірника Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса, 2006. – № 1. – Січень. – 64 с.
7. Масол Л. Концепція загальної мистецької освіти // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 1. – С. 2-5.

ПОД- СЕКЦИЯ 3. Инновации в области образования.

Куликова Людмила Анатоліївна

асистент кафедри англійської філології та методики викладання англійської мови, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького

Камишова Тетяна Миколаївна

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської мови, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Можливості Інтернету для удосконалення мовної підготовки студентів в плані підвищення комунікативного характеру навчання мови такі широкі, що жодна методика не може вважатися повноцінною, якщо вона не передбачає використання Інтернет і комп'ютерних технологій. Є декілька основних переваг використання Інтернет-технологій у навчанні англійської мови, що дають можливість значно підвищити якість навчального процесу:

1. Сприяння вивченню мови завдяки мовній природі онлайн-комунікації, оскільки електронний дискурс є складнішим за лексичними та синтаксичними характеристиками, ніж усний дискурс.

2. Забезпечення оптимальних умов для навчання письма завдяки створенню автентичної аудиторії для письмової комунікації.

3. Важливість опанування уміннями користуватися Інтернетом для майбутнього кар'єрного успіху студентів та підвищення навчальної мотивації.

Головною перевагою використання Інтернету для розвитку англійськомовного спілкування є: а) можливість для викладачів та укладачів навчальних матеріалів без обмежень добирати там автентичний фаховий мовленнєвий матеріал, б) можливість для студентів проводити Інтернет-пошук таких матеріалів для подальшого використання у навчальному процесі.

М. Warschauer, Н. Shetzer, С. Meloni [2] виділяють три основні напрямки впровадження Інтернету в навчання англійської мови як іноземної:

1) Проведення пошуку інформації в Інтернеті є основний напрямок використання Інтернет-технологій, що забезпечує студентів багатьма її джерелами для виконання різних навчальних завдань.

2) Спілкування та виконання через Інтернет спільних студентських проєктів. Спілкування через Інтернет (електронна пошта, різні чати, форуми тощо) може проводитися з носіями мови, студентами вітчизняних та іноземних вузів, які вивчають англійську мову, студентами своєї групи та викладачем для виконання спільних проєктів, підсумком яких буде написання відповідного спільного звіту, який потім презентується всіма учасниками. Такі презентації можуть відбуватися у різних вузах, якщо учасники працювали один з одним тільки через Інтернет. Таке інтенсивне писемне мовлення з використанням комп'ютера дуже сприятливо впливає на розвиток мовленнєвих навичок та вмій.

3) Публікація студентських робіт у мережі Інтернет. Коли група студентів разом з викладачем відкривають власну веб-сторінку, на якій публікуються кращі студентські роботи, то це створює додаткові і сильні стимули у студентів для покращення мовленнєвих навичок і вмінь, особливо навичок та вмінь іншомовного письма. Така веб-сторінка може зацікавити багато інших людей, а не тільки викладачів та студентів їхньої групи. Також є можливість підготовки та випуску групового або загальноуніверситетського електронного журналу або газети англійською мовою, а вони стануть потужним поштовхом для студентів при удосконаленні їх навичок та вмінь.

V. Barrett, P. Sharma [3, 35] відзначили наявність такої найважливішої риси як інтерактивність при використанні Інтернету у курсі іноземної мови, навіть якщо Інтернет використовується тільки для пошуку інформації. Інтерактивність відрізняє роботу з текстами в Інтернеті від читання звичайних друкованих текстів лінійного характеру і проявляється:

1) Через вибір користувачем шляху опрацювання, яке буде проводитися в межах обраної тематики завдяки використанню так званих *hyperlinks*, що забезпечують доступ до різних гіпертекстів з одного вихідного тексту.

2) Через вибір мультимедійних засобів користувач може обирати, скільки разів прослуховувати певний аудіофрагмент або чи варто звертатися до відеофрагменту повторно.

3) Через направлення до мережі власної інформації або відповідей щодо правильності виконання. Саме завдяки цьому навчальні Інтернет-сайти можуть повністю замішувати всі види комп'ютерних навчальних програм на жорстких дисках і навіть бути більш ефективними, оскільки Інтернет-програми постійно оновлюються.

4) Через введення в мережу власних даних або запитів, у відповідь на що поступає певна інформація – саме така, яку розшукував користувач. Оскільки описана інтерактивність з Інтернетом здійснюється засобами мови, можна стверджувати, що вже одним цим впровадженням Інтернету в навчання іноземних мов забезпечує суттєве розширення іншомовної комунікації студентів.

V. Barrett, P. Sharma [3] пропонують практичне використання Інтернету: on-line (робота в Інтернеті безпосередньо на занятті) та off-line (робота в Інтернеті позааудиторно, в більш відстроченому режимі, а на наступних заняттях обговорюються результати Інтернет-пошуку). Заняття on-line з використанням Інтернету має три основних етапи:

1) Перед-комп'ютерна робота: викладач дає необхідні пояснення, інструкції.

2) Комп'ютерна робота: кожен зі студентів займається роботою в Інтернеті шляхом пошуку інформацію в мережі.

3) Після-комп'ютерна робота: студенти звітують щодо виконаної роботи, обговорюють знайдену інформацію.

Пропонуються й інші шляхи використання Інтернету безпосередньо на заняттях з іноземної мови:

- використання студентами Інтернет-сайтів для ілюстрації власних іншомовних презентацій;
- використання викладачем Інтернет-сайтів для ілюстрації власних пояснень тощо;

- робота студентів в Інтернеті для виконання свого особистого навчального проекту;
- виконання студентами навчальних завдань в Інтернеті при підготовці до заняття, де виконання контролюється, обговорюється та результати використовуються в наступних завданнях;
- виконання студентами навчальних завдань в Інтернеті після аудиторного заняття для подальшого використання результатів.

Заняття off-line рекомендують використовувати винятково для проведення Інтернет-пошуку.

Підсумком такого пошуку можуть бути автентичні тексти, які у відстроченому режимі використовуються в аудиторії для обговорення, студентських презентацій, роботи над навчальними проектами і таке інше. Наведені організаційні форми використання Інтернету в навчальному процесі можна використати при дистанційному навчанні, що вводиться у вузах. Студенти проводять роботу в Інтернеті самостійно і у відстроченому режимі викладають результати викладачеві.

Література

1. Тарнопольський О.Б., Корнева З.М. Методические основы организации конструкторивистского смешанного обучения английскому языку для специальных целей в неязыковом вузе/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[http:// yandex.ua/ yandsearch](http://yandex.ua/yandsearch) (Дата обращения: 16.11.2014).
2. Warschauer M. Internet for English teaching / M. Warschauer, H. Shetzer, C. Meloni. – Alexandria, VA: TESOL, 2000. – 176 p.
3. Barrett B. The Internet and Business English / B. Barrett, P. Sharma. – Oxford: Summertown Publishing, 2003. – 198 p.

**«ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ
ДЕТЕЙ В СИСТЕМЕ «ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ –
НАЧАЛЬНАЯ ШКОЛА»**

***Аннотация:** Роль образования в современном обществе последовательно возрастает: образование признается необходимым условием движения человечества к новому типу цивилизации – информационно – ноосферной. В современной отечественной и зарубежной педагогической науке и практике происходит переосмысление концептуальных подходов к обучению и воспитанию старших дошкольников и младших школьников, понимание роли преемственности в их социальной и психологической адаптации.*

Ключевые слова: инновации, дошкольное образование, интеллектуальное развитие (способности), информационно-коммуникационные технологии, система «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа».

Роль образования в современном обществе последовательно возрастает: образование признается необходимым условием движения человечества к новому типу цивилизации – информационно – ноосферной. В современной отечественной и зарубежной педагогической науке и практике происходит переосмысление концептуальных подходов к обучению и воспитанию старших дошкольников и младших школьников, понимание роли преемственности в их социальной и психологической адаптации. Преобразования, происходящие в современном обществе, затронули сферу информационной культуры и образования, обнажив проблемы воспитания. На пути их решения важнейшей задачей становится соответствие содержания, форм и методов воспитания с применением современных информационно-коммуникационных технологий как к одному из дополнительных критериев обучения детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста[1,113].

Изучение ребенка этого возраста (переходного от детского сада к школе) как особого социального феномена во всем многообразии его свойств и отношений, поиск оптимальных путей его воспитания актуализируют использование информационно-коммуникационных технологий посредством игры как важнейшего средства гармоничного развития личности. Опираясь на опыт педагогов–практиков в своих трудах, использование информационно-коммуникационных технологий, в том числе применение компьютерных развивающих игр позволяет оптимизировать педагогический процесс, индивидуализировать обучение детей и значительно повысить эффективность любой деятельности. В своих трудах, Т.С. Комарова, И.И.Комарова, А.В. Туликов рассматривали современные технические устройства, как способ, позволяющий проектировать принципиально новые педагогические технологии, спо-

собствующие активизации и эффективному функционированию компенсаторных механизмов в целях снижения степени адаптации, формированию интереса и желания учиться в школе, а также развитию интеллектуальных способностей дошкольников и младших школьников [3,263].

Обучение информационно-коммуникационным технологиям в системе «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа» – это такая система методов, способов, приемов обучения, воспитательных средств, направленных на достижение позитивного результата за счет динамичных изменений в развитии интеллектуальных способностей детей. Они сочетают прогрессивные креативные технологии и стереотипные элементы образования, доказавшие свою эффективность в процессе педагогической деятельности [5,258].

Согласно закону Российской Федерации «Об образовании» важным элементом системы образования является содержание программ государственного образовательного стандарта, отражающих непрерывность и преемственность воспитания. При этом преемственность должна обеспечиваться на любом этапе обучения и воспитания с учетом последовательности освоения образовательных программ, не нарушающих целостность, органичность, естественность и всестороннее развитие личности.

Цель обучения детей информационно-коммуникационным технологиям предполагает единство и равнозначность развития всех сторон личности – эмоциональной, интеллектуальной, ценностной, волевой, физической – с учетом индивидуальных и психофизиологических особенностей детей. Обучение информационно-коммуникационным технологиям дошкольников и младших школьников в переходный к школе период, на наш взгляд, должно протекать преемственно и расцениваться как надежная основа для всестороннего развития личности детей.

Дошкольный и младший школьный возраст – особый период детства, которому свойственна эмоциональность, развитое образное мышление, творческое воображение, он является сензитивным для физического, психического, личностного развития детей, что во многом предопределяет будущий облик человека и в то же время становится исключительно благоприятным фактором для взаимодействия со сверстниками и взрослыми. В данном возрастном периоде различаются два переходных (кризисных) периода: из раннего детства в дошкольный из детского сада в школу (кризис 7 лет), который характеризуется сменой ведущего вида деятельности (на смену игре приходит учебная деятельность), переживанием нового социального статуса ребенка – школьника. Переход из детского сада в школу часто нарушает саму «природу детства» (Д. Б. Эльконин): в период формирования базовых качеств личности в детском саду наблюдается перегрузка детей, объясняемая необходимостью подготовки их к школе. Отсюда соблюдение преемственности в воспитании, снятие и преодоление трудностей адаптационного периода становится важнейшей задачей педагогов. В решении этой задачи большая роль определена обучению информационно-коммуникационным технологиям как естественному и органичному, дополнительному средству воспитания, важному фактору в развитии интеллектуальных способностей детей дошкольного и младшего школьного возраста [4,223].

Информационно-коммуникационные технологии сопровождая жизнь ребенка, способствует гармоничному вхождению в последующий возрастной этап,

идя в ногу со временем и соблюдая при этом главный принцип «Помоги, но не навреди!» Применение между различными этапами компьютерных программ в воспитании и обучении способствует установлению педагогической преемственности между различными этапами развития (дошкольники – младшие школьники), создает перспективу для всестороннего развития личности ребенка с опорой на предыдущие опыт и знания.

Компьютер становится развивающим средством активизации и развития интеллектуальных способностей детей дошкольного и младшего школьного возраста, что является актуальным на современном этапе обучения и воспитания.

В современной практике воспитания детей в системе «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа» существуют противоречия между: а) пониманием роли преемственности как важного условия при обучении информационно-коммуникационным технологиям детей в едином воспитательном пространстве «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа» и недостаточной теоретико-методической разработанностью этой проблемы для реальной педагогической практики;

б) признанием ценности и воспитательных возможностей обучения детей информационно-коммуникационным технологиям в установлении преемственности воспитания дошкольников и младших школьников на развитие интеллектуальных способностей, с одной стороны и невостребованностью этого педагогического потенциала дошкольной и школьной образовательной практикой.

Каковы педагогические условия, обеспечивающие развитие интеллектуальных способностей детей в системе «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа» средствами информационно-коммуникационных технологий?

Острота проблемы, недостаточная ее разработанность, поиск способов и путей разрешения существующих противоречий и значимость их для теории и практики дошкольного и школьного воспитания.

Процесс развития интеллектуальных способностей детей средствами информационно-коммуникационных технологий в системе «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа» протекает эффективно при реализации следующих педагогических условий:

– развитие интеллектуальных способностей детей будет происходить через средства информационно-коммуникационных технологий, позволяющие устанавливать преемственность в системе «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа»;

– сотрудничество семьи, детского сада и начальной школы в развитии интеллектуальных способностей детей в системе «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа» сопровождается средствами информационно-коммуникационных технологий [2;196]

Таким образом, развитие интеллектуальных способностей детей в системе «дошкольное образовательное учреждение – начальная школа» необходимо рассматривать как процесс его непрерывного развития и воспитания в согласии с природой детства. Такой подход способствует снятию психологических трудностей, связанных с переходным периодом от дошкольного образовательного учреждения к начальной школе на основе легкой и мягкой адаптации ребенка к новым условиям

его жизнедеятельности. Он является механизмом предупреждения отрицательного влияния нового периода жизни на здоровье, психическое и эмоциональное благополучие, нравственное, интеллектуальное развитие. Реализация преемственности в развитии интеллектуальных способностей дошкольников и младших школьников средствами информационно-коммуникационных технологий позволяет гармонизировать процесс развития и воспитания ребенка на основе положительных эмоций (эмоциональный компонент), способствует созданию оптимальных условий для формирования ведущей деятельности следующего возрастного периода.

Библиографический список:

1. Бардин К.В. Подготовка ребенка к школе: Пособие для воспитателей, педагогов и родителей. – М: гуманитарный издательский центр «Владос» 2003.-113с.
2. Крюкова С.В., Слободняк Н.П. Удивляюсь, боюсь, хвастаюсь и радуюсь. Программы эмоционального развития детей дошкольного возраста: Практическое пособие. – М: 2003. -196с.
3. Кравцова Е.Е. Психологические проблемы готовности детей к школе.- М: гуманитарный издательский центр «Владос» 2008.- 263с.
4. Михеева Е.В. Современные технологии обучения дошкольников.- Волгоград: Издательство «Учитель» 2013. – 223с.
5. Нижегородцева Н.В., Шадриков В.Д. Психолого-педагогическая готовность ребенка к школе. – М: 2001.- 258.

Іващенко М.В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки,
психології та менеджменту освіти,

Рябко А.В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фізико-математичної освіти та інформатики.
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка (Глухів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СЕРЕДОВИЩА ЗНАТЬ, ЩО ҐРУНТУЄТЬСЯ ЗАСНОВАНОГО НА ВИКОРИСТАННІ ОСНОВ ІНФОГРАФІКИ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

***Анотація.** Метою дослідження є висвітлення особливостей побудови середовища знань у процесі дистанційного навчання як цифрового середовища, заснованого що ґрунтується на використанні основ інфографіки. У статті запропоновано модель реалізації дистанційного процесу навчання, що дозволяє поєднувати елементи дистанційного навчання з традиційним навчальним процесом.*

Ключові слова: тьютор, ІКТ, інтерфейс, система, знання, Smart-освіта, зміст, діяльність, інфографіка, цифрове середовище, взаємозв'язки.

Актуальність та постановка проблеми в загальному вигляді. Останнім часом особливо чітко простежується тенденція щодо видової зміни суспільних відносин, зокрема і. Інформаційне суспільство набуває якості Smart (Smart Society) [1]. За цих умов передбачається використання широкого різноманіття технічних засобів та послуг Інтернет, якщо неминуче спричиняють якісні видозміни взаємодій суб'єктів, в результаті яких відбуваються соціальні, економічні та інші фактори зміни життєдіяльності. Як наслідок, виникає потреба ув розвитку системи Smart-освіти, в основу якої покладено принципи відкритих освітніх систем: соціальна спрямованість, мобільність, доступність, технологічність та відкритість.

У той же час світова та вітчизняна освітня практика безсумнівно доводить актуальність та доцільність використання дистанційної форми навчання, яка виникла і розвивається на основі ІКТ, здатна забезпечувати необхідну швидкість оновлення знань на основі світових інформаційних ресурсів, розширює контингент, який не обмежується географічними, соціальними та адміністративними кордонами.

Однак, враховуючи наявність відмінностей в організаційно-нормативному, технологічному, змістовому спрямуванні дистанційної форми навчання порівняно з традиційною, необхідно розглянути особливості інтеграції якісних та різнотипних навчальних ресурсів для побудови відповідного середовища та проектування логічної послідовності їх використання студентами у процесі навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості побудови стратегії впровадження електронного навчання та електронної педагогіки розглядають О. Андреев, О. Глазунова, Т. Каменева, В. Кухаренко, Н. Медведева, П. Медведєв, Н. Морзе,

О. Осін, Е. Патаракін, О. Слепухін, І. Семенова, В. Солдаткін, Н. Тихомирова та інші. УВ працях науковців відображеної теоретичні та практичні аспекти проектування йта використання дистанційних курсів.

Теоретичні аспекти інфографіки висвітлюють такі науковці, як О. Бабич, Ю. Ветров, І. Луцки, В. Лашкевич, Г. Нікулова, В. Осадчий, А. Подобних та інші.

Формулювання цілей статті. З огляду на актуальність проблеми та недостатнє вивчення методології організації знань у системі дистанційного навчання, ми визначили мету дослідження: розглянути особливості побудови середовища знань у процесі дистанційного навчання, заснованого що ґрунтується на використанні основ інфографіки.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на результати досліджень у галузі дистанційного навчання та враховуючи стан впровадження й розвитку цієї перспективної форми навчання, що забезпечує доступність, неперервність та особистісну орієнтацію, особливо перспективною тенденцією освітніх процесів слід визначити поєднання традиційних та дистанційних форм і методів навчання.

Зазвичай структура діяльності викладача (вчителя) в умовах дистанційного навчання істотно не відрізняється від структури за традиційного навчання, але має свою специфіку, що зумовлюється:

- засобами здійснення педагогічної діяльності (програмними, апаратними), пов'язаними з новими інформаційно-комунікаційними технологіями;
- функціональною спрямованістю педагогічної діяльності, характером взаємодії педагогів і учнів (зростає роль учня в процесі навчання, а педагог стає координатором навчального процесу);
- змістом діяльності проектування навчання, особливостями подання навчального матеріалу, планування, координації діяльності учнів, проведення консультацій, реєстрацій навчальних завдань, контролю і перевірки якості виконання завдань.

Тобто, зЗазначені особливості педагогічної діяльності в умовах дистанційного навчання обумовлені специфічними освітніми процесами, які здійснюються в педагогічній системі, елементами якої є (мета, зміст, ті, хто навчають, ті, хто навчаються), а також організаційно-технологічний блок (методи, засоби, форми навчання). Функціонування зазначених елементів у реальних умовах підтримуються навчально-матеріальною, фінансово-економічною, нормативно-правовою та маркетинговою підсистемами. Усі визначені елементи знаходяться у взаємозв'язку та утворюють інформаційно-освітнє середовище. Для реалізації процесу навчання в умовах вищих навчальних закладів з використанням елементів дистанційного навчання передбачено взаємодію таких компонентів, як: викладач, студент, інтерфейс змісту та система знань.

За цих умов компонент «Студент» може включати студентів, які навчаються за денною (традиційно або за індивідуальним графіком навчання), заочною чи дистанційною формою навчання. Слід зауважити, що для організації дистанційного навчання у ВНЗ необхідно створити відділ або центр дистанційного навчання – окремий структурний підрозділ, який забезпечить впровадження дистанційних технологій у навчальний процес. Крім того, для здійснення освітніх послуг з використанням дистанційної форми навчання ВНЗ має відповідати переліку Вимог до вищих навчаль-

них закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками та спеціальностями [2]. Аналіз можливостей навчального закладу впроваджувати дистанційну форму навчання здійснюється за п'ятьма розділами: організаційне забезпечення, кадрове забезпечення, науково-методичне забезпечення, матеріально-технічне та програмне забезпечення, інформаційне забезпечення. Тому в межах нашого дослідження розглядаються можливості використання елементів дистанційного навчання, а не власне дистанційна форма навчання.

Компонент «Викладач» включає педагогічних працівників навчального закладу, здатних викладати навчальний матеріал, перевіряти якість, кількість та своєчасність засвоєння його студентами; організовувати педагогічний супровід індивідуалізованого освітнього процесу, у тому числі супровід індивідуальних освітніх програм чи траєкторій; надавати інформаційну, психологічну, комунікаційну, технічну підтримку студентам у процесі навчання. За цих умов педагогічні працівники мають володіти не лише класичними принципами дидактики, але й принципами інтерактивності, рефлексії, нелінійності інформаційних структур та процесів, комбінованого використання різних форм навчання. Отже, зміст роботи викладача наближається до позиції тьютора як педагога, діяльність якого спрямована на здійснення координації, модерації та фасилітації процесу становлення особистості в сучасних умовах навчання. Особливістю практики тьютора є володіння педагогом професійною компетентністю, соціальна активність, спрямованість на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, наявність творчого рівня організації та здійснення індивідуалізації навчання, прагнення до постійного вдосконалення й самореалізації. Для успішної реалізації зазначених характеристик передбачається наявність певного рівня підготовленості й умотивованості, а саме готовності до здійснення тьюторства [3].

Компонент «Система знань» включає сукупність відомостей, що відносяться до певної теми або проблематики. Вона забезпечує зручне представлення цієї сукупності як у цілому, так і окремих її елементів. Система знань може існувати на двох рівнях: система структурованих знань як матеріальних об'єктів (інформаційні джерела друкованого та електронного типу) та система знань особистості (загальнонаукові, загальнокультурні та предметні знання, вміння й навички студента).

Однак, збільшення обсягів та різноманітності форм представлення користувачам освітньої інформації призводить не тільки до позитивних наслідків (інформаційна незалежність, експресна доставка доступних навчальних матеріалів, об'єктивний моніторинг), а й породжує певні проблеми, пов'язані з необхідністю створення умов ефективного та ергономічного сприйняття і переробки користувачем інформації, передачі від розробника користувачеві знань, ідей і вказівок у різних галузях [4, с. 371].

Висока інтенсивність технічного розвитку спонукає до прагнення швидко отримання первинної інформації, сканування користувачами великих інформаційних блоків без ретельного опрацювання. Таким чином Отже, створюючи освітні ресурси, доцільно надавати перевагу зображенням або мультимедіа-об'єктам, які здатні забезпечувати насичення ілюстрацій додатковою когнітивно-продуктивною інформацією, (що дає можливість користувачеві генерувати нове знання, напри-

клад, робити аналіз, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки, бачити тенденції і давати прогнози); цілеспрямовано формувати навички виділення головного і значимого; прищеплювати потребу детального аналізу за допомогою нюансування і модуляції оформлення фрагментів [4, с. 374].

Інструментом представлення інформації читачеві і користувачеві у більш лаконічній формі за допомогою створення художніх замальовок, графіків, діаграм інших графічних об'єктів на папері та в електронному варіанті виражається у змісті терміну «інфографіка».

Шляхи використання інфографіки в освітній практиці вперше наведено у роботах Е. Тафта., який Він спростовував існування тези про те, що графіка потрібна тільки читачам, які не думають, і що кількісна статистична інформація «нудна» [5].

Розвиток інформаційних технологій розширив діапазон застосування інфографіки та варіанти її представлення – дозволив створювати динамічні, керовані, інтерактивні об'єкти, реконструювати різні події та процеси. Грамотна інфографіка має багатшаровий характер і рухому когнітивну структуру, перетворюючи студентів у співавторів нової інформації.

Головною ознакою інфографічного об'єкта є його здатність представляти великий обсяг різноманітної інформації в організованому, зручному для сприйняття вигляді. Таким чином, на відміну від візуалізації, яка має загальний характер та генерується, переважно автоматично і є вільною від контексту, інфографіка має свою специфіку, залежить від контексту та є результатом ручної роботи [5].

У той же час Крім того, створюючи освітні ресурси з використанням інфографічних об'єктів, варто враховувати психофізіологічні характеристики аудиторії, спрямованість інтересів на певному відрізку часу, оскільки Адже при формуванні змісту освітніх ресурсів велике значення має управління зоровою увагою, ступінь залежності розподілу якої зумовлений взаємним розташуванням інформаційних фрагментів, візуально позначених зв'язків, співвідношень, проакцентованих аналогій або відмінностей [6]. Загалом це сприяє координації ресурсів уваги, ергономічності роботи з інформацією, що має особливе значення для освітніх ресурсів.

При У процесі роботи з навчальними матеріалами важливими є ще такі якісні властивості інфографіки, як здатність показувати приховане або неявне, звертаючись до наявного досвіду користувача та переключення уваги або її фіксація на важливому об'єкті. Крім того, інфографіка припускає наявність динаміки – потоку дії чи думки. Потік думки забезпечується поданням до об'єкта кількісних співвідношень, тенденцій, зв'язків, які відображаються в пам'яті і обробляються спочатку на поверхневих, а потім на глибоких рівнях свідомості. Потік інформації важливий і в контексті розвитку ідеї (ментальні карти для мозкового штурму або ієрархічні схеми), і в контексті потоку дії (технічні мальовані інструкції) [7].

Студентам зі сформованими базовими інформаційними компетенціями необхідний не просто доступ до ресурсів, а навігаційна карта знань, своєрідний «путівник» за навчальними матеріалами, розташованими в інформаційному просторі. Особливого значення за цих умов набуває наявність сервісів для комунікації та співробітництва студентів під час опанування теоретичним матеріалом, виконання практичних завдань та дослідницьких проєктів (наприклад, сервіси Веб 2.0, онлайн сер-

віси, соціальні мережі набувають якості інструментарію для організації обговорень, спільної роботи, консультування) [8].

Зазначені функції реалізуються шляхом введенням дов системиу навчання компоненту «Інтерфейс змісту». Термін інтерфейс (від англ. Interface – поверхня розділу, перегородка) означає сукупність засобів, методів і правил взаємодії (управління, контролю тощо) між елементами системи [9]. Поняття «зміст» має багато значень, однак у нашому випадку – це єдність усіх основних елементів цілого, його властивостей, зв'язків, які існують та виражені в певній формі, що визначає її неподільність [10]. Тому компонент змісту в запропонованій моделі представлено як сукупність засобів, методів і правил взаємодії (управління, контролю тощо), що у своїй єдності забезпечують можливість розробляти, зберігати, передавати, використовувати систему знань та окремі її елементи. Отже, інтерфейс змісту можна розглядати як середовище «цифрового» навчання. В умовах функціонування дистанційних навчальних закладів, що пропонують навчання за окремими дистанційними курсами чи отримання освіти дистанційно, роль такого роду інтерфейсу відіграють об'єктно-орієнтовані програмні оболонки дистанційного навчання (Moodle, Elgg, ATutor, Claroline, Dokeos, Sakai, Efront, Fle3, ILIAS, LAMS, OLAT, LON-CAPA, .LRN, openlms, Fedena, WeBWork, Docebo, Chamilo тощо). На сьогодні розроблена достатня кількість науково-практичних рішень з питань інтерфейсу людина-комп'ютер у різних галузях суспільного виробництва. Більшість з них може бути адаптована до завдань освіти. Найбільш ефективною сьогодні є технологія ергономічного проектування (ергодизайну) такого інтерфейсу – «юзєбіліті». Юзєбіліті – це якісна ознака, що визначає, наскільки інтерфейс користувача легкий у використанні. Поняття «юзєбіліті» також означає набір інструментів та методів, які слугують для покращення інтерфейсу під час процесу його розроблення «»[11].

Отже, запропонована модель, організована за принципами відкритої освіти, дозволить вирішити такі завдання:

- забезпечення доступності різноманітних навчальних ресурсів;
- здобуття загальної і професійної освіти в зручній, адекватній і відповідній очікуванням студентів формі;
- інтенсифікація процесів навчання;
- розвиток творчих і інтелектуальних здібностей студентів за допомогою відкритого та вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, у тому числі доступних в Інтернеті;
- обмін даними, комунікативна діяльність на базі спільних інтересів, перш за все освітніх і професійних тощо [11].

Висновки. Реалізація описаної моделі дистанційного навчання сприяє створенню соціального середовища, в якому студенти отримують знання та трансформують свій життєвий і соціальний досвід. Використання інфографіки як інструменту представлення інформації надає їй багатшарового характеру і рухомості когнітивних структур, перетворюючи студентів у співавторів нового знання. Модель дозволяє інтегрувати різні форми навчання за допомогою традиційного або віртуального навчального середовища, в якому студенти самостійно орієнтуються та досягають освітні цілі. За цих умов завдання вивчення дисциплін полягає у поєднанні творчих зусиль викладачів, діяльність яких наближається за своїми характеристика-

ми до діяльності тьютора, та студентів, які намагаються формулювати та досягати індивідуально-значимих освітніх програм.

Перспективні напрями досліджень. Розроблення технології управління знаннями в системі дистанційного навчання з використанням навігаційних карт знань та методичних рекомендацій щодо її впровадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тихомирова Н.В. Глобальная стратегия развития smart-общества. МЭСИ на пути к Smart-университету [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [Электронный ресурс] /Smart Education.URL: <http://smartmesi.blogspot.com/2012/03/smart-smart.html> (дата обращения 09.03.2013)
2. Наказ № 1518 від 30.10.2013 «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямами і спеціальностями». – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13>
3. Іващенко М.В. Формування готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до діяльності тьютора : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Іващенко Микола Володимирович. – Харків, 2011. – 20 с
4. Никулова Г. А. Средства визуальной коммуникации – инфографика и метади-зайн // Г. А. Никулова, А. В. Подобных – Образовательные технологии и общество – 2010 № 2 (13). – С. 369–387
5. Tufte E. R. Visual Explanations: Images and Quantities, Evidence and Narrative, / E. R. Tufte. – Cheshire, CT: Graphics Press, 1997. – 157 p.
6. Инфографика. Вместо слов. Язык образов: первые шаги, [Электронный ресурс]. -- Режим доступа: <http://vmestoslov.info/2010/05/18/image-lang-first-step/>
7. Луцик І. Б. Специфіка застосування інфографічних методів представлення знань у навчальному процесі / І. Б. Луцик, В. В. Лашкевич // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка : вип. присвяч. актуальним проблемам сучасної технологічної та проф. освіти / гол. ред. Г. Терещук ; редкол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін]. – Тернопіль, 2011. – № 3. – С. 216-222.
8. Луцик, І. Б. Специфіка застосування інфографічних методів представлення знань у навчальному процесі / Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка : збірник. Вип. 3. / І. Б. Луцик, В. В. Лашкевич. – Тернопіль : [б. в.], 2011. – С. 216-222. Мультимедийные советы [Электронный ресурс]. -- Режим доступа: http://www.belta.by/pi/banners/multim/O-kakoj-neispravnosti-govorit-zapax-avtomobile_i_902.html
9. Осин А.В. Электронные образовательные ресурсы нового поколения в вопросах и ответах [Электронный ресурс]. – Режим доступа:] URL: <http://www.ed.gov.ru/news/konkurs/5692#g10> (дата обращения 09.03.2013)
10. Словник з інформатики. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : glossary.starbasic.net/index.php?title=Інтерфейс

11. Мой словарь. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://my-dictionary.ru/word/31992/soderzhanie>
12. Богачков Ю.М. Интерфейс людина-комп'ютер в дистанційній освіті / Ю.М. Богачков, О.Ю. Буров. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://lib.iitta.gov.ua/407/1/187_%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%BE%D0%B2.pdf

Суцук Анастасія Олександрівна

студентка 3 курсу Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Руденко Ніна Миколаївна

аспірант, викладач математики Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Анотація.** В статті аналізується поняття інтерактивного навчання, розглядаються методи інтерактивного навчання, які ефективно застосовувати на уроках математики у початковій школі.*

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні технології, початкова школа.

***Abstract.** The notion of interactive education is analyzed, the methods of interactive education that it is effective to use at Math lessons at primary school are considered in the article.*

Key words. Interactive education, interactive technologies, primary school.

Вступ.

Процес реформування освіти в Україні, який мав би усунути вади шкільної практики, насправді часто зводиться до спроб введення нового змісту в рамки старої системи. Адже проблеми радянської системи освіти, що буда орієнтована значною мірою на інформативні цілі, автоматично переноситься на сучасний розвиток школи. Вносяться зміни в навчальні плани та програми, збільшується число років навчання в початкових чи старших класах тощо, проте ці заходи істотно не впливають на якість навчання. Як і раніше, в центрі цих перетворень залишається питання «що вивчати?». Оскільки, головним завданням вчителя початкової школи є зацікавлення та навчання молодшого школяра, а не «вичитка» запланованого матеріалу, тому все гострішою стає проблема вдосконалення форм організації процесу навчання, знаходження відповіді на запитання як навчати, як створити умови для розвитку та самореалізації особистості в процесі навчання. Як зазначає Л. Хоружа «становлення і розвиток особистості відбувається сьогодні за іншим сценарієм, аніж раніше. Особистість інакше сприймає і освоює інформацію» [5, 16]. Подолання такого стану – не примха міністерства освіти, а запит громадянського суспільства, адже обсяг знань не може зростати до безкінечності. Але, залишаючись в рамках класно-урочної системи, підвищити ефективність навчального процесу, необхідно досягти високого інтелектуального розвитку учнів, забезпечити оволодіння ними навичками саморозвитку особистості. Значною мірою цього можна досягти, використовуючи сучасні інноваційні технології, зокрема технології інтерактивного навчання, перетворюючи, таким чином, традиційний урок в інтерактивний [2, 81-82].

Саме тому **метою** цієї статті є визначення інтерактивного навчання як ефективного способу здобуття знань молодшими школярами, сутності інтерактивного навчання, застосування його методів на уроках математики в молодшій школі, що

можливо за допомогою розв'язання таких **завдань**: з'ясувати фактори, що визначають умови ефективного застосування інтерактивних технологій; знайти такі організаційні форми навчання, методи та прийоми, за яких в найбільшій мірі проявляться розвивальна та навчальна функція математики; обґрунтувати необхідність застосування інтерактивних технологій.

Виклад основного матеріалу.

До вивчення інтерактивного навчання зверталось багато вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Л. Бекірова, О. Пометун, С. Сисоєва, В. Хи-минець, С. Мурґатройд (S. Murgatroyd), Х. Реттер (H. Retter), К. Фопель (K. Vopel) та ін.

Сучасне поняття інтеракція (від англ. interaction – взаємодія) виникло в 1975 році, у соціологію та соціальну психологію його запровадив німецький дослідник Ганс Фріц. У педагогічному контексті – це спосіб формування творчої особистості, створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу учня, його саморозкриття, самоутвердження, у якому вчитель і учні виступають партнерами.

Інтерактивне навчання — це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету — створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть його у тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Навчальний процес організований таким чином, що практично всі учні залучені в процес здобуття знань. Спільна діяльність учнів в процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особистий індивідуальний вклад, проходить обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Причому, відбувається це в атмосфері доброзичливості та взаємної підтримки, що дозволяє не тільки отримувати нові знання, але й розвивати саму пізнавальну діяльність, піднімає її на більш високі форми кооперації та співпраці. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків. Як правило, структура таких занять складається з п'яти елементів: а) мотивація; б) оголошення, представлення теми та очікування навчальних результатів; в) надання необхідної інформації; г) інтерактивна вправа — центральна частина заняття; д) підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку. [2, 82].

Теоретично технології інтерактивного навчання можна поділити на дві великі групи: групові та фронтальні. Групові технології передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці від 2 до 6 осіб), фронтальні – спільну роботу та взаємонавчання всього колективу. Час обговорення в малих групах – 3-5 хвилин, виступ – 3 хвилини, виступ при фронтальній роботі – 1 хвилина [4, 25-29].

Групові технології (навчання у співробітництві): робота в парах («обличчям до обличчя, один – удвох-усі разом»); робота в трійках; змінювані (ротаційні) трійки; 2+2=4; карусель; робота в експертній групі; акваріум.

Фронтальні технології: велике коло; мікрофон; незакінчені речення; мозковий штурм; аналіз дилеми (проблеми); мозаїка [4, 25-29].

Зупинимось на деяких із них. Пропонуємо Вашій увазі фрагмент уроку з математики на тему «Складання й обчислення виразів. Вправи і задачі на закріплення вивчених таблиць множення і ділення» (за підручником «Математика 3 клас» М.В. Богдановича, Г.П. Лишенка [1, 30]).

Вчитель пропонує прочитати задачу не менше трьох разів, разом з учнями складає коротку умову, потім пропонує у парах розв'язати задачу. При цьому вчитель нагадує як потрібно учням поводитися під час використання технології «Робота в парах», пропонує визначити хто говоритиме першим і визначити, хто докладатиме про результати роботи всьому класу (продовжуємо методом «Коло ідей»).

Задача №200. Батькові 40 років, а мати на 4 роки молодша від нього. Скільки років їхньому сину. Який у 4 рази молодший від матері? На скільки років син молодший від батька?[1, 30]

Вчитель пропонує висувати ідеї, застосовуючи *інтерактивну технологію «Коло ідей»*. Вона є ефективною у вирішенні гострих суперечливих питань та є базовою для створення списку загальних ідей. Метою цієї технології є залучення всіх учасників до дискусії, дозволяє уникнути ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію з проблеми.

Порядок проведення:

1. Учитель висуває дискусійне питання та пропонує його обговорити в кожній групі.

2. Після того як вичерпано час на обговорення, кожна група доповідає всьому класу лише один аспект того, що вони обговорювали. Групи висловлюються по черзі, поки не будуть заслухані всі доповіді.

Під час обговорення теми складають список запропонованих ідей та записують його на дошці.

Ця технологія може бути ефективно застосована при роботі над будь-якою темою, що викликає в учнів багато суперечностей та питань. В даному разі над задачею.

Вчитель: використовуємо метод «Коло ідей». Я передаю вам мікрофон, ви – оголошуєте свої ідеї, але говорити має право тільки той учень у кого мікрофон, коли один учень висловлюється всі уважно слухають і не розмовляють.

Діти висувують ідеї:

- 1) спочатку ми визначимо скільки років матері;
- 2) виконаємо дію віднімання;
- 3) знаходимо скільки років синові;
- 4) знаходимо різницю віку батька і сина.
- 5) знаходимо вік усіх дією множення (ідеї можуть бути не правильні) і інші.

Вчитель відбирає правильні відповіді: Молодці, а тепер давайте докладно розберемо кожну дію. Підсумок проводимо у вигляді впорядкованого аналізу задачі:

- Скільки років батькові? (40)
- На скільки років мати молодша за батька? (на 4 роки)
- Що можна знайти за цими даними? (вік матері)
- Якою дією це можна зробити? (віднімання)
- У скільки разів син менший за матір? (у 4 рази)

- Що можна знайти за цими даними? (вік сина)
- Якою дією? (дією ділення)
- Якою дією можна з'ясувати на скільки років син молодший за батька? (віднімання).

Вчитель: складаємо коротку умову, потім Ви у парах розв'язуєте задачу, визначаєте хто говоритиме першим та висловлюємо свої думки по черзі. Потім визначимо, хто доклататиме про результати роботи всьому класу.

Записуємо коротку умову задачі

Батьку – 40 років

Матері – ?, на 4 роки менше ніж батьку

Синові – ?, у 4 рази менше ніж матері, на ? років менше від батька.

Далі учні розв'язуть задачу в парах, цим самим вчитель використовує технологію «Робота в парах». Ця форма роботи дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватися та активно слухати.

Правила проведення:

1. Учні читають завдання та інформацію до його виконання.
2. Визначають, хто говоритиме першим.
3. Висловлюють свої думки, погляди на проблему по черзі.
4. Мають виробити спільну думку.
5. Визначають, хто доклататиме про результати роботи всьому класу, та готуються до цього.

Для ефективного спілкування в парах потрібно звернути увагу на:

- мову тіла: сідайте обличчям до того, з ким говорите, нахиліться вперед, встановлюйте контакт очима;
- допомагайте партнерові говорити, використовуючи слова та жести заохочення (кивок головою, доброзичливу усмішку, вигук «так-так»);
- якщо необхідно, ставте уточнюючі запитання (запитання, які допомагають прояснити ситуацію). Наприклад: «Ти справді маєш на увазі, що...?», «Чи правильно я зрозуміла, що...?»;
- говоріть чітко, по суті справи, наводячи приклади й пояснюючи свої думки.

Під час активного слухання не слід робити: давати поради; змінювати тему розмови; оцінювати особу, яка говорить; перебивати; розповідати про особистий досвід.

На уроках математики цей метод доцільно проводити майже на всіх етапах уроку. Його можна проводити як при розв'язуванні задач, так і при роботі над прикладами та виразами.

Розв'язання:

1) $49 - 4 = 36$ (р.) – матері;

2) $36 : 4 = 9$ (р.) – синові;

3) $40 - 9 = 31$ (р.) різниця віку батька і сина;

Відповідь: сину 9 років, він молодший за батька на 31 рік.

Як бачимо, на даному прикладі, що під час розв'язання однієї задачі ми можемо використовувати декілька інтерактивних технологій.

Підсумовуючи таке заняття можемо сказати, що застосування інтерактив-

них технологій – це дуже важка та кропітка праця вчителя молодшої школи. Вчитель повинен вміти організувати таку роботу і мати всі необхідні для цього знання.

Висновок. Інтерактивні технології навчання на уроках математики в молодшій школі сприяють ефективному розвитку в кожного учня математичних здібностей; системи загальнолюдських цінностей та загальноприйнятих норм поведінки як на уроках математики, так і в житті; розвитку здатності цінувати знання та вміння користуватися ними; усвідомленню особистої відповідальності та вмінню об'єднуватися з іншими членами колективу задля розв'язання спільної проблеми, розвитку здатності визнавати і поважати цінності іншої людини, формуванню навичок спілкування та співпраці з іншими членами групи, взаєморозуміння та взаємоповаги до кожного індивідуума, вихованню толерантності, співчуття, доброзичливості та піклування, почуття солідарності й рівності, формуванню вміння робити вільний та незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності, розумінні норм і правил поведінки. [3, 181-182]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богданович М.В. Математика: Підруч. для 3кл. – К.: Освіта, 2003. – 160с.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод, посіб. /
3. О. І. Пометун. – К. : АСК, 2006.-с. 192.
4. Руденко Н.М. Використання інтерактивних технологій навчання у формуванні математичного мислення студентів коледжу / Н.М. Руденко// Освітологічний дискурс. – 2014. № 2(6)- С. 171-183.
5. Руденко Н.М. Інтерактивність як спосіб ефективної взаємодії і навчання студентів / Н.М. Руденко// Нова педагогічна думка.-2014.-№ 1.- ст. 25-29/
6. Хоружа Л.Л. Сучасна особистість і нові педагогічні ракурси// Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., 13 грудня 2012 р. – К. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012.- ст. 15-19.

ПОД- СЕКЦІЯ 3. Інновації в області образования.

Ухань Крістіна Євгенівна

студентка 3 курсу Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Руденко Ніна Миколаївна

аспірант, викладач математики Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РОЗВ'ЯЗУВАННІ ЛОГІЧНИХ ЗАДАЧ НА ГОДИНАХ ЦІКАВОЇ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Анотація.** В статті досліджується значимість годин цікавої математики в початковій школі, важливість розв'язування логічних задач для розвитку дитини як особистості, їх мета та завдання, а також застосування інтерактивних технологій навчання при роботі з логічними задачами для набуття знань, умінь і навичок.*

Ключові слова: математика в початковій школі, години цікавої математики, логічні задачі, інтерактивні технології.

***Abstract.** The significance of hours of interesting Mathematics at primary school, the importance of doing logical puzzles for developing a child as a personality, their objectives and tasks, as well as application of interactive learning technologies while working on logical puzzles for acquiring knowledge and skills are researched in the article.*

Key words: Mathematics at primary school, hours of interesting Mathematics, logical puzzles, interactive technologies.

Вступ.

Навчання математики має сприяти розвитку інтелектуальної сфери особистості учня, а саме: пізнавальних інтересів, аналітичності розуму, вміння віднаходити оптимальне розв'язання; дослідницького інтересу, прагнення пошуку; логічного, дивергентного мислення; якостей мислення: гнучкості, самостійності, критичності; схильності до винахідливості. Здійснення такого розвитку можливе за умови використання вчителем на уроках математики завдань із логічним навантаженням з використанням інтерактивних технологій навчання. Саме вони ефективніше, ніж інші педагогічні технології, сприяють інтелектуальному, соціальному й духовному розвитку школяра, готовність жити й працювати в гуманному, демократичному суспільстві.

Математика в школі – навчальний предмет, змістом якого є вивчення основ арифметики, алгебри й початків аналізу, геометрії й тригонометрії, формування умінь та навичок, застосування математичних знань під час розв'язування практичних задач, розвиток логічного мислення й просторової уяви. [1, с.202]

Математика в початковій школі є складовою частиною в системі неперервної математичної освіти, узгоджується з дошкільною освітою та базовою освітою. [4, с. 5]. Метою освітньої галузі «Математика» за Державним стандартом (2011) є формування предметної математичної і ключових компетентностей, необхідних для самореалізації учнів у швидкозмінному світі. Для досягнення зазначеної мети передбачається формування: 1) цілісного сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні

дійсності; готовності до розпізнавання проблем, які розв'язуються із застосуванням математичних методів, здатності розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії та виконувати дії за алгоритмом; 2) вміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією; орієнтуватися на площині та у просторі; застосовувати обчислювальні навички у практичних ситуаціях і розуміти сутність процесу вимірювання величин; 3) інтересу до вивчення математики, творчого підходу та емоційно-ціннісного ставлення до виконання математичних завдань; уміння навчатися [2].

Саме тому метою цієї статті є визначення важливості годин цікавої математики в початковій школі із застосуванням інтерактивних технологій навчання, що можливо за допомогою розв'язання таких завдань: з'ясувати фактори, що визначають умови ефективного застосування інтерактивних технологій на годинах цікавої математики при розв'язуванні логічних задач або завдань з логічними навантаженням; обґрунтувати позитивність впливу розв'язування логічних задач або завдань з логічним навантаженням на всебічний розвиток дитини як особистості, а також значення і застосування логічних задач у повсякденному житті.

Виклад основного матеріалу.

Години цікавої математики окремо не виділені у програмі з математики для початкової школи, але якщо уважно її переглянути, то можна побачити, що ці години цілком можливо використовувати під час вивчення будь-якої теми, а також у якості позаурочної роботи. Особливу увагу слід приділити логічним задачам та завданням з логічним навантаженням, оскільки вони вивчаються у кожному класі початкової школи. Їх важливість полягає у тому, що за допомогою таких задач можна розвивати учня, вчити його логічно мислити, аналізувати та добирати різноманітні підходи до вирішення певної проблеми. Такі знання, вміння та навички обов'язково допоможуть дитині не тільки на уроках математики та при вивченні інших предметів, а й стануть невід'ємною частиною повсякденного життя.

На нашу думку на годинах цікавої математики доцільно використовувати інтерактивні технології, які відповідають сучасним вимогам до організації навчального процесу, а також урізноманітнюють діяльність вчителя та учнів на уроці.

Інтерактивне навчання — це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету — створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть його у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків. Як правило, структура таких занять складається з п'яти елементів: а) мотивація; б) оголошення, представлення теми та очікування навчальних результатів; в) надання необхідної інформації; г) інтерактивна вправа — центральна частина заняття; д) підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку. [5, с.82]

Теоретично технології інтерактивного навчання можна поділити на дві великі групи: групові та фронтальні. Групові технології передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці від 2 до 6 осіб), фронтальні – спільну роботу та взаємонавчання всього колективу. Час обговорення в малих групах – 3-5 хвилин, виступ – 3 хвилини, виступ при фронтальній роботі – 1 хвилинка [6, 25-29].

Групові технології (навчання у співробітництві): робота в парах («обличчям до обличчя, один – удвох-усі разом»); робота в трійках; змінювані (ротаційні) трійки; $2+2=4$; карусель; робота в експертній групі; акваріум.

Фронтальні технології: велике коло; мікрофон; незакінчені речення; мозковий штурм; аналіз дилеми (проблеми); мозаїка [6, 25-29].

На нашу думку, години цікавої математики в початковій школі з використанням інтерактивних технологій мають не тільки урізноманітнювати навчальний процес та змінювати види діяльності учнів на уроці, а й відповідати основній меті вивчення математики в початковій школі. Ці години цікавої математики слід розробляти так, щоб вони відповідали програмі з математики у початкових класах, виконували пропедевтичну роботу перед вивченням більш серйозних розділів математичної науки; також вони мають відповідати рівню математичних знань, умінь та навичок учнів, їх інтелектуальному і психологічному розвитку. Слід зауважити, що години цікавої математики складати дуже важко, особливо використовуючи у своїх розробках інтерактивне навчання, адже такі уроки мають бути оригінальними, доступними розумінню дітей, зацікавлювати та залучати їх до вивчення такого предмету як математика, полегшувати процес навчання і розвивати учня як різносторонню особистість. Практичне розв'язування логічних задач або завдань з логічним навантаженням здійснює не тільки розвиток учнів, а й їх виховання, особливо, якщо вони ґрунтуються на власному досвіді дітей. Педагоги та науковці весь час працюють над тим, аби вдосконалювати методи подання математичного матеріалу на доступному рівні для різних вікових груп.

До логічних задач або завдань з логічним навантаженням ми відносимо ті завдання, у яких зв'язки між даними і шуканим висловлено нечітко. Тому в процесі роботи необхідно розкрити і встановити існуючі зв'язки [3, 15]. Успішне розв'язання зазначених завдань залежить від умінь учня логічно і творчо мислити, бути кмітливим, здатності вести цілеспрямований пошук плану, будувати складні судження – міркування зі сполучниками: і, чи, якщо, ... , то. Зміст кожного завдання із логічним навантаженням дає змогу учням включати в пошук розв'язання певне розмірковування, цілісно і синтетично уявити і, завдяки цьому, глибоко вникнути в ситуацію, спланувавши свої дії на три-чотири кроки вперед, передбачити результат і на основі цих умінь вибрати ланцюжок дій, який найбільш швидко і економно приведе до очікуваного результату. Методика роботи над завданням з логічними навантаженнями в молодшій школі на думку науковця О. Митника містить такі етапи: 1) підготовчий етап; 2) ознайомлення зі змістом завдання; 3) аналіз (розбір) завдання, пошук шляху розв'язання; 4) запис розв'язання і відповіді; 5) складання плану (алгоритму) розв'язання даного виду завдань; 6) розв'язування аналогічних завдань [3, 17].

Вчитель, готуючись до годин цікавої математики, обов'язково має обрати задачі, які відповідають конкретній темі та формують відповідні знання, вміння та

навички. Особливу увагу вчителю слід приділити правилам поведінки учнів при використанні інтерактивних технологій. Це допоможе краще організувати роботу на уроці. І оскільки логічних задач – безліч, ми пропонуємо зупинитися на конкретному прикладі. Представимо Вашій увазі фрагмент уроку з математики на тему «Парність чисел» для третього класу початкової школи.

Задача [3, с.53-55]. Микола купив у магазині 20 зошитів, 2 альбоми для малювання, кілька олівців по 50 к кожний, 5 авторучок по 1 грн 17 к кожна. Йому сказали, що за всю покупку треба заплатити 14 грн 58 к. Але хлопчик зауважив касиру, що той помилився і попросив перерахувати вартість покупки. Як Микола здогадався, що касир припустився помилки в обчисленні вартості покупки?

Для аналізу цієї задачі разом із класом можна використати такий інтерактивний метод, як «Мозковий штурм». Це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень.

Правила проведення «Мозкового штурму»: 1) всі учасники «штурму» пропонують ідеї щодо розв'язання висунутої проблеми (ідеї можуть бути будь-якими, навіть фантастичними); 2) один учень («секретар») записує на дошці всі запропоновані ідеї, якщо група вважає кількість поданих ідей достатньою, переходять до наступного етапу; 3) ідеї групують, аналізують, розвивають групою, можна вдосконалювати чужі ідеї; 4) обирають найкращі розв'язання.

Правила поведінки під час «Мозкового штурму»: намагатися висунути якомога більше ідей щодо вирішення проблеми; включити свою уяву: не відкидати ніякої ідеї тільки тому, що вона суперечить загальній думці; учні можуть подавати скільки завгодно ідей або розвивати ідеї інших учасників; не можна критикувати висловлювання інших та давати оцінку запропонованим ідеям.

Проаналізувавши задачу з дітьми, вчитель ще раз читає умову вголос, а потім за допомогою раду запитань, виходячи з припущень учнів, підводить їх до розв'язання цієї задачі. Наприклад:

Що відомо про зошити? (Їх 20 шт.).

Що відомо про альбоми для малювання? (2 шт.).

Скільки коштували олівці? (по 50 к кожний).

Що відомо про ручки? (Їх було 5, вартість 1 грн 17 к кожна).

Скільки Миколі сказали заплатити? (14 грн 58 к).

Розв'язування задачі здійснюється методом проблемно-пошукового діалогу між учителем та учнем:

– Чи міг хлопчик обчислити точну вартість покупки? (Ні).

– Чому? (Бо нам невідома ціна альбому, зошита та кількість олівців).

– Як хлопчик здогадався, що була допущена помилка в обчисленнях?

І саме на цьому питанні вчителю необхідно нагадати учням про тему уроку – «Парність і непарність чисел», це служитиме для них підказкою, а потім діалог продовжується.

– Зверніть увагу на числове значення вартості покупки, яке назвав касир.

Це число парне чи непарне? (Парне).

Після цього, діти вже можуть здогадатися: щоб дати відповідь на питання задачі, вони мають розібрати кожне число на парність і непарність. Для кращого оформлення розв'язок можна записати у два стовпчики:

Умова	Розв'язання
Вартість 20 зошитів	Парне
Вартість 2 альбомів	Парне
Вартість олівців	Парне (бо парним є число їх вартості)
Вартість 5 авторучок	Непарне (бо непарною є їх вартість і кількість)
Уся покупка	Парне

Після запису таблиці, діти можуть послідовно йти до знаходження відповіді і за допомогою таблиці пояснюють так:

– Вартість 20 зошитів – парне число, бо число 20, яке позначає кількість куплених зошитів, парне. Отже, не має значення, парним чи непарним буде число, яке позначає ціну.

– Таке ж саме пояснення стосується альбомів.

– Вартість олівців, по 50 к кожний, – парне число, бо ціна 1 олівця є парним числом, тому не має значення, яким числом, парним чи непарним, є число, яке позначає їх кількість.

– Вартість 5 авторучок по 1 грн 17 к – непарне число, бо ціна авторучки та кількість куплених авторучок є непарним числом.

– Сума покупки є парним числом.

Замість звичного рахування суми чисел, тут представлено лише парність та непарність, за якою діти мають визначити відповідь на питання задачі. Запис розв'язку має виглядати так: парне число + парне число + парне число + непарне число = непарне число.

Учні мають пояснити його таким чином:

– Три перші доданки є парними числами, один додатак є непарним числом.

– Сума трьох парних доданків є парним числом, а якщо додати ще одне непарне число, то в результаті одержимо непарне число.

Вчитель повторює запитання задачі: «Як хлопчик здогадався, що була допущена помилка в обчисленнях?».

Нарешті діти вже можуть самостійно зробити висновок: у касира вартість всієї покупки – парне число (14 грн 58 к), а у нас виходить непарне число. Отже, таким чином хлопчик і здогадався, що касир помилився і попросив перерахувати вартість покупки.

Під час розв'язання таких задач, ми помітили, що вони є життєвими за характером, спираються на власний досвід учнів, показують важливість вивчення математики для повсякденного життя. Окрім того розвивають уяву, пам'ять, увагу, логічне мислення, а також вимагають синтетичного підходу до знаходження відповіді, тобто від даних задачі до відповіді.

Висновок.

Години цікавої математики є важливими складовими вивчення загальної науки – математики. На таких заняттях можна використовувати різний матеріал, методи та прийоми для інтелектуального розвитку дітей, формування в учнів наукового

світогляду та подання дітям математичних знань, умінь та навичок у цікавій, логічній формі практичного характеру. Тобто ми дійшли до висновку, що години цікавої математики допомагають вчителю досягти основної мети вивчення математики в школі.

Також, на годинах можна всіляко змінювати види діяльності та використовувати різноманітні завдання різного спрямування. Окрему увагу виділено логічним задачам, оскільки їх розв'язують у кожному класі, починаючи з першого. Вони розвивають мислення дітей, виховують, організовують, навчають, розвивають, а головне – доводять те, що вивчати математику дійсно цікаво, а будь-яка складна задача має зовсім простий розв'язок, звичайно, якщо дотримуватись логічного ланцюжка по ходу аналізу задачі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. — К.: Либідь, 1997. — 375 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа №4, 2011.
3. Митник О. Я. Логіка на уроках математики. Методика роботи над завданнями з логічним навантаженням у курсі математики початкових класів. – Київ: Видавництво «Початкова школа», 2004. – 104 с.
4. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. пос. — 3-є вид., перероб. і доп. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2006.—336 с.
5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод, посіб. / О. І. Пометун. – К. : АСК, 2006.-с. 192.
6. Руденко Н.М. Інтерактивність як спосіб ефективної взаємодії і навчання студентів / Н.М. Руденко// Нова педагогічна думка.-2014.-№ 1.- ст. 25-29/

ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТІВ З НАСТІЛЬНОГО ТЕНІСУ

Ключові слова: студенти, молодь, фізичне виховання, здоров'я, технології, настільний теніс.

Keywords: pupils, students, youth, physical education, health protection, tehnologії, tennis.

Заняття спортом мають глибокий і широкий вплив на здоров'я людини. Особливої актуальності набуває проблема формування здоров'я студентської молоді, його зміцнення та збереження, що вирішується шляхом підвищення рівня рухової активності за допомогою різних видів фізкультурної діяльності [2, 3]. Слід нагадати, що спортивні та рухливі ігри, зокрема настільний теніс, як варіативні модулі входять до програми з навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах.

Ряд авторів відмічають, що сучасна система фізичного виховання в ВНЗ недостатньо ефективна для підвищення рівня здоров'я та фізичної підготовленості студентів [1, 3].

Заняття фізичного виховання у вузі не забезпечують достатньої рухової активності студентів [1]. Проведені раніше дослідження вказують на те, що значна більшість студентів ведуть малорухливий спосіб життя і таким чином значно погіршують своє здоров'я. На противагу цьому, студенти, які систематично займаються спортом, почувають себе набагато краще. Ці дані є вражаючими і незаперечними. Якщо згадати історію розвитку людства, то можна побачити, що для наших далеких предків спорт був частиною їх повсякденного життя, коли вони полювали і збирали їжу, втікали від своїх ворогів чи розшукували партнера. У сучасному світі, де студенти навчаються, сидячи за комп'ютером весь день, а потім, повернувшись додому ввечері, сідають в крісло дивитися телевізор. Молодь повинна докласти певні зусилля, щоб зробити те, що робили наші предки. Перешкодою для занять спортом є те, що більшість молоді не звикли до цього.

Тому настала гостра необхідність у впровадженні в процес фізичного виховання додаткових засобів та методик навчання.

В дослідженні було вирішено показати позааудиторні заняття студентів з використанням оздоровчих технологій засобами настільного тенісу.

Як відомо, настільний теніс надзвичайно рухливий вид спорту, що задіює м'язи як верхньої, так і нижньої частини тіла, ідеально підходить для профілактики органів зору, розвиває координацію рухів, поліпшує нейрофізіологічні процеси в організмі при використанні тактичних та технічних дій в роботі з тенісним м'ячем, при плануванні ударів та стратегії гри.

Метою роботи – є використання оздоровчих технологій з настільного тенісу зі студентами ВНЗ у процесі позааудиторних занять.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічне тестування.

Дослідження проводилися в період з 2013 по 2014 навчальний рік на базі Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради серед студентів першого курсу. В дослідженні взяли участь 90 осіб. У склад експериментальної і контрольної груп увійшло по 45 студентів.

Було проведене анкетування учасників експерименту на відношення до занять фізичними вправами у вузі та позааудиторній роботі студентів. Педагогічне тестування проводилося за показниками фізичної підготовленості на початку та в кінці дослідження з метою визначення початкового та кінцевого рівня фізичної підготовленості студентів, а також впливу певних сучасних технологій з настільного тенісу на їхні рухові здібності.

Підвівши підсумки дослідження, можна стверджувати, що:

- аналіз літературних джерел виявив, що проблемою використання оздоровчих технологій з настільного тенісу зі студентами ВНЗ у процесі позааудиторних занять займалася незначна кількість вчених;
- заняття настільним тенісом позитивно вплинули на стан здоров'я студентів, сприяли поліпшенню їх самопочуття, усунули раніше отримані відхилення у стані здоров'я, а також вимагали розвитку певних рухових якостей: швидкості, спритності, витривалості, чіткого ігрового мислення, стійкості нервової системи, а також підвищили працездатність студентів;
- позитивний вплив настільного тенісу в тому, що він є менш травмонебезпечним видом спорту. Настільний теніс є другим за популярністю масовим спортом в світі та доступним студентської молоді.

Список литературы:

1. Коваленко О.Е. Інноваційні технології навчання в діяльності інженера-педагога: Навч. посібник для інженерів-педагогів у 2-х ч./ [О.Е. Коваленко, Л.В. Штефан, О.В. Фоменко та ін.] // Х: УІПА, 2013. – Ч. 2. – 154 с. Рекомендовано МОН України (лист №1/11 – 12202 від 30.07.13 р.).
2. Фоменко О.В. Практичні рекомендації щодо впровадження оздоровчих технологій удосконалення фізичної підготовленості студенток у процесі позааудиторних занять нетрадиційними видами гімнастики / О.В. Фоменко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць за ред. проф. Єрмакова С.С. – Х., 2014. – № 7. – С. 30-36. Doi: 10.6084/m9.figshare.1015385.
3. Фоменко Е.В. Использование оздоровительной технологии в процессе занятий физического воспитания студенток педагогических вузов / Е.В. Фоменко // Олимпийский спорт, физическая культура, здоровье нации в современных условиях: материалы XI Междунар. науч.-практ. конф. / под общ. ред. проф. Г.Н. Максимова. – Луганск, 2014. – С. 269-274.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Ключевые слова: інтерактивне навчання, студенти, вищий навчальний заклад.
Keywords: interactive learning, students, high educational institut.

Інтерактивне навчання студентів у вищих навчальних закладах розглядається як одне з найважливіших концептуальних положень оновлення змісту освіти. Нині у всіх сферах людської діяльності відчувається нагальна потреба у фахівцях, здатних до прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, інноваційного мислення, встановлення ефективних комунікацій. Вища школа покликана навчити кожного свого випускника знаходити шляхи розв'язання різних проблем, сформувані здібності до самостійного творчого мислення, плідної взаємодії з оточуючими з метою досягнення особистих і спільних цілей [3].

Питанням інтерактивного навчання були присвячені роботи таких науковців, як О. Аксьонова, Б. Бадмаєв, В. Євдокимов, М. Кларін, О. Ковальчук, І. Носаченко, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, В. Серіков, А. Смолкін, Б. Тевлін, А. Хутірський, П. Щербань та інших.

Мета нашого дослідження – охарактеризувати роль інтерактивного навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Традиційний підхід до навчального процесу переважно орієнтований на формування комплексу знань, умінь та навичок. Це приводить до того, що випускник вищого навчального закладу буде добре інформованим фахівцем, проте не здатним використовувати цю інформацію у своїй професійній діяльності. Тому використання різноманітних методів інтерактивного навчання у навчальному процесі має на меті подолання розриву між результатами навчання і вимогами, котрі висуває роботодавець до фахівця [2].

Інтерактивне навчання передбачає: постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння викладача і студентів – учасників процесу навчання; вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань, проблем; рівноправність викладача і студентів як суб'єктів навчального процесу [4].

Метою інтерактивного навчання є розвиток особистості майбутнього фахівця, насамперед – різноманітних форм мислення кожного студента у процесі засвоєння знань. Воно розглядається як цілісна взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу, в якому студенти виступають суб'єктами знань, спілкування та організації. При цьому взаємодія між викладачем і студентами має суб'єкт-суб'єктний характер. Викладач повинен надати перевагу не інформаційно-контролюючій функції, а організаційно-стимулюючій, культивує демократичний стиль керування, підтримує ініціативу студентів та має настанову на співпрацю та солідарну відповідальність за її результати [1].

Наш досвід дозволяє стверджувати, що інтерактивні методи навчання дозволяють створити комфортні умови, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання студенти вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати виважені рішення. Інтерактивне навчання сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь студентів, допомагає створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером студентського колективу.

Інтерактивне навчання містить в собі чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють діяльність студентів, різноманітні умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів. Але в таких технологіях є обов'язкова вимога – наявність для всіх студентів групи спільної навчальної мети [5].

Інтерактивне навчання відкриває для всіх студентів можливість співпраці зі своїми ровесникам, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню студентами високих результатів навчання. Взаємодія студентів стає основою активного навчання. Коли студенти навчаються, взаємодіючи з іншими, вони відчувають з їх боку емоційну та інтелектуальну підтримку, яка їм дає можливість вийти за рамки їх нинішнього рівня знань і умінь.

Таким чином, використання інтерактивних методів навчання студентів у вищих навчальних закладах сприяє формуванню зрілої особистості, адаптованої до самостійного життя в сучасному суспільстві в усіх її проявах – і як працівника, і як громадянина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. – К.: А.П.Н., 2011. – 136 с.
2. Освітні технології: навч.-метод. посіб. – К.: Видавництво А.С.К., 2013. – 255 с.
3. Приходько В.П. Впровадження новітніх технологій у вищій школі / В.П. Приходько // Пост методика. – 2012. – № 2-3 – С. 114-118.
4. Сиротинко Г.О. Інтерактивні технології навчання / Г.О. Сиротинко. – Х.: Видав. група «Основа», 2013. – 80 с.
5. Як стати майстерним педагогом: навч.-метод. посіб. / за заг.ред. Л.І. Даниленко. – К.: ТОВ «Етіс плюс», 2012. – 184 с.

Школа Олена Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків

ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ОСНОВІ СИСТЕМИ STREET WORKOUT

Ключові слова: учні, студенти, молодь, фізичне виховання, спорт, навчання, street workout.

Keywords: pupils, students, youth, physical education, sports, learning, street workout.

Заняття спортом мають глибокий і широкий вплив на здоров'я людини. Особливої актуальності набуває проблема формування здоров'я учнівської та студентської молоді, його зміцнення та збереження, що вирішується шляхом підвищення рівня рухової активності за допомогою різних видів фізкультурної діяльності. У наш час у молоді спостерігається дійсно дуже низька рухова активність (гіподінамія).

Ряд авторів відмічають, що сучасна система фізичного виховання в навчальних закладах недостатньо ефективна і для підвищення рівня здоров'я та фізичної підготовленості учнівської та студентської молоді. Тому настала гостра необхідність у впровадженні нових оздоровчих методик, систем і технологій в процес позааудиторних занять учнів і студентів.

В якості таких нових засобів в галузі фізичного виховання та спорту можна використовувати сучасний та унікальний молодіжний рух, який було засновано ще в 1995 році та отримав назву Street Workout.

Street workout – це по суті та ж силова гімнастика, тільки в непрофесійному середовищі і на звичайних турніках [1]. Але навіть у таких майданчиків є власні особливості, які допомагають усім, хто займається, відчутти себе частиною професійного спорту:

- каучукове покриття;
- закруглені кінці снарядів;
- турніки різного рівня;
- безпечні відстані між перекладинами.

Популярність вуличного спорту привела до того, що довелося налагодити систему оцінки спортсменів на різних змаганнях: Street workout стає схожим на брейк-данс, оскільки оцінюються не тільки сила і витривалість учасників, а й те, як майстерно вони показують своє шоу.

Street workout – це не тільки вуличні заняття, а й можливість для самореалізації. Street-workout в останні роки став популярним в Україні – і, що головне, не тільки у великих містах, але навіть в невеликих селах. І працює це прекрасно навіть без офіційної державної підтримки або спецпрограми: хлопці та дівчата самоорганізуються без зовнішньої підтримки, влаштовують змагання і регулярні зустрічі.

Перший всеукраїнський фестиваль Street Workout відбувся в травні 2011 року в Дніпропетровську, а вже через кілька місяців на світовому чемпіонаті в Латвії український спортсмен Євген Козир зайняв перше місце. У 2012 році на День Незалежності в Києві були проведені цікаві змагання між районами міста і кожен бажаючий міг підійти і виконати вправу (віджимання від підлоги, вправи на брусах або підтягування на перекладині), після чого його результат записувався і закріплювався за його районом.

Одними з найвідоміших яскравих представників даного руху є такі люди, як Р. Сідман, Х. Ясін, Е. Джемінез. Цей рух має два напрямки – підвищення фізичних і розумових можливостей людини. Тренування повинні проходити виключно на свіжому повітрі, адже не дарма в назві даного руху присутнє слово «street», що в перекладі на українську означає «вулиця».

На даний момент цей напрямок має досить велику кількість прихильників, а також людей, які вважають, що треба робити цей напрямок офіційним видом спорту. Вуличним спортом потрібно займатися для саморозвитку, для зміцнення свого тіла, духу та здоров'я. Крім здоров'я, міцного тіла, а також сили волі, цей напрям дає повагу з боку друзів, знайомих, або просто перехожих. А також це прекрасна можливість знайти нових друзів, які не мають шкідливих звичок і ведуть здоровий спосіб життя.

За словами Д. Мініна [2], голови міжнародного об'єднання «Street Workout», спортсмени визнають Харків лідером Workout-руху: понад 400 осіб в Харкові займаються ним, також пропагують даний вид спорту серед молоді та дорослого населення. На його думку, цей напрям повинен перемогти такі проблеми, як вживання алкоголю та куріння серед підлітків.

Тому ця проблема сьогодні є дуже актуальною і потребує детального вивчення.

Мета дослідження – виявити позитивний вплив на організм людини руху Street Workout, а також його популярність серед учнівської та студентської молоді.

Завдання дослідження:

Визначити позитивні або негативні зміни, що проходять в організмі учнівської та студентської молоді під час заняття Street Workout.

Проаналізувати популярність цього руху серед української молоді.

Об'єкт дослідження – процес фізичного виховання учнівської та студентської молоді на основі руху Street Workout.

Предмет дослідження – учнівська та студентська молодь віком від 12 до 21 року, яка займається за системою Street Workout.

Сьогодні сучасна українська молодь виявляє дуже сильний інтерес до цього спортивного напрямку. Понад 400 осіб професійно займаються за системою Street Workout у Харкові, а також пропагують даний вид спорту серед населення.

Дослідження проводилися в період з 2013 по 2014 навчальний рік на базах Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради серед студентів та Харківського навчально-виховного комплексу № 112 серед учнів старших класів. В дослідженні взяли участь 190 осіб. У склад експериментальних і контрольних груп увійшли по 20 студентів та учнів в кожній.

За результатами анкетування виявилось, що 63 % респондентів відмітили, що цей вид рухової активності є дуже популярним серед молоді. Педагогічне тестування проводилося за показниками фізичної підготовленості на початку та в кінці дослідження.

Спостереження показали, що молодь приймала активну участь у змаганнях, що проходили у місті Харків та інших містах країни. Так, наприклад, на перших Харківських обласних змаганнях зі Street Workout брало участь 170 осіб, а на сьогодні цей рух з даних заявок змагань охоплює вже більш 500 осіб. Змагання з напрямку Street Workout проводяться традиційно серед різних вікових категорій, мають різний рівень значущості, а спортсменам присвоюються неофіційні розряди (враховуються бази занять та елементи програми) [3].

Дослідження цієї проблеми також показали, що зараз у місті з метою популяризації цього спортивного напрямку та систематичної й безперервної роботи (заняття взимку) стали організовуватися спортивні секції в різних спортивних клубах та центрах.

За результатами досліджень після занять Street Workout у молоді відбулося покращення як фізичного (спритність, сила, та витривалість), так і емоційного стану організму, а також спостерігався розвиток їх морально-вольові якостей. При чому в учнів старших класів зміни показників фізичного розвитку відбулися раніше ніж у студентів, а мотивація до занять фізичною культурою збільшилася у всіх.

Отже, можна зробити наступні висновки:

- заняття за системою Street Workout позитивно впливають на організм людини. Під час тренувань розвиваються такі фізичні якості, як: сила, спритність, витривалість;
- система Workout впливає і на соціальний розвиток людини (з'являється багато друзів та однодумців);
- під час змагань в учасників активно проявляються морально-вольові якості, бо прагнення до перемоги притаманне кожній людині;
- заняття даним видом рухової активності є безкоштовним (якщо це не в спортивних клубах) для відвідування, а займатися можуть всі бажаючі.

Список литературы:

1. Стрит воркаут – уличный спорт [электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: <http://www.vitamarg.com/health/sport/4372-street-workout> (дата обращения 10.09.2014).
2. Отчет: в Харькове открыли самую большую workout площадку [электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: http://street-workout.org/glavnye_novosti/otchet_v_harkove_otkryli_samuyu_bolshuyu_workout_plowadku/ (дата обращения 12.09.2014).
3. Неофициальные разряды workout [электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: http://lifeworkout.org/index.php?option=com_content&view=article&id=23:informal-level-workout&catid=57:articles-workout&Itemid=5 (дата обращения 12.09.2014).

Толмачева В.В.

кандидат педагогических наук,
доцент, ГОУ ВПО ХМАО-Югры
«Сургутский государственный педагогический университет»

**К ВОПРОСУ О ДИВЕРСИФИКАЦИИ РАБОТЫ
С СЕМЬЕЙ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
В АСПЕКТЕ ЕГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ**

***Аннотация.** В представленной статье отражены ключевые подходы к определению сущности диверсификационной работы с семьей по оздоровлению дошкольников. Значимое внимание отводится рассмотрению истории появления термина и преломление его сути к современным потребностям семьи.*

Ключевые слова: диверсификация, разнообразие, семья, ребенок

Анализ литературы позволяет констатировать тот факт, что на сегодняшний день существует множество оснований для классификации типов семей. Все это дает основание предположить, что у разных типов семей, различные потребности и возможности в аспекте воспитания и образования ребенка дошкольного возраста. В данном ключе будет органичным рассмотрение такого термина, как диверсификация.

Диверсификация происходит от лат. *diversus* – разный и *fasio* – делаю, позделат. *diversification* – изменение, разнообразие.

Анализ научных источников показал, что термин «диверсификация» еще относительно недавно был более свойственен таким областям знания, как техника, экономика и пр. Однако, начиная уже со второй половины XX века, данный термин занял свое место и в педагогической науке, хотя предпосылки использования диверсификации образования как педагогического явления появились практически одновременно с целенаправленным обучением, воспитанием и развитием подрастающего поколения и обуславливалась потребностями разнообразных социальных групп, в соответствии с которыми и диверсифицировалось образование. На протяжении всего исторического развития, на каждом его этапе диверсификация менялась под влиянием интересов и потребностей общества и отдельных личностей. Особо ярким примером подобного процесса является период правления Петра I. [1]

Справедливости ради необходимо отметить и тот факт, что педагоги прошлого, начиная с Я.А.Коменского, И.Г.Песталоцци, К.Д.Ушинского, П.П.Блонского, Л.С.Выготского и многие др., подчеркивали важность учета таких принципов, как природосообразность, культуросообразность образования, которые в своем развитии все более ориентировались на индивидуальные особенности детей. И лишь в XX веке диверсификация образования стала массовым явлением, под которым понимается разнообразие, расширение видов предоставляемых услуг, приобретение новых видов деятельности, не свойственных ранее. [2]

В отечественном общем и профессиональном образовании диверсификация с 1992 года начала рассматриваться как принцип государственной политики, который обеспечивает рациональное многообразие образования, удовлетворяя

интересы и потребности личности и общества через реализацию образования, адаптированного к возрастным возможностям, личностным особенностям обучаемого и интеллектуальным запросам общества, государства в целом. В Федеральной программе развития образования в России диверсификация образования соотносится с полным обновлением идеологии, с предоставляемыми гарантиями выбора: учебному заведению – своего лица, ученику, его родителям – выбора пути в образовании.

Понимая под диверсификацией сущностное разнообразие, в отличие от вторичных вариативных изменений, рассмотрим ее первоначально в названных аспектных факторах.

Считаем особо важным подчеркнуть, что «разнообразие» в случае диверсификации имеет разное наполнение: многоуровневость образования, многоступенчатость профессиональной подготовки кадров, многофункциональность учебных заведений, вариативность и гибкость образовательных программ, а также «расширение структурных особенностей и свойств или функционального предназначения производимого продукта или средств воздействия на него в ходе его создания; обогащение содержания и характера труда через рост его внутреннего разнообразия...». Таким образом, нельзя сводить диверсификацию к вариативности.

Исходя из того, что проблематика нашего исследования напрямую связана с системой образования и характеризующей ее вариативностью, следует отметить ряд положений:

Как отмечает в своих исследованиях З.И.Тюмасева, под вариативностью понимается способность образовывать или иметь вариации, а также видоизменения второстепенных элементов, частей чего-либо при одновременном сохранении того, что является основой. Следовательно, вариативным образованием называется такое образование, которое наделено качеством «вариативность», проявляющемся в следующем: наличие (или потенциальная возможность к созданию) вариаций в некоторой образовательной соответственно, обучающей, воспитывающей системе, структуре, процессе во всем многообразии их проявлений; видоизменение второстепенных элементов, частей образования, соответственно, обучения, воспитания при сохранении основных характеристических признаков соответствующих систем. [3]

Только в гармонии и развитии вариативности и стандартизации образования возможно устойчивое его развитие. Именно поэтому на современном этапе развития российского образования вариативность и стандартизация его должны рассматриваться как актуальные сопряженные аспекты, при том что «актуальнейшая проблема в связи с этим, т.е. в связи с «привнесением в сферу образования таких противоположенных ей явлений, как формализм, процентомания, субъективизм в управление и т.п.» (З.И.Тюмасева, Е.Н.Богданов), – проблема разумной стандартизации целей образования, придания им свойств диагностичности и проверяемости.

Как отмечает З.И.Тюмасева в своей монографии «Образовательные системы и системное образование», диверсификация в области образования понимается как создание новых типов и видов образовательных учреждений, образовательных комплексов, с помощью которых удовлетворяются образовательные интересы и потребности личности и общества. Все это характеризует специфичность диверсификации как типа вариативности образования и акцентирует внимание на диверсификации, как принципе государственной политики в области образования.[3]

Начиная с конца XX века, происходящие в России социально-экономические, политические преобразования во многом оказали влияние и на современную семью. Все это обусловило появление разнообразных типов семей, ранее не свойственных советскому обществу (либо свойственных не в таких масштабах). Данный фактор невозможно не учитывать не только при принятии каких-либо мер государственного уровня, но в том числе и при подготовке педагогов, которым предстоит непосредственно взаимодействовать с данной категорией нашего общества. Все это выявляет необходимость подготовки педагогов, способных учитывая индивидуальную специфику конкретной семьи, найти верный подход не только к подрастающему человеку, но и к непосредственному его окружению. Это обуславливает важность диверсификационной работы с семьей, определяющуюся непосредственно ее типом.

Следовательно, под диверсификационной работой с семьей мы будем понимать сущностное разнообразие видов, форм, типов работы с семьей, определяющее ее структуру, типологическими характеристиками и особенностями.

Обобщая проанализированный материал, можно выделить ряд моментов для обоснования необходимости диверсификационной работы с современной семьей:

- каждая семья обладает своими индивидуальными чертами и характеристиками, составляет часть общества и имеет свои потенциальные возможности для воспитания личности;

- учет особенностей семьи, отнесенной к тому или иному направлению диверсификации, будет способствовать, с нашей точки зрения, более эффективной работе. Это связано в первую очередь с тем, что будут учтены те факторы, что положительно влияют на весь процесс взаимодействия с семьей, а также выявлены те резервы, опора на которые будет способствовать развитию всей семьи в целом и каждого из ее членов в отдельности;

- группирование семей по отдельным основаниям позволит им не чувствовать себя изолированно, а наоборот, даст возможность обмениваться практическим опытом при решении возникающих проблем;

- выделение оснований для подразделения семей на группы позволит более тщательно подойти к разработке в рамках темы исследования диагностических методик для конкретной группы, продумыванию формирующих действий и проведению промежуточного мониторинга и контроля.

В целом, основания для диверсификационной работы с семьей применительно к теме нашего исследования можно выделить следующие:

- Тип семьи: сложная, нуклеарная (полная, неполная);
- количество детей в семье (многодетная, среднететная, малодетная);
- уровень эколого-валеологической культуры родителей (высокий, средний, низкий).

Таким образом, исходя из того, что под социально-экологической готовностью будущего педагога мы подразумеваем профессиональную мотивированность желаний выполнять свой долг педагога, проявляющийся в осознании единства системы «человек-общество-природа», а также стремлении реализовывать социально-экологическое образование на каждом конкретном его уровне, то под социально-экологической готовностью педагогов к диверсификационной работе с семьей мы будем понимать профессиональную мотивированность желаний выполнять свой долг

педагога, проявляющийся в стремлении реализовывать социально-экологическое образование на каждом конкретном его уровне на основе сущностного разнообразия видов, форм, типов работы с семьей, определяющегося ее структурой, типологическими характеристиками и особенностями.

Список литературы

1. Джуринский А.Н. История зарубежной педагогики: Учебн. пособие для вузов. — М.: ФОРУМ – ИНФРА-М, 1998. – 272 с.
2. Джуринский А.Н. История педагогики. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
3. Тюмасева З.И., Богданов Е.Н. Образовательные системы и системное образование. – Калуга: КГПУ им. К.Э. Циолковского, 2003.